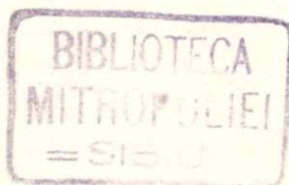
REVISTA TEOLOGICĂ

SERIE NOUĂ, Anul II, (74), Nr. 2, APRILIE—IUNIE, 1992 ex. 3

EDITURA MITROPOLIEI ARDEALULUI
SIBIU

REVISTA TEOLOGICĂ

ORGAN PENTRU ȘTIINȚA ȘI VIAȚA BISERICEASCĂ
ÎNTEMEIAT ÎN 1907

CUPRINS

Pag.

PASTORALE ARHIEREȘTI

STUDII ȘI ARTICOLE

REVISTA TEOLOGICĂ

REVISTA OFICIALĂ A MITROPOLIEI ARDEALULUI

2

SERIE NOUĂ, Anul II, (74), Nr. 2, APRILIE—IUNIE, 1992

EDITURA MITROPOLIEI ARDEALULUI
SIBIU

REVISTA TEOLOGICĂ

ORGAN PENTRU ŞTIINŢA ŞI VIAŢA BISERICEASCĂ

ÎNTEMEIAT ÎN 1907

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA

CENTRUL MITROPOLITAN SIBIU, STR. MITROPOLIEI, Nr. 24

† ANTONIE

DIN MILA LUI DUMNEZEU, ARHIEPISCOP AL SIBIULUI ŞI MITROPOLIT AL ROMÂNILOR ORTODOCŞI DIN ARDEAL, CRIŞANA ŞI MARAMUREŞ

Tuturor binecredincioşilor creştini, cinului monahal, prea cucernicilor protopopi, preoţi şi diaconi, Har, ajutor şi sănătate de la Dumnezeu, iar de la noi arhierească binecuvîntare.

HRISTOS A ÎNVIAT!

Iubiţi credincioşi,

Cu inimă caldă şi cu tot gîndul cel bun îndreptat către fiecare dintre Dv., vă vestesc şi în anul acesta cu credinţă şi cu bucurie că *„Hristos a înviat"*! Ştim toţi că Fiul, *„Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat"!*, s-a întrupat pe pămînt ca să ne aducă tuturor încredinţarea că *Tatăl* e pururea cu noi. Fiul întrupat ne-a adus din Cer învăţătura că Dumnezeu e Creatorul lumii şi totodată, ne-a adus legile după care să ne purtăm în viaţa de aici, pentru ca şi aici să avem parte de o viaţă liniştită, şi să ne dobîndim mîntuirea şi fericirea şi în lumea de dincolo.

Normele morale cuprinse în învăţăturile Mîntuitorului au, faţă de orice alte norme morale stabilite de oricine altcineva, — calitatea de a fi poruncite de Dumnezeu, deci de a fi sigure, neîndoielnice, morale cu adevărat, şi obligatorii, potrivit cu voia şi Legea Domnului. Nimeni dintre făpturile create de Dumnezeu, înţelepţi, filosofi, oameni de ştiinţă, oameni de stat, absolut nimeni nu poate avea pretenţia că are calitatea de a emite norme morale absolute, care să pună ordine desăvîrşită în lume şi să asigure mîntuirea oamenilor în ceruri. Este de la sine înţeles că şi oamenii, şi statele ca forme organizate ale omenirii, au mijloace şi au datoria de a stabili norme morale pe pămînt, care să asigure o convieţuire normală atît între oameni, cît şi între popoare. Dar numai acele norme înscrise în *Coduri* naţionale şi în *Declaraţii* universale, asigură *cu adevărat* raporturi morale, care au la bază normele divine, revelate, sigure, descoperite de Dumnezeu prin Iisus Hristos.

Istoria a dovedit pînă acum, şi va dovedi pînă la sfîrşitul veacurilor că, orice normă impusă ca lege, fără să fie în litera sau măcar cu claritate în spiritul Legii divine, adică a Descoperirii dumnezeieşti înscrise în Sfînta Scriptură, nu poate dura şi duce pe om şi societatea omenească la dezordine şi pierzanie. Cînd pe pămînt se instalează fărădelegea, Dumnezeu nu o îndură prea mult, chiar dacă uneori o lasă o vreme să se autoverifice. El aşteaptă trezirea oamenilor din rătăcire, prin buna exercitare a propriei lor libertăţi de alegere. Cînd rătăcirea ameninţă să dureze, şi să împiedice libertatea celor buni să se manifeste, atunci intervine Dumnezeu şi, nu de puţine ori, intervenţia Lui pedepseşte pe cei care cu rea credinţă L-au ignorat. Iată un cuvînt din Sfînta Scriptură care adevereşte stări de lucruri pe care le-am cunoscut şi noi: *„Cînd cei fărădelege domnesc,* se înmulţesc răutăţile, iar drepţii vor vedea *cu bucurie prăbuşirea lor"* (Pilde 29, 16).

De altfel avertismente divine împotriva celor care impun norme morale false, au fost din totdeauna adresate oamenilor:

„Ce te făleşti întru răutate, puternice? Fărădelege, toată ziua! Nedreptate a vorbit limba ta; ca un brici ascuţit a făcut vicleşug. Iubit-ai răutatea mai mult decît bunătatea, nedreptatea mai mult decît a grăi dreptatea. Iubit-ai toate cuvintele pier-

zării, limbă vicleană! Pentru aceea Dumnezeu te va dobori pînă la sfîrșit, te va smulge și te va muta din lăcașul tău și rădăcina ta o va scoate din pămîntul celor vii" (Ps. 51, 1—4).

Drept credincioși creștini,

Timp de trei ani și jumătate Mîntuitorul a predicat, învățînd fără răgaz Legea Domnului, și așa a fost rînduit de Dumnezeu ca o parte din dumnezeieștile Sale cuvinte să fie păstrate în scris de autorii *Noului Testament*, iar altele să fie transmise *prin viu grai*, în așa fel încît toate să ajungă pînă la noi. Și au ajuns. Așa se face că învățăturile Sale și Legile morale pe care le-a fixat odată pentru totdeauna, ne sînt astăzi cunoscute. Ele au fost predate Sfinților Apostoli, iar aceștia le-au predat Bisericii. Biserica le predă credincioșilor, asigurînd mîntuirea tuturor celor care le respectă, ca și celor care, păcătuind împotriva lor, se îndreaptă prin pocăință și iertare.

Am trăit în Săptămîna *Patimilor* istoria modului inuman, catastrofal, nedrept, cum a fost tratat Fiul lui Dumnezeu de către oameni la sfîrșitul activității și propovăduirii Sale pe pămînt. Cel nevinovat a fost tratat ca cel mai mare păcătos. Zisese: *„Cine din voi Mă va vădi de păcat?"* (Ioan 8, 46). Și nimeni nu și-a deschis gura să-i descopere vreun păcat. Cel care făcuse numai bine tuturor, înviase morți, vindecase orbi, ologi, leproși — a fost tratat ca cel mai mare răufăcător. Zisese: *„Multe lucruri bune v-am arătat de la Tatăl Meu: pentru care din ele voiți să Mă ucideți cu pietre?"* (Ioan 18, 32). Și nimeni nu i-a putut arăta vreo vină. Zisese celui care îl bătea în Săptămîna Patimilor: *„De am grăit rău, arată ce-i rău; iar de am grăit bine, pentru ce Mă bați?"* (Ioan 18, 23). Și nimeni nu i-a putut arăta că grăise rău. *N-a fost posibil nici un dialog logic. Zisese: Eu sînt „Omul care v-a spus adevărul pe care l-a auzit de la Dumnezeu"*, și *„de vă spun adevărul, pentru ce nu mă credeți?"* (Ioan 8, 40, 46). Și nimeni dintre cei cu care încerca o convorbire omenească, nu i-a putut infirma adevărurile, dar nici nu au crezut în El.

Săptămîna Patimilor a fost *Săptămîna Absurdului* ridicat la rang de logică. O gîndire omenească întoarsă pe dos. O deturnare, o falsificare a tuturor sensurilor faptelor și ale cuvintelor. O săptămînă a oamenilor *„lăsați la mintea lor"* (Romani 1, 28), în conlucrare nu cu Dumnezeu (I Cor. 3, 9), ci cu Diavolul (Luca 22, 31).

Cel Drept, Cel Bun, Cel Divin, Cel ce adusese de la Tatăl răspunsuri la toate marile întrebări care chinuie mintea oamenilor, Cel ce adusese din Cer *Legea morală* după care să se conducă oamenii, a fost condamnat la moarte prin răstignire, bătut, batjocorit și pînă la urmă lăsat să moară pe cruce, după care a urmat îngroparea, pecetluirea mormîntului și chiar punerea lui sub pază militară pentru o vreme.

Totul părea a indica un sfîrșit. Definitiv. Un sfîrșit care însemna nu numai sfîrșitul omului Iisus, ci și al învățăturilor Sale, și al *Legilor Sale morale*. Dacă Iisus s-ar fi dovedit a fi fost un simplu om, toate cele spuse și învățate de El ar fi fost omenești. Fără autoritate de Sus. Săptămîna Patimilor n-ar fi fost o *Săptămînă a Nebunilor*, ci o *Săptămînă a Înțelepților!*

Eclesiastul avertizase însă încă din Vechiul Testament: *„Nu te arăta prea înțelept"* (7, 16). Despre unii ca cei din *Săptămîna Nebunilor* va scrie și Sfîntul Pavel: *„S-au fălit că sînt înțelepți și au înnebunit"* (Rom. 1, 22). Taina lui Iisus a fost lăsată la libertatea de alegere a oamenilor, pe care Dumnezeu i-a înzestrat de la *Facere* cu libertate. Iisus le-a descoperit totuși adesea Cine este, ca să-i ajute să-L înțeleagă. De cîte ori nu le-a spus că e trimis de Tatăl, că El și Tatăl una erau? Dar nu le-a forțat libertatea. Și ei au ales ceea ce le convenea lor, nu ceea ce voia Tatăl de la ei.

Și a intervenit *ceva* care a întors dintr-odată totul pe dos. Ceva care a repus lucrurile în normalitatea lor. Care L-a repus pe Fiul în lumina Sa de Fiu al lui Dumnezeu. Și, mai important pentru noi și pentru toate generațiile de oameni care vor urma pînă la sfîrșitul lumii, ceva care a redat întreaga autoritate divină învățăturilor Sale și *legile Sale morale*. Fără acest *ceva* n-am avea nici azi legi morale garantate de Sus, dumnezeiești, revelate. Fără acest *ceva*, fiecare și-ar putea face propriile sale legi morale și le-ar respecta pe ale altora după bunul plac, sau de frică, dar nu din conștiința că sînt porunci dumnezeiești.

Acest ceva a fost evenimentul *Învierii Domnului*.

Cînd totul părea pierdut, totul se recîştiga. Răstignitul învia din morţi şi dovedea că era Dumnezeu.

S-ar putea întreba cineva: De ce a fost nevoie de Răstignire? De ce a fost nevoie de moarte? E simplu. Pe cît poate fi de simplu pentru înţelegerea minţii noastre. Mîntuitorul încercase totul ca să-i convingă pe contemporani că era trimis de Sus, că era Fiul lui Dumnezeu. În afara cîtorva ucenici, îndoielnici şi ei cînd au fost puşi la probă, nimeni nu l-a acceptat ca Dumnezeu. Pentru ca misiunea Lui să fie împlinită, pentru ca învăţătura Lui şi morala dumnezeiască să fie primite, trebuia să le dea proba cea mare, dovada definitivă, incontestabilă, constrîngătoare. Trebuia să moară în văzul lor, să fie îngropat şi a treia zi să învieze. Aceasta urma să fie dovada cea mare.

Şi a fost!

Dreptmăritori creştini,

Învierea Domnului ne dă siguranţa credinţei în El ca Fiu al lui Dumnezeu şi Dumnezeu-unul din Treime — şi ne mai dă asigurarea că toate învăţăturile Lui vin de la Dumnezeu. Ani de-a rîndul v-am trimis de Paşti Pastorale despre *Martorii Învierii:* mironosiţele, apostolii, mulţimile care L-au văzut, cu care a vorbit. Evangheliile sînt cărţi istorice care, completîndu-se una pe alta, ne dau tot ceea ce ne trebuie pentru mîntuire. Nu de cunoştinţe mai avem nevoie, ci de credinţă şi de fapte bune. Ştiinţa adevărată îndreptăţeşte credinţa, n-o pune la îndoială, de aceea noi încurajăm cercetarea ştiinţifică onestă, şi-i stimăm cu adevărat pe oamenii de ştiinţă, pe filozofi, pe artişti şi pe oamenii de cultură care nu uită legătura dintre cult şi cultură. Cultura fără cult e navigaţia fără busolă. Morala fără Dumnezeu e morala bunului plac, de grup sau persoană, e rodul aceluiaşi arbitrariu, decis de motive subiective. Încă Pascal spunea că, potrivit unei morale fără Dumnezeu, ceea ce e virtute dincoace de munţii Pirinei, e viciu şi păcat dincolo de ei. Şi cu uşurinţă am putea aplica aici şi acel vers al lui Eminescu: *„Ce-un secol o zice, ceilalţi o dezic"*, dacă nu există un criteriu absolut de orientare morală.

Ştim că mai există unii care nu cred nici în Dumnezeu, nici în Iisus Hristos, nici în Învierea Lui. Ca unii ca aceştia — dezorientaţi — am fi şi noi dacă nu s-ar fi întrupat Dumnezeu, şi dacă n-ar fi înviat din morţi, şi dacă n-am crede în Învierea Lui. Căci ce poţi şti fără Dumnezeu? Ce poţi şti despre lume şi om, despre viaţă şi moarte, fără Dumnezeu? Dacă cineva poate trăi senin şi liniştit fără aceste răspunsuri, e treaba lui, dar nimeni nu trăieşte în lume singur, ca toate şi totul să fie „treaba lui". Fiecare are o familie, familiile alcătuiesc societăţi, societăţile alcătuiesc ţări, comuniuni de credinţe, obiceiuri, limbă, neam, şi mai există şi mulţimi de întrebări care cer răspunsuri.

Spun unii: Hristos a fost mare, dar a fost doar om. Şi n-a înviat. Din păcate o spun aceasta şi unii care se cred teologi, desigur nu dintre ortodocşi. Să fim serioşi. Cu astfel de lucruri, nu că nu se glumeşte, cum zice românul, ci nu e permisă nici o improvizaţie şi nici o înşelăciune.

Să fie limpede: Un Hristos care n-ar fi înviat, n-ar fi fost Dumnezeu. Din această perspectivă, învăţătura şi morala aduse de El nu ar avea mai mare importanţă decît ale oricărui alt om. Şi atunci nimeni n-ar mai putea fi oprit să-şi alcătuiască propria sa morală. Aceea care îl avantajează pe el.

Iată ce a ştiut Dumnezeu cînd L-a înviat pe Hristos. A ştiut că numai aşa se poate impune o normă morală divină, unică, absolută, salvatoare. Toate celelalte sînt pierzătoare. De om, de societăţi de ţări şi de lume.

Iubiţi credincioşi,

N-am adus întîmplător vorbirea mea pînă aici. Am dorit să vă atrag atenţia că fără Dumnezeu, ne vom găsi repede în faţa unui dezastru moral care ne pîndeşte viaţa şi mîntuirea. Toate cele care, aproape în faţa lumii, ies din făgaşul moralei, promovînd libertinajul, destrăbălarea, lipsa oricăror criterii morale în viaţă şi societate, vor afecta grav familia şi societatea. Toate acestea sînt alte forme ale ateismu-

lui, de data aceasta garantate prin dreptul la libertate. Dar dreptul la libertate nu e dreptul la călcarea normelor morale de conviețuire demnă în societate. În această societate liberă mai există și dreptul copiilor la candoarea lor, și dreptul la educație sobră și serioasă a tineretului, nu numai dreptul simturilor la dezlănțuiri necontrolate, uneori publice, și uneori ieșite din făgașul naturalului.

Hristos a înviat ca să ne garanteze divinitatea normelor morale pe care le-a propovăduit cît a fost în lume. *Altele cu aceleași garanții nu există și nici nu sînt posibile.* Iar călcarea normelor celor divine duce la pedeapsa divină. *„Fiule, nu disprețui pedeapsa Domnului"*, sfătuiește Sfîntul Pavel (Evr. 12, 5). *„Voi pedepsi lumea pentru răutatea ei"*, zice Domnul (Is. 13, 11). Sînt unii care întîmpină astfel de cuvinte cu zîmbete... neîncrezătoare! Dar zice Domnul: *„Pedepsele sînt pregătite pentru batjocoritori"* (Prov. 19, 29). Sfîntul Pavel, înțelept și logician neîntrecut, cunoscînd bine firea omenească gata să se arate „vitează în fața pedepsei, face apel mai ales la dreapta judecată a conștiinței fiecăruia: *„Trebuie să vă supuneți* (normelor civice și morale n.n.) *nu numai de frica pedepsei, ci și din îndemnul conștiinței"* (Rom. 13, 5), pentru că *„frica are cu ea pedeapsa"* (I Ioan 4, 18), pe cînd conștiința duce la iubire și la pocăință.

Fraților creștini,

Ce ne-am face noi dacă Hristos-Domnul n-ar fi înviat? Căci El ne-a dat garanția că prin *Taina Spovedaniei* ni se iartă păcatele. Și ne-a dat această garanție ca Dumnezeu. Le-a dat episcopilor și preoților, și numai lor, puterea de a lega și dezlega, de a ierta păcatele spovedite și a le ține pe cele nespovedite și pentru care nu se arată căință. Ce ne-am face dacă Hristos n-ar fi înviat și această putere de iertare și dezlegare nu ar mai avea-o nimeni? Am rămîne în vecii vecilor cu păcatele noastre, candidați la muncile iadului.

Înțelegeți acum de ce Dumnezeu-Tatăl a trebuit să întărească prin *Înviere* Dumnezeierea Fiului? Ca să întărească prin Înviere puterea poruncilor și a puterilor date, prin Sfinții Apostoli, episcopilor și preoților prin Taina Preoției, de a săvîrși Sfintele Taine, de a ne sfinți viața prin Botez, Mirungere, Cununie, de a ne curăți de păcate prin Spovedanie, Împărtășanie, Maslu, și a ne duce pe calea mîntuirii.

Cei care au uitat, sau uită de toate acestea, se află pe calea pierzaniei, de care să ne ferească Dumnezeu pe toți!

Să ne bucurăm de Înviere. Să ne iertăm unii pe alții și să ne regăsim ca frați și fii ai aceluiași Tată ceresc, în unitatea credinței moșilor și strămoșilor noștri pe care o păstrăm de două mii de ani.

Să ne aducem aminte, acum odată cu primăvara, că trebuie să ne muncim pămîntul după porunca Domnului, și să păstrăm între noi *Legea Domnului*, cinstea, demnitatea, iubirea care biruie tot răul, credința și speranța în ajutorul lui Dumnezeu, ca să ne bucurăm de libertatea obținută cu jertfe și să n-o transformăm în călcare de poruncă, în fărădelegi, în ură și răzbunare.

Hristos a înviat ca să ne redea bucuria și iertarea, încrederea în Dumnezeu și în viitorul nostru pe pămînt și în ceruri. Să redăm și noi bucuriile înapoi, celor care ne-au greșit, care ne-au întristat și pe care i-am întristat și noi.

Să-i arătăm lui Dumnezeu prin faptele noastre bune că am înțeles milostivirea Lui, și să-I cerem Domnului înviat să fie pururea cu noi, precum s-au rugat cei doi de pe drumul Emausului: *„Doamne, rămîi cu noi!"*

Și va rămîne cu noi, cu atît mai mult, cu cît vom rămîne și noi cu El!

HRISTOS A ÎNVIAT!

Să fiți sănătoși.

Al vostru al tuturor de tot binele voitor
și pururea rugător către Domnul

† A N T O N I E
Arhiepiscop al Sibiului și Mitropolit
al românilor ortodocși din Ardeal,
Crișana și Maramureș

Dată în reședința noastră din
Sibiu la Învierea Domnului 1992

† TEOFIL

DIN MILA LUI DUMNEZEU ARHIEPISCOP AL EPARHIEI VADULUI, FELEACULUI ȘI CLUJULUI

Cucernicului cler și tuturor dreptmăritorilor creștini din această eparhie: har și pace de la Dumnezeu — Tatăl și de la Domnul nostru Iisus Hristos, iar de la noi arhierească binecuvîntare.

„Adevărat este cuvîntul acesta: dacă am murit împreună cu Hristos vom și trăi împreună cu el“ (II Tim. 2, 11).

Iubiții mei fii sufletești,

În toți anii, întreg postul cel mare și mai cu seamă săptămîna a șaptea, numită săptămîna mare — vădește jalea de care este cuprinsă Biserica Domnului, Mireasa Mirelui ce ridică păcatul lumii.

Toate slujbele sfinte, citirea sfintelor evanghelii în care se istorisesc patimile Mîntuitorului, amuțirea vremelnică a clopotelor dar mai cu seamă la Slujba Prohodului, au umbrit cu întristare inimile credincioșilor evlavioși.

Era jalea Bisericii care cu tot dreptul putea să rostească tînguirea Ierusalimului cel vechi: *„O, voi care treceți pe lîngă Mine, priviți și vedeți dacă este vreo durere, ca durerea Mea“*... (Plîngeri 1, 12). Dar vremea trece. Cele șapte săptămîni de post și de plîngere a păcatelor s-au scurs și la sfîrșitul lor durerea se risipește și jalea întru bucurie se preface.

Biserica, Mireasa lui Hristos, pînă mai ieri ne îndemna prin cîntările și cetaniile ei să deplîngem pătimirea lui Hristos și păcatele noastre care L-au răstignit.

Din zorii zilei de astăzi ne strigă înseninată: *„Cerurile să se veselească după cuviință și pămîntul să se bucure și să prăznuiască toată lumea cea văzută și cea nevăzută...“ „Noroade bucurați-vă“*. Dacă am întreba că pentru ce trebuie să ne veselim, Biserica fericită ne răspunde: „Hristos a înviat din morți cu moartea pe moarte călcînd...“.

Iubiți credincioși,

În cartea Apocalipsei scrisă de sfîntul apostol și evanghelist Ioan este preamărit Ierusalimul cel ceresc, care este socotit ca Mireasă a Mielului. Acolo despre Biserică găsim scris: *„Și eu am văzut coborîndu-se din cer de la Dumnezeu cetatea sfîntă, noul Ierusalim, gătită ca o mireasă, împodobită pentru Mirele ei... Apoi unul din cei șapte îngeri a venit și a vorbit cu mine și mi-a zis: vino să-ți arăt mireasa, femeia Mirelui“* (Apoc. 21, 2 și 9).

Ceva mai înainte putem citi acest îndemn al unui glas de gloată multă, ca vuietul unor ape multe, ca bubuitul unor tunete puternice care zicea: *„Aliluia! Domnul Dumnezeul nostru cel Atotputernic a început să împărățească. Să ne bucurăm și să ne veselim și să-i dăm slavă! Căci a venit nunta Mirelui, mireasa Lui s-a pregătit...“* (19, 6—7).

Dumnezeiescul apostol Pavel ne descopere deslușit că Mireasa lui Hristos sîntem noi creștinii, noi obștea cea mare a Bisericii. În acest înțeles el scrie corintenilor următoarele: *„Căci vă rîvnesc pe voi cu rîvna lui Dumnezeu întrucît v-am logodit unui singur bărbat, lui Hristos, ca să vă înfățișez Lui ca pe o fecioară neprihănită“* (II Cor. 11, 2).

În epistola către Efeseni în versetele ce se citesc totdeauna la cununie, acelaşi luminat apostol Pavel preamăreşte taina cea mare a nunţii lui Hristos cu Biserica. Pe această desăvîrşită unire o prezintă drept pildă de urmare pentru cei ce se însoţesc în căsătorie creştină, legiuită. Între altele el scrie: *„Bărbaţilor, iubiţi femeile voastre după cum şi Hristos a iubit Biserica şi s-a dat pe Sine pentru ca s-o sfinţească prin cuvînt, după ce a curăţit-o prin baia botezului...“* (Efes. 5, 25—26).

Iubiţi credincioşi,

De-a lungul a douăzeci de veacuri, an de an, Biserica prăznuieşte, cu nespusă bucurie Învierea după trup a dumnezeiescului ei Întemeietor purtată de dragostea fierbinte ce o nutreşte faţă de El.

Nu poate exista mireasă care să-şi iubească mirele mai mult decît Biserica pe Hristos, Mirele şi Răscumpărătorul ei. Tot astfel nu ne putem închipui să existe o mamă care să-şi iubească mai mult copilul ei decît Biserica pe Iisus, Fiul lui Dumnezeu şi Fiul omului. Ea Îl iubeşte pentru El însuşi fiindcă El, ca Dumnezeu şi om, este vrednic de iubire nemărginită. Cu toate că are două naturi, două firi, una dumnezeiască şi alta omenească, Iisus este persoană dumnezeiască atotdesăvîrşită.

Cînd iubim în mare măsură o persoană ne bucurăm cînd vedem că în viaţa ei toate merg bine, că răzbeşte peste tot. Bucuria noastră creşte pe măsură ce vedem că persoana iubită, în cele din urmă iese biruitoare în lupta ei pentru bine şi frumos, pentru libertate şi dreptate, pentru belşug şi fericire.

Cum să nu se bucure Biserica la Paşti cînd — după ce a luat parte cu gîndul şi cu inima, la multele batjocuri şi crîncene suferinţe îndurate de nevinovatul ei mire, pe Golgota — sărbătoreşte pe Iisus care s-a ridicat biruitor din mormînt, încununat cu multă mărire.

Biserica se bucură de Învierea lui Iisus pentru că prin această biruinţă îşi vede asigurată viaţa şi dăinuirea ei pînă la sfîrşitul veacurilor. Mîntuitorul a făgăduit Bisericii că *„porţile iadului, adică puterile morţii, nu o vor birui“* (Mat. 16, 18).

Această asigurare îşi scoate temeinicia ei din Învierea Întemeietorului. După ce prin înviere El şi-a dovedit dumnezeirea, Biserica îşi zice: *„Încredinţată sînt că Izbăvitorul meu trăieşte pururea şi şade la dreapta tatălui ca să fie „arhiereu milostiv şi credincios în cele ce sînt către Dumnezeu pentru ispăşirea păcatelor poporului“* (Evrei 2, 17).

Se bucură Biserica de învierea lui Hristos pentru că, credinţa şi învăţătura ce i-a fost încredinţată de El este dumnezeiască şi cu totul adevărată.

Credinţa pe care Biserica o propovăduieşte, a primit-o de la Întemeietorul ei care este Fiul lui Dumnezeu. Numai Acesta putea să spună cu toată hotărîrea şi îndreptăţirea: *„Eu sînt calea, adevărul şi viaţa“* (Ioan 14, 6). Cu alte cuvinte: Eu sînt calea adevărului sfînt şi calea vieţii celei veşnice. Biserica va ţine în toată întregimea ei această învăţătură, fiindcă are asigurat ajutorul Biruitorului morţii care a făgăduit: *„Şi iată Eu sînt cu voi în toate zilele pînă la sfîrşitul lumii“* (Matei 28, 20).

În chip nevăzut dar real şi neabătut, prin Duhul Sfînt, Hristos cîrmuieşte şi ocroteşte Biserica Sa, pentru ca ea să poată păstra pînă la sfîrşitul lumii credinţa ce a primit-o de la El prin sfinţii apostoli, astfel ca ea să nu poată greşi niciodată. Iată temeiul încrederii noastre în Biserica creştină una, sfîntă, sobornicească şi apostolească.

După cum este cu neputinţă ca Iisus Hristos şi Duhul Sfînt să greşească şi să ne amăgească, tot aşa este cu neputinţă ca Biserica să se abată de la învăţătura încredinţată ei de Mîntuitorul lumii.

În sfîrşit Biserica trebuie să se bucure pentru bogăţia puterilor cu care a fost înzestrată spre mîntuirea oamenilor.

Hristos a rînduit ca Biserica să-I ţină locul văzut pe pămînt. În ziua învierii Sale din morţi, către seară, Iisus se arată apostolilor Săi înfricaţi şi le arată mîinile şi coasta Sa, străpunse de vrăjmaşi, ca să-i încredinţeze că ei nu văd o nălucă ci pe Învăţătorul lor cel înviat. După aceea, le-a zis iarăşi: *„Pace vouă! Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, vă trimit şi Eu pe voi“* (Io. 20, 21).

Sarcina încredinţată sfinţilor apostoli n-a fost pieritoare ca şi persoana lor. Ea a fost moştenită de toate generaţiile urmaşilor în apostolie. Cu alte cuvinte trimiterea făcută de Hristos cel înviat a rămas o sarcină şi o putere netrecătoare în Biserica lui Dumnezeu. Încă pe cînd trăiau apostolii, pentru împlinirea misiunii lor şi-au ales şi au hirotonit bărbaţi ajutători numiţi de ei episcopi şi preoţi. Pe aceştia îi face atenţi asupra îndatoririi lor provenită de la Dumnezeu.

Pe păstorii Bisericii din Efes şi din împrejurimi, chemaţi la Milet, Pavel îi sfătuieşte cu căldură şi cu multă înţelepciune şi între altele le spune: *„Drept aceea luaţi seama dar apoi la voi înşivă şi la toată turma, peste care Duhul Sfînt v-a pus episcopi, ca să păstoriţi Biserica Domnului pe care a cîştigat-o cu însuşi sîngele Său"* (Fapte 20, 28).

Hristos cel înviat a dat Bisericii Sale porunca şi puterea să-i propovăduiască învăţătura Sa cerească, zicînd sfinţilor apostoli şi urmaşilor lor: *„Toată puterea Mi-a fost dată în cer şi pe pămînt. Drept aceea, mergeţi şi învăţaţi toate neamurile botezîndu-le în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfîntului Duh"* (Mat. 28, 18—19).

Hristos cel înviat a dat Bisericii Sale puterea să împărţească *Sfintele Taine*. În acest înţeles Pavel cel zelos, ne face atenţi scriind: *„Iată cum trebuie să fim socotiţi noi: ca nişte slujitori ai lui Hristos şi ca nişte ispravnici ai tainelor lui Dumnezeu"* (I Cor. 4, 1).

Mîntuitorul Hristos ştia prea bine că avea să împlinească toate proorocirile privitoare la Mesia. Între ele în cartea Psalmilor se află scrisă una clară despre slujirea ca preot veşnic al lui Mesia. Asfel găsim scris: *„Domnul a jurat şi nu-i va părea rău: Tu eşti preot în veac în felul lui Melchisedec"* (Ps. 110, 4). Despre Melchisedec aflăm în Vechiul Testament că *„era un rege şi preot al Dumnezeului celui Prea Înalt. Ca preot a adus pîine şi vin"* (Facere 14, 18). Iată temeiul, iată logica cerească a Sfintei Liturghii, încredinţată episcopilor şi preoţilor să o slujească pînă la capătul veacurilor.

Bucuria şi mîngăierea Sfintei Liturghii mai ales în preajma Sfintelor Paşti creşte şi se adînceşte prin spovedaniile şi împărtăşaniile numeroase ale credincioşilor bătrîni şi tineri, mari şi mici deopotrivă. Noi am simţit totdeauna primenirea şi înviorarea ce-o aduce în inimile noastre lepădarea păcatului care tulbură şi umbreşte inima omului.

Biserica o ştie prea bine şi fiii ei o simt din experienţa lor că păcatul este robie pe cînd spovedania este eliberare, păcatul aduce cu sine mustrarea amară a cugetului, zbuciumul cumplit al conştiinţei, pe cînd spovedania aduce domolirea inimii; păcatul este înstrăinarea de căminul păcii şi al îndestulării, spovedania este întoarcerea la vatra părintească duioasă şi senină; păcatul este povara apăsătoare pe voinţa omului, spovedania este uşurare şi înviorare a dorinţei de trudă pentru fericire şi bunăsporire; păcatul este izvor de nenorocire, de năpaste, spovedania este izvor de fericire tainică şi mîngîiere trainică; păcatul are legat de el blestemul dreptăţii călcate, spovedania este însoţită de binecuvîntarea milei nesecate a Domnului.

Iată hotărîrea ce ni se impune: să urgisim păcatul oricînd şi sub orice formă şi să îndrăgim spovedania — baia sufletului şi uşa mîntuirii.

Rugînd din toată inima pe Hristos biruitorul păcatului şi al morţii ca Sfîntă Învierea Lui să vă aducă belşug şi pace şi tărie sufletească, spor de sănătate şi zile îndelungate, vă îmbrăţişez cu părintească dragoste şi vă zic: „HRISTOS A ÎNVIAT".

Al vostru al tuturor voitor de tot binele şi pururea către Domnul rugător,

† T E O F I L
Arhiepiscop al Vadului, Feleacului
şi Clujului

Dată în reşedinţa noastră din Cluj-Napoca,
la praznicul Sfintelor Paşti din anul 1992.

† ANDREI

DIN MILA LUI DUMNEZEU, EPISCOP AL EPISCOPIEI DE ALBA IULIA

Iubitului cler, cinului monahal și dragilor noștri credincioși Har și bucurie de la Domnul cel înviat din morți, iar de la noi arhierească binecuvîntare.

„Din moarte la viață și de pe pămînt la cer, Hristos-Dumnezeu ne-a trecut pe noi".
(Din Canonul Învierii)

Iubiți frați, în Vechiul Testament sărbătoarea Paștilor le aducea aminte evreilor de faptul că prin Moise Dumnezeu i-a eliberat din robia egipteană și i-a trecut în pămîntul făgăduinței.

În Noul Testament, în creștinism, sărbătoarea Paștilor ne aduce aminte nouă creștinilor că prin jertfa Crucii și prin Înviere Hristos ne-a eliberat din robia păcatului, trecîndu-ne *„din moarte la viață și de pe pămînt la cer"*.

Nu fără temei, în tot timpul postului mare, făcînd un paralelism între cele două evenimente, ne-am adresat lui Dumnezeu cu următoarele cuvinte: „Stăpîne, Atotțiitorule, Cel ce cu înțelepciune ai zidit toată făptura și pentru nespusa Ta purtare de grijă și multa bunătate a Ta, ne-ai adus pe noi întru aceste preacinstite zile, spre curăția sufletelor și a trupurilor, spre înfrînarea poftelor și spre nădejdea învierii: Care în patruzeci de zile ai dat în mîna slujitorului Tău Moise, tablele cele cu dumnezeiești slove, dă-ne nouă, Bunule, lupta cea bună să luptăm ,calea postului să o săvîrșim, credința nedespărțită să o păzim, capetele nevăzuților balauri să le sfărîmăm, biruitori asupra păcatului să ne arătăm și fără osîndă să ajungem a ne închina și sfintei Învieri".

Înainte de a ajunge în Canaan, poporul ales a trebuit să se confrunte cu multe necazuri, să renunțe la confort și la odihnă, să străbată calea plină de obstacole a pustiului Sinai. Dacă n-ar fi avut credință în Dumnezeu, dacă n-ar fi avut principiile morale cuprinse în cele zece porunci, dacă, atunci cînd erau mușcați de șerpi veninoși, nu li s-ar fi oferit ca mijloc tămăduitor șarpele de aramă cel în chipul crucii, dacă n-ar fi fost hrăniți cu mană cerească și n-ar fi fost adăpați cu apă din stîncă, ar fi pierit pe cale.

Asemenea creștinul, înainte de a ajunge în împărăția cea plină de lumină a vieții fără de moarte, dacă n-ar avea credință în Dumnezeu, dacă n-ar avea morala desăvîrșită descoperită de Hristos, dacă n-ar avea armă împotriva celui rău, Sfînta Cruce, dacă nu s-ar nutri cu Trupul și Sîngele Domnului din Sfînta Cuminecătură — după ce s-a curățit prin spovedanie — ar pieri pe drum.

Cum n-ar trebui atunci ca fiecare după puterea sa să-și întărească credința, să se lupte pentru a deveni mai bun, să aștepte cu răbdare și nădejde să dobîndească puterea cerească și lumina Sfîntului Duh în suflet, pentru ca atunci cînd trupul se va desface în cele dintru care a fost alcătuit să aibă în sine arvuna nemuririi celei fericite?

Sfîntul Pavel ne asigură *„că dacă acest cort, locuința noastră pămîntească, se va strica, avem zidire de la Dumnezeu, casă nefăcută de mînă, veșnică, în ceruri"* în vederea căreia trebuie să fim găsiți *„îmbrăcați, iar nu goi"* (II Cor. 5, 1—3), fiind vorba bineînțeles de haina virtuților. Iar în alt loc ne spune că *„dacă Duhul Celui ce a înviat pe Iisus din morți locuiește în voi, Cel ce a înviat pe Hristos Iisus din morți va face vii și trupurile voastre cele muritoare, prin Duhul Său care locuiește în voi"*. (Rom. 8, 11).

Sfînta Scriptură ne arată că Proorocul Moise a stat în munte *„la Domnul patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi; şi nici pîine n-a mîncat, nici apă n-a băut... iar cînd se pogora... faţa sa strălucea"* (Ieşire 34, 28), prefigurînd felul în care se vor preamări drepţii la înviere. De fapt, slava luminoasă şi bunătăţile spirituale de care este vorba le primesc adevăraţii creştini în mod tainic încă de pe acum: *„iar noi toţi, privind ca în oglindă, cu faţa descoperită, slava D mnului ne prefacem în acelaşi chip din slavă în slavă, ca de la Duhul Domnului"*. (II Cor. 3, 18).

Pentru ca omul nostru interior să participe la această preamărire spirituală care ne arvuneşte şi preamărirea trupească la a doua venire a lui Hristos, trebuie, aşa cum spune rugăciunea liturgică amintită mai înainte, să luptăm lupta cea bună, să păzim credinţa şi să ne arătăm biruitori asupra păcatului. La Paşti, de fapt, afirmăm prin cîntare adevărul că *„prăznuim omorîrea morţii, sfărîmarea iadului şi începătura altei vieţi, veşnice"*. Dacă sîntem în comuniune cu Hristos, El ne dăruieşte nemurirea spirituală, dar ne comunică şi biruinţa Sa asupra morţii trupeşti. La aceasta vom ajunge însă după ce vom creşte în comuniunea cu Dumnezeu, nesocotind lumea aceasta unica realitate. Creşterea o realizăm tot în unire cu El, dar nu fără efortul nostru, primind atît învierea şi mărirea sufletească, cît şi arvuna nemuririi trupeşti, participînd la învierea Lui, prin sfintele Taine, îndeosebi prin Sfînta Împărtăşanie. Aşa şi spunem: *„Ieri m-am îngropat împreună cu Tine, Cel ce ai înviat. Răstignitu-m-am ieri împreună cu Tine; Însuţi împreună mă preamăreşte, Mîntuitorule, întru Împărăţia Ta"*.

Omorîrea morţii din noi, moartea morţii, nu se realizează dintr-una, ci aşa cum ne învaţă Sfîntul Maxim Mărturisitorul, încetul cu încetul. Precum înaintea morţii trupeşti ne încearcă suferinţa, boala, neputinţa, tot aşa moartea morţii este precedată de nevoinţă, post, rugăciune şi multe fapte bune. Înainte de a ajunge părtaşi dumnezeieştii firi, Sfînta Scriptură ne îndeamnă ca la harul pe care îl revarsă în noi Hristos prin Taine, mai ales prin Spovedanie şi Împărtăşanie, trebuie să punem şi din partea noastră toată sîrguinţa, adăugînd la credinţă *„fapta bună iar la fapta bună: cunoştinţa; la cunoştinţă: înfrînarea; la înfrînare: răbdarea; la răbdare: evlavia; la evlavie: iubirea frăţească, iar la iubirea frăţească: dragostea"* (II Petru 1, 5—7). Aceasta este lupta cea bună. Prin aceste virtuţi sfărîmăm capetele nevăzuţilor balauri, biruim în lupta spirituală. *„Căci lupta noastră, spune Sfîntul Pavel, este împotriva stăpînitorilor, întunericului acestui veac, împotriva duhurilor răutăţii, care sînt în văzduhuri"*. Iar pentru a ieşi biruitori trebuie să ne încingem mijlocul cu adevărul, să ne îmbrăcăm cu platoşa dreptăţii, să ne încălţăm cu rîvna pentru Evanghelia păcii şi să luăm scut credinţa (Efes. 6, 12—15).

Capătul drumului, încununarea luptei, este preamărire cu Hristos întru Împărăţia Sa. Oricît de frumos ni s-ar părea acest pămînt, deşi vedem limpede cu cîte mizerii ne confruntăm, el nu ne poate da tot ceea ce ne cere sufletul, nu ne poate împlini aspiraţiile noastre. De aceea trebuie să trecem cu mintea dincolo de ceea ce vedem acum.

Este posibilă oare trecerea noastră *„din moarte la viaţă şi de pe pămînt la cer?"* Învierea lui Hristos ne spune că da. Adevărul acesta ne face să-l bănuim şi firea înconjurătoare. Ştim cu toţii cum arată o omidă. Este o vieţuitoare urîtă, care toată ziua mănîncă şi doarme pe copacul ei. Dacă i-ai spune: „tu vei fi un fluture frumos şi gingaş", ar fi în stare să nu te creadă. „Ca să fiu fluture, ţi-ar spune, ar trebui să am aripi, ori nici pomeneală de aşa ceva". Dar într-o zi, omida nu se simte tocmai bine, îşi face o cochilie şi intră singură în sicriu. După un timp însă, simte că prinde puteri. Sparge sicriul, trage aer proaspăt. Un mic căpşor iese din găoace, apoi două aripioare aurite de ţi-e milă să le atingi. Cui îi venea să creadă această minune?

Noi sîntem acum nişte biete omizi lipite de pămînt, de grijile şi plăcerile lui. În starea de acum cu greu putem înţelege lucrurile spirituale. Dar să fim siguri că prin înviere Hristos ne trece *„din moarte la viaţă şi de pe pămînt la cer"*.

Iubiţi credincioşi,

Este sfîrşit de aprilie şi cerul se acoperă cu nori răzleţi. Înnourate sînt şi sufletele noastre. Norii neliniştii domnesc pretutindeni, în ţară şi în lume. Nu se gă-

sește nicăieri un colțișor unde să nu ajungă zbuciumul și furtuna. Neliniștea pare a fi caracteristica vremurilor actuale. Valorile curente care circulă în Europa, reforma economică, restaurarea morală și multe altele. Toate aceste valori n-au încă nici un sens dacă le desprindem de valoarea supremă care este Dumnezeu. Numai îndreptîndu-ne spre Dumnezeu, spre Hristos cel înviat din morți, putem ieși din haosul neliniștii contemporane. El este puterea fundamentală de viață de care s-au legat înaintașii noștri spre a nu fi înecați și desființați de valul vremelniciei. El nu ne desparte în confesiuni potrivnice, ci ne învață să-i numim frați și pe cei ce ne urăsc pe noi, să iertăm toate pentru Înviere și așa să strigăm: *Hristos a înviat din morți, cu moartea pe moarte călcînd și celor din morminte, viață dăruindu-le!*

† A N D R E I
Episcop al Alba Iuliei

Dată în reședința noastră din Alba Iulia, cu prilejul Sfintelor Paști ale anului 1992.

† VASILE

DIN MILA LUI DUMNEZEU EPISCOP AL EPISCOPIEI ORTODOXE ROMÂNE A ORADIEI

Iubitului nostru cler, cinului monahal și dreptcredincioșilor noștri creștini, Har și bucurie de la Domnul cel înviat din morți, iar de la noi arhierească binecuvîntare.

„Așa și voi socotiți-vă că sînteți morți păcatului, dar vii pentru Dumnezeu, în Hristos Iisus, Domnul nostru".

(Romani 6, 11)

HRISTOS A ÎNVIAT!

Iubiții mei fii sufletești,

Sărbătoarea Învierii, a Sfintelor Paști, este sărbătoarea bucuriei. O biruință a iubirii asupra urii. O părtășenie a omului la sfintele bucurii dumnezeiești. Nu lipsit de sens a fost îndemnul Mîntuitorului adresat femeilor mironosițe după Înviere, atunci cînd le-a zis: „Bucurați-vă".

Învierea Fiului lui Dumnezeu este chezășia învierii noastre, convingere ce o avea Sfîntul Apostol Pavel cînd a zis: „căci, dacă Hristos nu a înviat, zadarnică este atunci propovăduirea noastră, zadarnică și credința voastră" (I Cor. 15, 14).

Iubirea și bucuria sînt două realități spirituale nedespărțite. De fapt în textele Revelației dumnezeiești, ale Sfintei Scripturi, se spune că: „Dumnezeu este iubire" (I Ioan 4, 8). Dacă am încerca să dăm o definiție iubirii, încercarea va rămîne zadarnică. Iubirea nu are definiție, așa precum Dumnezeu, care este iubire, nu poate fi cuprins în definiții.

Uneori cuvintele, prin marea lor uzanță sau din cauza prea multelor noțiuni cuprinse în unul și același cuvînt ,își schimbă sensul. De la început am dori să precizăm că și noțiunea cuvîntului iubire nu este înțeleasă totdeauna în autenticitatea ei. Să nu se confunde noțiunea cuvîntului iubire, des întîlnită în unele expresii din viața omului, cu noțiunea de iubire dumnezeiască, ce izvorăște ca energie necreată din izvorul cel nesecat al Sfintei Treimi.

Sfîntul Apostol Pavel, cunoscător și trăitor al acestei sfinte iubiri, ne-a lăsat mărturisiri ca acestea: *„Iubirea care întrece toată mintea"* (Efeseni 3, 19), iar din experiența răpirii sale duhovnicești, învăluit în razele iubirii dumnezeiești, ne-o prezintă ca pe o stare, ca pe o realitate, pe care *„ochiul n-a văzut-o și urechea n-a auzit-o și la inima omului nu s-a suit..."* (I Cor. 2, 9).

Credem că nimeni, ca acest Sfînt Apostol, n-a prezentat mai autentic noțiunile și caracteristicile acestei iubiri, care *„îndelung rabdă... nu pizmuiește, nu se laudă, nu se trufește, nu se poartă cu necuviință, nu caută ale sale, nu se aprinde de mînie, nu gîndește răul, nu se bucură de nedreptate, ci se bucură de adevăr. Toate le suferă, toate le crede, toate le nădăjduiește, toate le rabdă"* (I Cor. 13, 4—7), încheindu-și imnul dedicat iubirii cu o mare nădejde încurajatoare cum că *„dragostea niciodată nu piere"* (I Cor. 13, 8).

Puterea duhovnicească a iubirii nu este statică, inactivă, ci din contră ea pune în mișcare prin energiile ei frumoase ființa omului, care apoi se concretizează în atîtea și atîtea binefaceri, cum nici o altă energie nu le va putea plini. Așa ne explicăm și faptul că iubirea persoanelor Sfintei Treimi a dus la coborîrea la noi a

Fiului lui Dumnezeu cu scopul de a ne face părtaşi şi pe noi oamenii comuniunii iubirii dumnezeieşti a Învierii.

Proba în cel mai înalt grad a acestei iubiri a Mîntuitorului pentru noi oamenii a fost Răstignirea urmată de Înviere. Diavolul nu a crezut niciodată că Fiul lui Dumnezeu ar merge pînă acolo cu iubirea Sa pentru oameni, ca să-şi dea chiar şi viaţa pentru ei. Evenimentul este consemnat de către Sfîntul Apostol Pavel în una din epistolele sale, atunci cînd zice: *„Pentru cel bun se va afla cineva să moară, ... dar cînd eram noi încă păcătoşi, Hristos a murit pentru noi"* (Rom. 5, 8).

Iubirea singură este capabilă de o jertfă curată şi totodată de o adevărată bucurie. Această iubire întrupată în persoana Sfîntului Vasile cel Mare a dus la plinirea marilor binefaceri ale Vasiliadei, un fel de spital al tuturor neputincioşilor, păgîni, evrei şi creştini. La moartea sa toţi aceşti nenorociţi, plîngînd, ziceau într-un glas: „A murit părintele nostru".

Aceeaşi iubire şi bucurie a Învierii, stăpînind sufletele credincioşilor Bisericii primare, i-a făcut capabili să meargă la moarte cu faţa senină, deşi erau înconjuraţi de fiarele sălbatice ce le sfîrtecau trupurile. Păgînii, admirîndu-i, mărturiseau: „Minunat Dumnezeu au creştinii aceştia, priviţi la ei cum se iubesc".

Şirul acestor martiri şi cuvioşi părinţi, plini de iubirea şi bucuria Învierii nu s-a încheiat atunci, ci s-a continuat pînă în zilele noastre, de la Constantin Brîncoveanu, la Calinic de la Cernica şi pînă la Sfîntul Ioan Iacob, sfîntul român de la Ierusalim, al cărui trup stă neputrezit pînă astăzi, văzut şi admirat de toţi aceia care merg la Ierusalim să se închine la Mormîntul Învierii Mîntuitorului nostru.

Dreptmăritori creştini,

Învăţăm noi, cei de astăzi, la această zi a învierii şi a bucuriei, ceva din strălucita înviere sufletească a acestor fii ai Bisericii noastre străbune ,sau ne reducem doar la teoretizări ale învăţăturii creştine, care uneori trec pragul bunei-cuviinţe şi mai ales al seriozităţii creştine prin declaraţii şi ridicări de mîini pe stadioane, transformînd mărturisirea adevăratei vieţi creştine, plină de asceză şi rugăciune cuvioasă, într-o propagandă religioasă?

Dar mărturisirea iubirii, din Înviere, nu a rămas legată nici doar de martirii şi sfinţii noştri, ci am experiat-o fiecare dintre noi în zilele Paştilor copilăriei noastre, care ne-au rămas în inimi cu cele mai frumoase amintiri, cu zile însorite şi pline de frumuseţile naturii înconjurătoare cu florile de măr îmbobocite, cu zumzăit de albine, care luau parte cu noi la Sărbătoarea Învierii Stăpînului a toată făptura. A rămas această iubire în sufletele noastre de părinţi, cu care înconjurăm sufletele curate ale copiilor noştri şi care iubire dumnezeiască ne încurajează mereu ca să facem faţă greutăţilor, nu uşoare, cu creşterea şi orînduirea lor în viaţă, dînd slavă lui Dumnezeu pentru această aleasă moştenire sădită în inimile noastre de părinţi.

Iubiţii mei fii sufleteşti,

Uneori, în descumpănirea noastră sufletească, ni se pare că lumea în care trăim noi astăzi ar fi cea mai rea. Să nu ne lăsăm copleşiţi de această părere. Şi azi, ca şi ieri şi ca şi mîine, pe lîngă noi, cei care uneori nu sîntem aşa de buni, avem şi sufletele curate ale copiilor noştri, precum şi cete de evlavioşi creştini ai Bisericii noastre, care în tăcere, seriozitate şi fără propagandă trăiesc în adîncul lor frumuseţea iubirii Mîntuitorului nostru adusă prin Înviere. Dar proba cea mai concludentă că nu ne-am înrăit cu totul şi că există şi azi inimi curate, pline de sfînta iubire şi capabile de jertfă pentru semenii lor, sînt tinerii revoluţiei noastre, apărători ai dreptei credinţe, care mărturiseau cu piepturile deschise: *„Cu noi este Dumnezeu"*. Să credem în salvarea Neamului nostru românesc, bazîndu-ne pe această iubire creştinească. Oare nu are neamul acesta o experienţă de veacuri a rezolvărilor grelelor încercări prin care a trecut? Şi-a pierdut el oare nădejdea în ajutorul lui Dumnezeu? Nu a mărturisit el cu convingere, împreună cu Mihail Kogălniceanu, că „Neamul acesta românesc nu are alt apărător decît pe Dumnezeu şi Sabia Sa"? Oare salvarea noastră să stea numai în ajutorul material al altor neamuri? Oare Dumnezeul nostru nu a înzestrat această ţară cu atîtea bogăţii pe care nu le

întîlnim în alte ţări *„lăsate de Domnul pe pămînt"* — după mărturia marelui patriot Nicolae Bălcescu. Oare dacă ne-am aprinde de dorul de a întrupa exemplul moşilor şi strămoşilor noştri în ceea ce priveşte hărnicia, cumpătarea şi cuminţenia, nu ne-am putea rezolva problemele ţării şi ale neamului nostru românesc? Oare nu este această comoară a spiritualităţii româneşti mai dătătoare de ton în rezolvare decît orice ajutor a altor popoare? Spre aceste pliniri se cade a ne îndrepta ochiul minţii şi dorul inimilor noastre. Ce frumoasă frăţietate au dovedit românii atunci cînd au cîntat: *„Eu ţi-s frate, tu mi-eşti frate / În noi doi un suflet bate"*. Dar, pildele de jertfelnicie pentru unitatea de neam ale lui Ştefan şi Mihai, Horea, Cloşca şi Crişan nu se cade a ne fi răscolitoare de sfinte amintiri şi vrednice de urmat?

Dar dacă ne împărţim în atîtea culte şi confesiuni, în atîtea partide şi neînţelegeri, vom fi noi vrednici urmaşi ai vitejilor noştri înaintaşi? Vom putea noi, fraţi de acelaşi sînge, în această situaţie, să ajungem la bună pace şi bucurie necesare pentru rezolvarea problemelor ţării noastre? Vom putea noi în astfel de stări sufleteşti tensionate să serbăm Paştile aşa cum se cuvine, aşa cum i-ar plăcea Domnului nostru Iisus Hristos?

Ca să ajungem la aceste pliniri, consemnate mai sus, se cade a lua în serios glasul Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, care ne atenţionează părinteşte, să avem grijă că din *„pricina înmulţirii fărădelegilor, dragostea multora va scădea"* (Matei 24, 12) şi îndemnul ca să *„nu fim mai iubitori de plăceri decît de Dumnezeu"* (II Timotei 3, 4), *„că atunci nu vă veţi mai iubi unul pe altul aşa cum Eu v-am iubit pe voi"* (Ioan 13, 34), nu veţi mai fi aşa de cuminţi şi paşnici cum au fost moşii şi strămoşii noştri, care convinşi fiind despre folosul păcii şi al bunei înţelegeri, credeau ceea ce învăţau Sfinţii Părinţi, că *„Cel ce petrece în frăţietate cu semenii săi e mai mare decît cel ce înviază un mort"*.

Urcuşul spre iubirea şi bucuria pascală s-ar cădea să ne preocupe în mod foarte serios. Prea uşor ne lăsăm amăgiţi de duhurile diavoleşti pentru a ne plănui în viaţă alte scopuri, care chiar plinindu-se nu ne aduc rezolvarea problemelor noastre, nici ale copiilor noştri, nici ale familiei.

Iubiţi credincioşi,

Să începem a urca spre vîrful muntelui fericirilor însorit de puterile frumoase ale iubirii Învierii, ca apoi încărcaţi de energia sfîntă a Învierii să coborîm în cetate spre a o materializa în atîtea şi atîtea binefaceri sociale şi umanitare. Atunci căminele şi spitalele nu vor mai fi doar instituţii de binefacere şi ajutorare materială, ci instituţii penetrate de duioasele mîngîieri ale iubirii. Atunci fiecare slujitor al acestor instituţii va duce cu el suferinzilor, pe lîngă ofrande, şi ceva din duioşia mamei din căminele familiilor noastre. Nu s-ar reduce aceste instituţii şi organizaţii doar la partea materială, ci ar deveni calde cămine familiale. Ar simţi aceşti dezmoşteniţi ai sorţii mîngîierile noastre creştine ce le-ar alina zbuciumul vieţii lor prea greu încercate.

De la iubire şi din impulsul ei să pornească actele caritative, ca atunci cînd intrăm într-o instituţie de binefacere, pe lîngă confortul material modern, să se simtă mirosul de bună mireasmă al bucuriei pascale, aşa precum ne îndeamnă cîntările noastre bisericeşti *„Să ne curăţim simţirile şi să vedem pe Hristos strălucind, cu neapropiata lumină a învierii. Şi să-I cîntăm cîntare de biruinţă"*, sau *„O, Paştile cele mari şi preasfinţite, Hristoase! O, Înţelepciunea şi Cuvîntul şi Puterea lui Dumnezeu. Dă-ne nouă să ne împărtăşim cu Tine mai cu adevărat, în ziua cea neînserată a Împărăţiei Tale!"* (Slujba Învierii).

S-ar părea că unele culte şi confesiuni creştine pedalează uneori pe partea materială a ajutorării, urmînd ca prin aceasta să ceară în schimb părăsirea credinţei adevărate a moşilor şi strămoşilor noştri. Ar fi foarte dureros ca să-ţi vinzi cuiva învăţătura şi credinţa adevărată pentru lucruri materiale, adică să schimbi duhul adevărului cu argintul. Să nu uităm avertismentul Sfîntului Apostol Petru, zis unui astfel de om, Simon Magul: *„Argintul să piară cu tine, pentru că ai crezut că darul lui Dumnezeu se dă cu bani"* (Fapte 8, 20).

Faptul că a scăzut iubirea dumnezeiască stau mărturie împărţirile noastre în atîtea culte şi confesiuni — peste 6 000. Iubirea este aceea ce ne uneşte, lipsa iubirii ne desparte.

Situaţia acestor frămîntări din punct de vedere religios se datorește faptului neseriozităţii cu care luăm în considerare trudele duhovnicești pentru desăvîrșirea noastră întru iubire, așa cum le-au practicat Sfinţii Părinţi ai Bisericii și evlavioșii noștri creștini de totdeauna. Pentru aceștia, asceza, adică înfrînarea, era condiţia principală în urcușul pe cărarea desăvîrșirii. Înfrînarea plăcerilor trupești, care duc la moleșirea și lenevirea sufletească ,înfrînarea dezordonatelor și nesăturatelor dorinţi ale lăcomiei, ce duc la atîtea griji, înfrînarea nebuneștilor minii răzbunătoare și mîndria ce seacă sufletul de tot ce e nobil și frumos, lăsîndu-l în tîlhăreștile gînduri ucigătoare de simţuri bune.

Toate aceste întreite valuri ale ispitelor, „pofta trupului, pofta ochilor și trufia vieţii" pot fi considerate un fel de cancer ce atenuează și distruge frumuseţea iubirii.

Iubiţii mei fii sufletești,

Înaintașii noștri erau conștienţi că toate aceste frămîntări nu se pot rezolva numai cu puterile noastre omenești, fapt pentru care în liniște și multă tăcere cereau prin rugăciuni neîncetat și ajutorul lui Dumnezeu. Vă îndemn, iubiţii mei fii sufletești, *„ca fiii luminii să umblaţi"* (Efeseni 5, 8) și ca urmași ai vrednicilor noștri înaintași să *„le urmăm credinţa"* (Evrei 13, 7) *și trudele lor sfinte*, ca să putem cînta întru mărturisirea inimii: *„Ziua Învierii! Să ne luminăm cu prăznuirea, și unul pe altul să ne îmbrăţișăm. Să zicem: fraţilor și celor ce ne urăsc pe noi; să iertăm toate pentru Înviere. Și așa să strigăm: Hristos a înviat din morţi, cu moartea pe moarte călcînd, și celor din morminte viaţă dăruindu-le"* (Slujba Învierii).

HRISTOS A ÎNVIAT!

Al vostru de tot binele voitor și rîvnitor rugător pentru voi către bunul Dumnezeu,

† V A S I L E
Episcopul Oradiei

Nr. 600/1992
Dată în reședinţa noastră episcopală din Oradea, la praznicul Învierii Domnului din anul 1992.

† JUSTINIAN

DIN MILA LUI DUMNEZEU, EPISCOP DREPTCREDINCIOS AL MARAMUREŞULUI ŞI SĂTMARULUI

„Iată Eu cu voi sînt în toate zilele, pînă la sfîrşitul veacurilor" (Matei 28, 20).

Iubitului cler şi popor, har, milă şi pace de la Dumnezeu Tatăl şi de la Domnul nostru Iisus Hristos.

HRISTOS A ÎNVIAT!

Cu dor am aşteptat să gustăm cu toţii Sfintele Paşti şi în anul acesta. În fiecare an, Învierea Domnului revarsă în inimile, în sufletele şi în gîndurile tuturor creştinilor valuri de căldură duhovnicească şi lumină. Acest praznic ne îmbracă într-o haină nouă.

„Din moarte spre viaţă şi de pe pămînt la cer" se ridică sufletele noastre. Poporul lui Dumnezeu, dreptcredincioşii creştini din toată ţara şi din întreaga lume s-au pregătit şi anul acesta cu post şi rugăciune, cu pocăinţă şi sfînta împărtăşanie pentru ca să fie vrednici a primi lumina Învierii.

„Ieri m-am răstignit împreună cu Tine, Hristoase, iar azi înviez şi eu odată cu Tine, Stăpîne şi Dumnezeul meu". Suferinţa, Dumnezeu întotdeauna o răsplăteşte cu mari daruri. Fruntea şi inima care au purtat cununa de spini a durerilor şi nevoinţelor, a postului, Dumnezeu o încununează cu lumină şi biruinţă.

Cunună grea de spini a apăsat şi pe fruntea poporului nostru şi a unor popoare vecine. Şaptezeci de ani au fost chinuite popoarele din întinsele stepe ale Rusiei, Ucrainei, Armeniei, Gruziei şi altor ţinuturi peste care şi-a întins stăpînirea domnia întunericului. Acolo atîta vreme, popoarele au trecut printr-un groaznic calvar, unde libertăţile elementare ale omului au fost călcate în picioare. Dreptul firesc al oamenilor de a crede şi a-şi manifesta credinţa în bunul Dumnezeu a fost sufocat. Mii de altare au fost profanate, bisericile dărîmate, mănăstirile pustiite, iar sufletele celor ce-l iubeau pe Iisus Hristos-Domnul şi credeau în Dumnezeu au fost chinuite, batjocorite, schingiuite, alungate, înfometate şi ucise bestial. Zeci de mii de oameni au suferit cele mai groaznice chinuri; Unii slujitori ai lui Dumnezeu au fost condamnaţi în lagărele de exterminare sau au fost ucişi. Oameni din toate categoriile sociale: ţărani, muncitori, intelectuali au suportat neînchipuite înjosiri şi schingiuiri pentru „vina" de a fi crezut în Dumnezeu. După cum se ştie, atît la noi cît şi acolo unde stăpînea împărăţia lui Antihrist, sărbătorile şi marile praznice au fost desfiinţate. Erau programate în Duminici şi în zilele de sărbătoare, chiar de Paşti şi de Crăciun, cele mai diabolice activităţi şi interdicţii, pentru a-i devia şi rupe pe creştini de Biserică şi de tradiţiile creştine. Nici elevul, nici studentul, nici muncitorul, nici cărturarul, nici soldatul, nici funcţionarul nu aveau voie să se manifeste, să sărbătorească în libertate zilele sfinte şi mari ale credinţei şi spiritualităţii. Cu toate acestea însă majoritatea au simţit şi au păstrat cu sfinţenie în adîncul sufletelor măreţia praznicelor creştine.

Iată acum, prin mila şi puterea lui Dumnezeu, cerurile s-au deschis, împărăţia lui Antihrist s-a destrămat, întunericul cel mai adînc a fost alungat de soarele sfînt al libertăţii. Lumina dreptăţii a început să-şi arate razele, să lumineze şi să încălzească satele, oraşele şi ţinuturile Rusiei şi ale tuturor ţărilor ce stăteau în „latura şi umbra morţii" spirituale, care a fost necredinţa şi ateismul. Lumea cea fără de Dumnezeu, care se părea că va dura o veşnicie, s-a prăbuşit, a căzut! A că-

zut! A căzut!. . . se aud strigînd îngerii Apocalipsei și glasul lor răsună peste întreaga lume ce-L alungase înainte pe Dumnezeu și peste șaptezeci de ani îl chinuise pe Iisus Hristos mai greu decît l-au chinuit fariseii și cărturarii din Ierusalim în timpul patimilor. Și poporul român cu mari jertfe a sfărîmat lanțurile cu care era încătușat fiecare om din această țară. Copii, tineri, bărbați și femei sînt eroii care au eliberat țara cu ajutorul și puterea lui Dumnezeu. Ei sînt mucenicii care ca niște uriași s-au ridicat ca la o poruncă și au strigat: Dumnezeu este cu noi. Fără arme și fără ca să ucidă pe cineva, cu mîinile goale și voința lor tare au sfărîmat puterea dictaturii, care se părea că va fi invincibilă. Au fost și multe jertfe, dar așa s-au deschis porțile libertății. Și acum după trei ani aproape, nu s-au uscat lacrimile din ochii mamelor care și-au pierdut copiii. Sînt case cu inimile cernite, din care au fost răpiți de o moarte nedreaptă bărbați, femei, copii. Mai sînt încă multe răni. Sufletul fiecăruia din noi poartă încă o rană deschisă dar din aceasta încolțește speranța și cresc muguri de bucurie, așa cum se dezvoltă mugurii pomilor după ce trece frigul zilelor de iarnă.

Iubiții mei frați și fii duhovnicești,

Sărbătorim acum cel dintîi Paște după eliberarea întregului continent european de domnia fiarei roșii. Desigur că, rădăcinile ei nu s-au uscat dar mîinile popoarelor noastre sînt libere, sînt dezlegate, fraților! Drumul spre Dumnezeu nu mai este închis. Dreptatea așteaptă să fie cucerită de noi. Dumnezeu ne cheamă pe toți să îmbrăcăm haine noi, să punem cu toții umărul, mintea și mîna ca să reașezăm în făgașul ei firesc și sfînt, această țară și acest popor.

Să ne reînnoim sufletele, să înviem întru dreptate, adevăr și întru credință. Ziua de Paști, ziua Învierii să fie pentru noi toți o zi de biruință a binelui asupra răului, a virtuții asupra păcatului, a iubirii asupra urii, a credinței dreptmăritoare asupra necredinței și a falselor credințe. Clopotele care răsună azi triumfător din turnurile bisericilor să fie pentru noi un semnal al biruinței noastre asupra păcatului, asupra întunericului, a învierii noastre cu Hristos într-o viață nouă și sfîntă, așa cum dorește și ne îmbie El.

Din pragul tuturor bisericilor, în noaptea aceasta s-a auzit chemarea: „Veniți de primiți lumină". Acesta este glasul lui Iisus Hristos care ne vorbește și azi așa ca întotdeauna prin buzele slujitorului lui Dumnezeu, prin preotul bisericii. Acest cuvînt, această chemare se adresează tuturor oamenilor, tuturor fiilor lui Adam. Sufletele tuturor au nevoie de lumină. Toți au nevoie de o viață luminoasă, de fericire, de salvarea de la osînda iadului. Toți cei buni și cei răi, cei drepți și cei păcătoși, cei credincioși și necredincioși veniți toți de luați lumină; pe toți vă așteaptă Dumnezeu. Iubirea Lui se revarsă peste toți, pentru că pentru toți s-a întrupat Hristos, pentru toți s-a jertfit pe cruce, pentru toți a înviat și pentru toți a lăsat în lume Evanghelia Sa.

Astăzi este Ziua Învierii cînd Iisus Hristos a biruit pe vrăjmașul dreptății și libertății, pe diavolul, și a acordat tuturor fiilor lui Adam care se pocăiesc, eliberarea din temnițele morții.

„Veniți de luați lumină" — este strigătul care răsună pentru prima dată liber și nestingherit peste toate popoarele Europei. Vor asculta oare această chemare oamenii bătrînului continent, care a fost cel mai favorizat, cel mai binecuvîntat de Dumnezeu. Acest continent a fost cucerit de lumina Evangheliei lui Iisus Hristos în care s-a dezvoltat cultura, care generează eliberarea făpturii omenești de întunericul asupririlor, care distruge libertatea și bucuria vieții. Popoarele bătrînului continent al Europei trebuie acum să asculte și să urmeze chemarea aceasta: „Veniți de luați lumină", dacă doresc să-și organizeze viața pe temelii de fericire, bucurie și de pace. În mod deosebit însă, noi românii, pe care Dumnezeu ne-a așezat la răscrucea tuturor vînturilor, acum sîntem chemați ca să ne deschidem sufletele și să ne lăsăm pătrunși de lumina lui Hristos. Să aprindem în fiecare casă o candelă, candela credinței, candela iubirii, candela speranței, candela sfințeniei și a dreptății.

Sîntem un popor nobil, un popor care ne-am născut creștini, un popor care am crescut în „lumina lină" a lui Iisus Hristos. Sîntem un popor înțelept, pentru că am crescut la sînul unei mame, care ne-a fost dumnezeiasca Biserică Ortodoxă, în care

şi acum Dumnezeu în fiecare an îşi trimite Sfînta lumină din cer, ca o mărturie pentru toate popoarele lumii, pentru toate confesiunile, că Biserica Ortodoxă este „Mireasa" preaiubită a lui Iisus Hristos, că ea a păstrat Harul şi Adevărul curat. Această Biserică n-a falsificat învăţătura lui Iisus Hristos, ci cu multe jertfe şi osteneli a păstrat învăţătura curată, nestricată şi luminată. Biserica Ortodoxă este „rugul cel nears sau care nu se mistuie", iar poporul român a fost hărăzit de Dumnezeu ca de la început să fie fiu iubit al acestei Biserici, din altarul căreia în fiecare zi se aude glasul lui Iisus Hristos, care ne cheamă: „Veniţi de luaţi lumină".

Iubiţii mei fii sufleteşti,

În această sfîntă şi mare zi de praznic sînt lîngă voi cu sufletul, mă rog ziua şi noaptea pentru liniştea şi mîntuirea voastră. Am mare încredere în Dumnezeu, am mare încredere în fiii binecredincioşi ai Bisericii româneşti în care de la început ne-au trăit strămoşii, în care de două mii de ani s-a rugat şi şi-a mîntuit sufletul poporul român; în care şi de acum înainte, pînă la sfîrşitul veacurilor, vor trăi şi se vor mîntui toţi fiii poporului român.

Iubiţii mei fii duhovniceşti,

În sfînta zi a Învierii Domnului, ca de fapt în fiecare zi, vă propun să ne rugăm fierbinte lui Dumnezeu pentru familia creştină, pentru copiii noştri, pentru tineretul nostru minunat, pentru ţara noastră, pentru Biserica noastră strămoşească, pentru lumea întreagă, ca toate şi toţi să fie pătrunşi de lumina lui Hristos cel care după Înviere a zis: „Iată Eu cu voi sînt pînă la sfîrşitul veacurilor" (Matei 28, 20). Aceasta ne-a făgăduit-o Iisus Hristos: „Iată Eu cu voi sînt". La aceasta, ce trebuie să răspundem fraţilor? Dacă dorim să fim mîntuiţi de toate relele, azi şi întotdeauna să răspundem: „La cine ne vom duce Doamne; Tu ai cuvintele vieţii veşnice!" Şi noi vom fi cu Tine Doamne întotdeauna. Acest legămînt trebuie să-l facem cu toţii azi, în această zi a învierii Domnului şi să-l împlinim.

Doresc din tot sufletul ca întregul cler şi popor român să petreacă Sfintele Paşti cu bucurie şi sănătate întru mulţi ani!

HRISTOS A ÎNVIAT!

Al vostru al tuturor, statornic rugător către Domnul nostru Iisus Hristos,

† JUSTINIAN CHIRA
Episcopul Maramureşului
şi Sătmarului

Dată în reşedinţa noastră din Baia Mare la Praznicul ÎNVIERII DOMNULUI din anul 1992.

ORTODOXIA: VESTIGIU ARHEOLOGIC SAU MĂRTURIA EXISTENŢIALULUI*

de Christos Yannaras

Am impresia că cuvîntul „ortodoxie" a căpătat în zilele noastre un caracter mai mult sau mai puţin peiorativ. Aceasta se vede mai ales cînd se vorbeşte în ziare sau cărţi de ortodoxie-marxistă, de exemplu, sau de ortodoxie-freudiană sau de ortodoxie luterană... În toate aceste cazuri, termenul de ortodoxie reprezintă o fidelitate absolută faţă de litera unei doctrini, şi de ce nu, un fanatism ideologic care nu va accepta nici-o variaţie, nici-o ameliorare — şi în cele din urmă nici un progres — faţă de gîndirea sau doctrina originală produsă de către un scriitor sau un izvor autorizat.

Pentru mine, această concepţie despre ortodoxie reprezintă un fel de idolatrie! Se creează idoli care pot fi şi doctrine, desigur la origine preţioase; este deci posibil să faci idoli din toate lucrurile, chiar şi din cele pozitive... În plus, această concepţie despre ortodoxie în viaţa spirituală, dar şi în alte domenii, nu reprezintă numai o ideologizare ci în acelaşi timp, constituie şi o protecţie psihologică pentru persoanele care au nevoie de autoritate. Dar de ce avem nevoie de această autoritate? Pentru a ne proteja, căci refuzăm riscul de a atinge maturitatea personală! Foarte adeseori, ortodoxiile servesc de umbrelă şi permit evitarea pericolului de a risca, de a avansa către o alegere cu adevărat liberă, adică de a ajunge la o adevărată maturitate de viaţă, de personalitate.

În limbajul bisericesc, vorbim de Ortodoxie întotdeauna în raport cu erezia. Dacă se dă Ortodoxiei semnificaţia unei ideologii bine formate, bine definite, trebuind să fie conservată fără transgresiune, nici redefinire faţă de „litera" originală, atunci erezia reprezintă de asemenea o altă ideologie care transgresează codul doctrinei care are autoritate. Astfel dilema între Ortodoxie şi erezie devine pur ideologică; iar rezultatul ideologiilor este totdeauna fanatismul! Şi ce este fanatismul? Fanatismul este atitudinea care provine din nevoia noastră naturală de a fortifica egoismul nostru: sîntem fanatici atunci cînd ne găsim închişi în propriile noastre convingeri, în propriile noastre certitudini, şi *refuzăm riscul relaţiei, riscul experienţei prezenţei celuilalt, al adevărului celuilalt*. Astfel este foarte dificil să defineşti ortodoxia şi erezia dacă te cantonezi la nivelul ideologiei. În fond, cînd se vorbeşte astăzi de ideologie se pleacă de la un refuz al esenţialului credinţei.

Mergînd în acest sens, aş vrea să încep printr-o definiţie a credinţei ca presupunere indispensabilă pentru înţelegerea adevăratului sens al Ortodoxiei, ca şi al ereziei. Astăzi, am impresia că noi înţelegem cuvîntul „credinţă" în sensul unei convingeri sau a unor convingeri: a fi credincioşi faţă de ceva înseamnă a fi fidel unei ideologii, cum am spus, credincios unei doctrine, a avea convingeri mai mult sau mai puţin intelectuale... În timp ce primul sens al cuvîntului credinţă (în greacă pistis) este *încredere*. Prima interpretare a cuvîntului credinţă era încrederea şi din fericire termenul credinţă păstrează încă sensul său (în practica comercială, se vorbeşte de credit; uneori avem nevoie de realismul din cotidianul vieţii noastre). În experienţa Bisericii, credinţa înseamnă întotdeauna încredere iar aceasta presupune întotdeauna o relaţie personală. Nu putem avea încredere în cineva pe care îl cunoaştem puţin; trebuie să-l cunoaştem pe acest cineva, trebuie să avansăm, să creăm o relaţie cu el, e nevoie să-l iubim pentru a avea încredere în el. Iar dacă avem încredere acceptăm nu numai prezenţa sa, caracterul său, ideile sale, ci mai ales *ne încredem în*

---

* Conferinţă ţinută la Marsilia, în Duminica Ortodoxiei, 15 martie 1992.

ceea ce el spune, adică ne încredem în experienţa sa.

În Biserică, ajungem la credinţă prin încrederea pe care o avem în Dumnezeu, iar aceasta nu este o manifestare psihologică sau o experienţă intelectuală, ci o încredere în caracterul concret, istoric, pentru că totul în Biserică, toate elementele vieţii noastre ecleziale, au un realism istoric foarte concret. Totul începe cu experienţa primei Comunităţi ecleziale care a trăit cu Hristos: sfîntul Ioan, în prima sa epistolă, subliniază foarte caracteristic că el transmite ceea ce el şi ceilalţi apostoli au „văzut, auzit, pipăit, despre Cuvîntul Vieţii". El ne comunică o experienţă concretă şi reală. În viaţa Bisericii sîntem invitaţi să luăm parte la această experienţă. Cunoştinţa noastră despre Dumnezeu nu vine dintr-o cunoştinţă livrească sau dintr-o cunoştinţă izvorîtă din reflexia intelectuală. Pentru a ajunge la cunoaşterea lui Dumnezeu trebuie cultivată o relaţie cu El. Această poziţie este fundamentală. Adică, trebuie început cu certitudinea că nu cunoaştem pe Dumnezeu ca o noţiune, deci prin cugetarea intelectuală, ci cultivînd o relaţie cu El. Acelaşi lucru se întîmplă şi cu fiinţele umane: nu putem cunoaşte cu adevărat o altă persoană decît printr-o relaţie imediată cu ea. Trebuie să-l cunoaştem pe Dumnezeu într-o relaţie imediată, pe aceasta să o căutăm!

Biserica ne propune o practică pentru a cultiva relaţia noastră personală cu Dumnezeu. E adevărat că această practică, la început, nu ni se pare destul de directă pentru această relaţie. De exemplu, practica postului sau a rugăciunilor Bisericii, evitarea rugăciunilor zise „spontane", adică a oricărui individualism, acceptarea participării la Liturghie etc.... Toate acestea reprezintă, repet, o practică pentru cultivarea unei relaţii personale. Pentru ce Biserica ne invită la această credinţă care este încredere, la această încredere care este relaţie? Pentru că Biserica evanghelizează, adică anunţă o nouă viaţă, o altă viaţă decît cea pe care o cunoaştem prin experienţa noastră, o viaţă care nu întîlneşte limitele timpului, spaţiului, corupţiei şi ale morţii. Permiteţi-mi să insist aici; uneori ai impresia că oamenii vin la biserică pentru a căuta împlinirea nevoilor lor individuale.

În viaţa de toate zilele ne bucurăm de un anumit confort, exersăm o profesiune, întreţinem relaţii de prietenie, însă avem şi mai multă nevoie de ceva care să satisfacă dorinţele noastre meta-fizice. Putem alege o Biserică, o religie, o tradiţie spirituală pentru a împlini această nevoie. Însă rămînînd mereu în suficienţa individuală, şi în cele din urmă egocentrică. În perspectiva Bisericii, această atitudine reprezintă moartea; adică un mod de existenţă care ajunge obligatoriu la moarte. De aceea Evanghelia nu ne invită la o spiritualitate mai bună, ci ne cheamă la un mod de existenţă care poate învinge moartea şi care constituie viaţa adevărată.

Cum este posibil acest lucru? Nu este prea teocratic, nici prea abstract să vorbim de modul nostru de existenţă, dat fiind că noi trăim ca orice om avînd nevoi naturale, totuşi ajungem cu toţii obligatoriu la moarte. Cred că în Evanghelie găsim mai multe exemple în acest sens, însă aş vrea să vă prezint pe cel care defineşte această realitate *a vieţii ca relaţie*. Ucenicii se găseau, noaptea, la bordul unei bărci pe lacul Tiberiadei, pe timpul unei mari furtuni. Barca era în pericol cînd deodată ucenicii zăresc pe Hristos mergînd pe valuri. După un moment de nelinişte, ei recunosc pe Hristos, iar Petru i se adresează zicînd: „Dacă tu eşti cu adevărat Domnul, porunceşte-mi să vin la tine, mergînd pe apă!" Mîntuitorul i-a zis: „Vino ...". Această invitaţie, acest „vino" este apelul pe care Dumnezeu îl adresează tuturor oamenilor. Este invitaţia care ne cheamă din nefiinţă la fiinţă, cum zice Sf. Apostol Pavel.

Ce înseamnă acest apel? El vrea să spună: „Tu poţi veni la Mine, nu cu puterile naturii omeneşti create, ci trăind potrivit unui alt mod de existenţă, şi anume modul relaţiei". Petru primeşte acest apel, coboară din barcă şi începe să meargă pe mare. În acel moment, Petru este o inidividualitate umană naturală, creată, dar care nu mai trăieşte potrivit naturii create. El trăieşte potrivit modului relaţiei, ceea ce înseamnă că, în acest moment precis, Petru nu-şi trage existenţa din natura sa, ci din relaţia sa cu Dumnezeu, cu Hristos. Dar cînd a văzut în jurul său marea agitată, el se întoarce la modul existenţei naturale şi începe să-şi piardă încrederea. Hristos îi dă mîna şi îl trage. Mi se pare că este vorba aici de o imagine foarte reprezentativă care ne indică exact la ce mod de viaţă ne cheamă Biserica! Acesta n-are nimic comun cu ideologia, cu „spiritualitatea", adică cu un anumit „pietism", care cultivă de fapt trăirea spirituală individualistă! El este un alt mod de existenţă, o altă atitudine, care înseamnă a te da pe tine însuţi total, a exista prin celălalt, pentru celălalt, a trăi viaţa ca relaţie.

Aş putea cita un alt exemplu bine cunoscut pentru a arăta cum Biserica şi Evangheliane invită la acest mod de existenţă care depăşeşte individualitatea. E foarte dificil pentru noi, fiinţe create, să înţelegem cu adevărat această posibilitate de existenţă care depăşeşte individualitatea. De aceea, tentaţia de moralism, de a găsi justificare pentru „eul" nostru urmăreşte istoria Bisericii în toate detaliile sale. Această tentaţie se întîlneşte de asemenea în inima vieţii noastre cotidiene şi fondează mentalitatea noastră. Este foarte dificil să ajungi la această libertate, adică să nu urmăreşti simplu doar să fii „cum trebuie", adică numai fidel Legii, supus unor reguli date pentru a defini calea către Viaţă.

Cel de-al doilea exemplu pe care doresc să-l citez este cel al Fariseului şi Vameşului. Nu ştiu dacă noi sesizăm întotdeauna sensul acestei Parabole. Noi avem impresia că Fariseul este un păcătos. Dimpotrivă. El este un om virtuos, de o calitate morală extraordinară, absolut fidel Legii, foarte consecvent în ce priveşte obligaţiile sale religioase, frecventînd Templul, împărţind bani săracilor... Totuşi el este exclus din Împărăţia lui Dumnezeu. Pentru ce? Tocmai pentru că el n-are nevoie de Dumnezeu, e plin de el însuşi, foarte satisfăcut de virtuţile sale, de calitatea sa morală... El n-are nevoie de relaţie. El îl „posedă" chiar pe Dumnezeu: îl posedă pe Dumnezeu prin propria sa fidelitate! În timp ce Vameşul n-are nimic ce să-i ofere şi să-i prezinte lui Dumnezeu: el este un adevărat păcătos, un om al eşecului. El n-are posibilitatea să-şi fondeze o certitudine, şi ultima sa nădejde este Dumnezeu! Toată rugăciunea Vameşului se adresează lui Dumnezeu, cerîndu-i mila Sa.

Un Părinte al Bisericii, sfîntul Isaac Sirul, spune într-o frază destul de paradoxală că „nu e nimic mai puternic ca disperarea". Trebuie să treci printr-o adevărată disperare pentru a ajunge la relaţia cu Dumnezeu. Ce înseamnă aceasta? Aceasta înseamnă că trebuie să desperăm de totul, de calitatea noastră morală, de virtuţile noastre, de organizarea noastră eclezială, foarte tare şi puternică, de doctrina noastră, de ideologia noastră cu adevărat convingătoare: trebuie să desperăm de toate acestea! Trebuie să trecem cu adevărat prin moarte... şi în această situaţie de moarte, de disperare absolută, nu ne rămîne decît o persoană: Hristos. Şi dacă ne întoarcem la El, atunci este El sau nimic! Din acel moment începe un alt mod de existenţă: putem merge pe valuri...

Cum să ajungem să înţelegem aceasta? Noi sîntem „putrezi" de intelectualism şi ne este foarte greu să discernem că Biserica vrea să ne prezinte toate acestea ca o realitate şi nu ca o simplă doctrină. Şi care este această realitate, dacă nu aceea că viaţa este relaţie personală şi nu supravieţuire individuală? Viaţa este relaţie şi nu individualitate naturală. Biserica ne prezintă această realitate ca un fapt: cel al prezenţei istorice a lui Hristos. Noi spunem că Hristos este Întruparea lui Dumnezeu în Istorie şi pe pămînt. Primii Apostoli au făcut experienţa de a-L vedea, de a depăşi limitele Naturii create şi muritoare. Ei au pipăit această Prezenţă care nu era Atot-Puternică, dar care se exprima printr-o slăbiciune şi smerenie extraordinară! El era Cel care mărturisea pe Tatăl Său, deci că nu exista pentru El-însuşi, ci era Fiul Tatălui. El n-avea o existenţă individuală, dacă putem risca să ne exprimăm astfel, ci prezenţa Sa individuală, istorică, era referinţă la prezenţa Tatălui, mărturie a existenţei şi a Prezenţei Tatălui. Iar Tatăl reprezintă de asemenea pentru Biserică o experienţă istorică, căci El intervine prin vocea Sa şi Prezenţa Sa de Lumină pe Tabor. Tatăl de asemenea se ascunde într-un anumit fel pentru a prezenta, pentru a arăta Prezenţa Fiului Său: „Acesta este Fiul meu cel iubit". Duhul Sfînt, de asemenea, se ascunde pentru a mărturisi pe Tatăl prin Cuvîntul întrupat. Faptul Întrupării este o recapitulare, o manifestare în acelaşi timp a modului de existenţă al lui Dumnezeu, care este un mod de existenţă trinitară, semnificînd relaţia de dragoste. În toate religiile şi în toate metafizicele, există ideea unei fiinţe supreme, logic necesare în calitate de cauză primară a existenţei etc.... Însă în experienţa eclezială, nu există fiinţă supremă ci comuniune de Persoane, prezenţa a trei Persoane care comunică Viaţa, care trăiesc în comuniune. De aceea, singura definiţie a lui Dumnezeu pe care o găsim în Biblie e că Dumnezeu este Dragoste. Biblia nu ne spune că dragostea este o calitate morală a lui Dumnezeu, o virtute, un comportament al lui Dumnezeu! Ea ne învaţă că Dragostea este modul de existenţă al lui Dumnezeu: Dumnezeu există pentru că El este Dragoste şi existenţa Sa este faptul însuşi al Dragostei.

Cu ajutorul acestor formulări, Biserica a răspuns problematicii vechii filozofii greceşti care căuta cauza primă a existenţei. Ea era obligată să accepte necesitatea

intelectuală, logică, care preceda existenţa însăşi a lui Dumnezeu. Din păcate, în tradiţia Teologiei occidentale această problematică a devenit şi mai puternică; Dumnezeu este „obligat" prin natura sa însăşi să fie ceea ce El este. Sau, cu alte cuvinte, Dumnezeu nu poate să fie „decît" Dumnezeu. Aceasta înseamnă că înaintea lui Dumnezeu este o necesitate care îl obligă să fie ceea ce El este. Această problemă era foarte clară pentru cei mai mari Părinţi ai Bisericii, mai ales pentru Capadocieni, care au încercat să-i dea un răspuns. Ei au vorbit despre monarhia Tatălui, adică i-au dat persoanei Tatălui caracterul cauzei vieţii trinitare. Ei au spus că Tatăl este o persoană, un ipostas personal, liber faţă de orice condiţionare; persoana semnificînd o existenţă care nu cunoaşte limite, nici condiţionare. Dumnezeu defineşte Fiinţa Sa prin propria Sa libertate, prin propria Sa voinţă. Ajungem astfel să formulăm realitatea persoanei, pentru că întîlnim mereu în Biblie experienţa că Tatăl se numeşte „Tată", pentru că realizează sau „ipostaziază" existenţa Sa — cum exprimăm aceasta în limbajul teologic — prin naşterea Fiului şi purcederea Duhului Sfînt.

Aceste formulări nu sînt teorii abstracte ci modul de a explica cum şi pentru ce la începutul întregii existenţe se găseşte libertatea personală a lui Dumnezeu. Cu o libertate absolută, Dumnezeu îşi realizează existenţa Sa, şi o realizează ca Dragoste. Cum zice sfîntul Maxim Mărturisitorul: „Prin Dragoste şi dincolo de timp, Tatăl naşte pe Fiul şi purcede pe Sfîntul Duh". Astfel, Dumnezeul nostru este viaţă realizată ca Dragoste. Fără acest fundament teologic, am impresia că nu putem înţelege Biserica. Biserica nu este o religie, o şcoală de spiritualitate, ci locul în care sîntem invitaţi să transformăm existenţa noastră în *existenţă ca religie*. Sîntem invitaţi la o masă, *iar masa este un mod de a practica viaţa ca comuniune*. Noi nu putem să trăim fără să mîncăm, adică fără să ne împărtăşim de realitatea materială a lumii, fără să comunicăm cu ceilalţi. Totuşi există o deviere care trasformă această comunicare în dorinţă de a poseda totul noi înşine: hrana, pe ceilalţi, adică să supunem totul dorinţei noastre. Biserica ne invită să schimbăm acest mod de existenţă şi să începem — şi să sfîrşim — prin comunicare. Trebuie comunicată viaţa ca ea să devină participare la modul existenţei lui Hristos, la Trupul şi Sîngele lui Hristos.

Bineînţeles, toate acestea reprezintă o formulare care poate să fie bine înţeleasă, însă pentru a ajunge la această participare, la această realitate trebuie urmată practica de care am vorbit la început, aceea pe care Biserica ne-o propune, care ne duce progresiv la această trăire şi experienţă care este Sfînta Împărtăşanie (comuniune). *Împărtăşania nu este un fapt autonom sau autonomizat al vieţii noastre*, ci concluzia şi fundamentul existenţei noastre întregi, atunci cînd ea este cu adevărat eclezială. Dacă pe această cale înţelegem realitatea Ortodoxiei, adică adevărul Evangheliei şi al Bisericii, vom avea un răspuns la problema fundamentală a fiecărei existenţe umane. Este vorba de problema morţii! Şi cuvîntul însuşi „Evanghelie" — adică Vestea bună — dă răspunsul! El ne anunţă posibilitatea depăşirii morţii, distrugerea existenţei noastre, această obscuritate a neantului care ne ameninţă . . .

Am văzut în viaţa mea persoane de o religiozitate, aş putea spune, extraordinară, care tremurau în faţa morţii; toată religiozitatea vieţii lor a servit de fapt unui individualism moral care n-a dat nici un răspuns problemei morţii. Nu este un hazard faptul că toate expresiile din cultul ortodox, cîntările liturgice, rugăciunile, ca şi foarte adesea textele patristice, evocă acest răspuns al Bisericii în legătură cu moartea. Dacă aş putea formula acest răspuns al Bisericii, aş spune că moartea este o realitate a naturii. O frază a sfîntului Atanasie este foarte caracteristică. El zice: „Cu moartea, totul este mort". Adică toată natura este moartă: gîndirea noastră, toate energiile psihice şi trupeşti. . . S-a terminat! Nici memorie, zice sfîntul Atanasie, nici gîndire, nici sentiment, nimic; toate acestea aparţin naturii. Nu rămîne decît ceea ce numim „ipostas". Dar ce este un ipostas?. . . Noi nu putem să-l definim, putem doar să spunem că este vorba de realitatea noastră esenţială care provine din chemarea lui Dumnezeu. Nu este un hazard faptul că în limbajul însuşi al psihanalizei moderne nu se poate defini sensul „subiectului". Noi sîntem ipostasuri, adică reprezentăm o existenţă, o realitate existenţială pentru că Dumnezeu ne cheamă la existenţă. Însă sîntem ipostasuri în măsura în care putem „ipostasia" posibilităţile existenţiale ale unei naturi create. Cînd această natură este moartă, ce mai rămîne? Ce ipostaziază ipostasul nostru? Sfîntul Grigorie Palamas zice că după moartea noastră ipostasul va ipostazia existenţa noastră prin energiile naturii divine, prin energiile Sfîntului Duh. De aceea în limbajul ortodox vorbim despre îndumnezeirea omului. Acesta va

exista în felul în care există Dumnezeu, prin energiile divine, energiei necreate. Ipostasul nostru, adică rezultatul chemării pe care Dumnezeu ne-o adresează, va rămîne singur. Însă el va ipostazia energiile necreate ale Sfîntului Duh. De aceea numim pe Mîngîietorul „Împăratul Vieții", „Izvorul Vieții" și îi zicem: „Vino în noi!" Ce înseamnă aceasta? Sentimentalism? Nicidecum, ci pregustare a ceea ce vom trăi după moarte, cînd Mîngîietorul (Sf. Duh) va constitui „natura" noastră, dacă-mi permiteți această expresie, cînd Sfîntul Duh va fi modul nostru de existență. Și aceasta pentru toți și pentru fiecare, este sigur.

Fără îndoială ați auzit de explicația pe care sfîntul Isaac Sirul o dă. El zice: toată lumea, după moarte, va fi unită, unificată cu Dumnezeu și cu energiile divine. Însă pentru cei care au cultivat o atitudine pozitivă, adică sînt gata să se împărtășească de existența și de viața însăși a lui Dumnezeu, această unitate cu energiile Sfîntului Duh va fi Raiul. În timp ce pentru cei care nu știu să iubească, această unitate cu Dumnezeu va fi o tortură, va fi cu adevărat iadul!

Aceasta cred că schimbă radical concepția despre viața veșnică și despre Dumnezeu! Aceasta înseamnă că Raiul sau Iadul nu depind de o anumită justiție divină; nu Dumnezeu pedepsește pe cei păcătoși. În realitate, totul depinde de posibilitatea sau de neputința omului de a se împărtăși cu adevărat de existența și de viața lui Dumnezeu. Dumnezeu se va da tuturor și fiecăruia, va fi cu toți, dar această unitate va realiza moduri de existență diferite: Raiul sau Iadul. Dostoievski spunea că „iadul este martiriul de a nu putea iubi". Sfîntul Isaac Sirul zice exact același lucru.

Ținînd seama de aceste reflexii, cred că putem avea, dar nu într-un mod intelectual, punctul de plecare pentru a ajunge, poate, într-o zi să înțelegem Ortodoxia. Ortodoxia, repet, nu este o ideologie, un dat bine stabilit, ci ceva care trebuie descoperit. Iar noi sîntem invitați a descoperi Ortodoxia, adică viața, adevărata Viață, cea care nu cunoaște limitele timpului, spațiului, corupției și morții. Atunci, și numai în acest caz, vom fi vrednici să participăm la — Biserică, iar nu atunci cînd Biserica reprezintă un anumit pietism care fortifică individualismul sau egoismul nostru, sau cînd ea reprezintă o întărire intelectuală a certitudinilor și convingerilor noastre. Toate aceste atitudini le putem găsi în altă parte. Ceea ce Biserica vestește, ceea ce Ea ne oferă este gustul, experiența Adevăratei Vieți, a *Vieții ca Dragoste*, a Vieții care nu cunoaște moartea!

Traducere de
Episcop-vicar Serafim Făgărășanul
după Contacts 158, p. 86—96

SANHEDRINUL SAU MARELE SINEDRIU
(originea și istoria sa)

Acest nume, de origină aramaică, l-a purtat un organism de judecată iudaic, despre care se face amintire mai ales în Noul Testament. Este vorba de acel tribunal care l-a judecat pe Mîntuitorul și l-a condamnat la moarte prin răstignire.

O bună parte dintre învățații evrei susțin că sanhedrinul ar fi luat ființă încă în epoca lui Moise, care a instituit, la porunca Domnului, un sfat sau un consiliu alcătuit din 70 de bărbați, spre a-i sta în ajutor la conducerea treburilor publice. O informație despre acest corp consultativ ne parvine din Numeri 11, 16—17, unde citim: „Atunci Domnul a zis către Moise: adună-mi 70 de bărbați, dintre bătrînii lui Israel, pe care-i știi tu că sînt căpetenii poporului și supraveghetorii lui, și du-i la cortul adunării, ca să stea cu tine acolo. Căci mă voi pogorî și voi vorbi cu tine și voi lua din duhul, care este în tine, și voi pune peste ei, ca să ducă ei cu tine sarcina poporului și să nu o duci numai tu singur".

Cei mai mulți cercetători biblici găsesc însă exagerată pretenția cum că sanhedrinul ar data chiar din acele îndepărtate timpuri. Se crede mai degrabă, și aceasta pornind de la mărturii pe care ni le transmit Sf. Scriptură și unii autori profani, că sinedriul a luat ființă abia spre sfîrșitul perioadei biblice.

Pînă la apariția sa, alți factori și alte organisme judecătorești au îndeplinit rolul pe care îl va avea mai tîrziu acest tribunal iudaic. Spre a ne convinge

de aceasta şi spre a elucida problema începuturilor activităţii sanhedrinului să urmăm firul istoriei biblice.

Din cercetarea cuprinsului cărţilor istorice canonice şi a celor bune de citit vom afla cum au evoluat situaţiile sub raport juridic, pe toată perioada post-mozaică şi pînă aproape de începuturile creştine.

Astfel, putem constata că şi sub Iosua, succesorul lui Moise, situaţia pe plan juridic a rămas neschimbată. Ca şi antecesorul său, tot astfel şi Iosua era socotit judecătorul suprem, în ajutorul căruia se afla sfatul bătrînilor, ales dintre bărbaţi de vază ai seminţiilor şi ai familiilor. Acestora Iosua le-a poruncit zicînd: „Treceţi prin tabără şi porunciţi poporului şi ziceţi: pregătiţi-vă merinde de drum, că după trei zile veţi trece peste Iordanul acesta, ca să mergeţi şi să luaţi în stăpînire pămîntul pe care Domnul Dumnezeul părinţilor voştri are să vi-l dea" (Iosua 1, 11). Ei la rîndul lor, l-au asigurat pe Iosua de ascultare şi colaborare, zicînd: „Toate cîte ne vei porunci, vom face şi oriunde ne vei trimite, vom merge. Cum am ascultat pe Moise, aşa te vom asculta şi pe tine, numai să fie Domnul Dumnezeul tău cu tine cum a fost cu Moise. Tot cel ce se va împotrivi poruncilor tale, în toate cîte vei porunci, să moară. Dar fii tare şi curajos" (Iosua 1, 16—18).

A urmat apoi epoca aşa-zişilor judecători, cu o durată de timp de aproximativ 300 de ani (1350—1050 î.d.Hr.), cînd în fruntea poporului s-au aflat acei bărbaţi viteji, care au fost desemnaţi să mobilizeze la luptă pe toţi cei vrednici de a purta arme dintre ai lui Israel, atunci cînd asupra teritoriului unui trib sau altul se abăteau năvălitori străini. Aceşti judecători, a căror activitate este descrisă pe larg în cartea cu acelaşi nume, numai sporadic şi pe timp de pace se dedicau treburilor judecătoreşti, pentru că în caz de năvăliri se ocupau cu problemele militare. Totuşi. mai ales despre trei dintre ei şi anume: Debora, Eli şi Samuel aflăm că au desfăşurat şi o activitate judecătorească mai intensă. Despre Samuel aflăm că rezida în Rama (vechiul Ramataim sau Arimateia, cum se va numi în epoca Noului Testament), localitate aflată pe teritoriul tribului lui Efraim, unde ridicase un altar şi unde îi primea pe toţi care voiau să aducă propriile lor cauze înaintea sa. În acelaşi scop de a asculta şi judeca păsurile oamenilor, Samuel se deplasa şi în oraşele învecinate: Betel, Ghilgal şi Miţpa. Ca ajutor în îndeplinirea misiunii sale, Samuel i-a instituit judecători în Beerşeba pe fiii săi. De menţionat că şi triburile din nord şi est aveau şi ele proprii judecători. S-a întîmplat însă ca fiii lui Samuel să fie nedemni de misiunea ce li s-a încredinţat. Ei luau mită şi pronunţau astfel sentinţe nedrepte. Nemulţumiţi de această situaţie, reprezentanţii celor douăsprezece seminţii s-au înfăţişat la Samuel, de acum foarte înaintat în vîrstă, şi i-au solicitat să le ungă un rege cum aveau şi popoarele din jur. Opoziţia lui Samuel, care vedea prin această cerere înlăturat principiul teocraţiei şi înlocuirea lui cu principiul monarhic, a fost zadarnică şi astfel în anul 1050 î.d.Hr. se urcă pe tron primul rege al evreilor. Acesta a fost Saul, un tînăr din seminţia lui Veniamin.

De acum înainte, regele va deveni judecătorul suprem şi înaintea lui vor fi aduse toate cauzele mai importante. Existau însă pe mai departe, în toate cetăţile şi chiar satele, judecătorii locale, alcătuite dintr-un număr restrîns de bărbaţi, dintre bătrîni şi cei mai de frunte bărbaţi ai respectivelor aşezări.

David, succesorul lui Saul, va rîndui pentru „serviciul exterior", adică pentru slujirea în afara templului, 6000 de leviţi ca judecători şi scriitori (soferim). Pe aceştia el îi alătură judecătorilor aleşi dintre bătrînii poporului (I Paralip. 23, 4; 26, 29).

Aceste complete de judecată, alcătuite din bătrîni, preoţi şi leviţi, şi-au continuat existenţa şi sub regele Solomon. Ele au degenerat însă după ce regatul iudaic s-a împărţit în două, în anul 933 î.d.Hr. Aşa se explică înmulţirea cazurilor de abuz şi violenţă săvîrşite chiar de către oamenii legii şi de către regi. Scrierile profeţilor sînt pline de reproşuri la adresa celor vinovaţi de o atare stare de lucruri. Astfel, profetul Isaia, plin de revoltă, exclamă: „Cum a ajuns ca o desfrînată cetatea cea credincioasă şi plină de dreptate (Ierusalimul n.n.)? Dreptatea locuia în ea, iar acum este plină de ucigaşi... Mai marii tăi sînt răzvrătiţi şi părtaşi cu hoţii, toţi iubesc darurile şi umblă după răsplată. Ei nu judecă orfanul iar pricina văduvei nu ajunge pînă la ei" (cap. 1, 21—23; vezi şi cap. 5, 23; 10, 1; Ier. 22, 3; Amos 5, 12; 6, 12; Mih. 3, 11; 7, 3).

Pentru îndreptarea situației, un rege din Ierusalim, precum a fost Iosafat (870—848 î.d.Hr.), a întreprins măsuri adecvate. El a ordonat cu asprime ca Judecătorii să judece cu conștiință și după dreptate. Pe lîngă tribunalele locale existente în regatul Iuda, pînă la el, Iosafat a mai instituit un tribunal suprem în Ierusalim (II Paralip. 19, 5—8). În fruntea acestui tribunal central a așezat doi președinți: unul religios, în persoana arhiereului, și altul laic. Cînd erau pe rol cauze religioase, prezida arhiereul, iar cînd erau cauze profane, prezida președintele laic.

În timpul exilului babilonic (586—538 î.d.Hr.), evreii au devenit supuși ai legilor babiloniene, dar li s-a îngăduit să aibă și judecători din neamul lor, precum se vede din scrisoarea necanonică: „Istoria Susanei".

Și evreii din Egipt, aflați sub dominația Ptolemeilor, ca și cei din alte părți din afara Palestinei aveau proprii lor judecători.

După exil au fost reorganizate judecătoriile în fiecare localitate, sarcina aceasta revenindu-i chiar lui Ezra (vezi Ezr. 7, 25—26).

În sfîrșit, cînd Iudeea își va redobîndi independența, în urma răscoalei Macabeilor (sec. II î.d.Hr.), a luat ființă în Ierusalim acel organ suprem de judecată, despre care am făcut amintire la început și care este *marele sinedriu* sau *sanhedrinul*. După accepțiunea celor mai mulți cercetători acesta a luat ființă cam prin anul 110 î.d.Hr., în vremea lui Ioan Hircan I, arhiereu și principe Macabeu între 135—104 î.d.Hr.[1] Pe toată perioada în care la conducerea țării s-a aflat dinastia Macabeiană, sinedriul a avut cu adevărat un rol decisiv în viața socială și chiar politică a țării. Era tribunalul prin excelență și în același timp forul legislativ cel mai înalt.[2]

Foarte curînd însă existența sa va fi pusă serios în cumpănă. Aceasta s-a întîmplat cînd Irod cel Mare a ajuns rege al evreilor, împotriva voinței acestora. Simțind el o serioasă opoziție mai ales din partea membrilor sinedriului, îi va ucide pe mai mult de o jumătate dintre aceștia. Totuși va permite ca instituția în sine să dăinuiască dar a completat numărul știrbit al membrilor săi cu oameni care au făgăduit să-i fie leali.[3]

Sub Arhelau, puterea sinedriului a fost limitată la Iudeea și Samaria, singurele provincii care se aflau sub jurisdicția acestui tetrarh. În schimb, sub regimul procuratorilor romani, sinedriul și-a lărgit sfera de acțiune și și-a sporit puterile. Este frecvent menționat ca fiind curtea de justiție a națiunii și cea mai puternică autoritate a țării (vezi Mt. 5, 22; 26, 59; Mc. 14, 55; 15, 1; Lc. 22, 66; In. 11, 47; F. Ap. 4, 15; 5, 21; 6, 12; 22, 30; 23, 1; 24, 20).

Sanhedrinul a exercitat în această perioadă o autoritate, în mod liber recunoscută nu numai asupra Iudeii, ci și asupra tuturor comunităților iudaice din lume. Astfel, președintele său putea să dispună într-o situație cum a fost aceea a arestării creștinilor din Damasc (F. Ap. 9, 2; 22, 5).

Cu toate acestea, competența sinedriului nu era chiar fără limite. El se putea pronunța doar în privința problemelor de ordin religios. Mai în concret, intrau în sfera sa de atribuții toate situațiile speciale care interesau în mod special iudaismul, cum ar fi căderea în idolatrie a unei semniții sau a unei cetăți, apoi apariția unor falși profeți, blasfematori și călcători de lege. Tot astfel avea cădere să judece eventualele abateri morale sau de la credință ale marelui preot ,ca și alte grave păcate săvîrșite în popor precum refuzul tăierii împrejur, necinstirea șabatului, profanarea sărbătorii Paștilor.

Sinedriul putea decide în toate cazurile, fără drept de apel, atunci cînd cel vinovat nu era pasibil de pedeapsa cu moartea (F. Ap. 4, 5—23; 5, 21—40). Avea însă puterea limitată de către autoritatea romană cînd era vorba de pedeapsa capitală. Sinedriul putea să pronunțe o astfel de pedeapsă dar nu o putea executa decît numai după ce era confirmată de către procuratorul roman (vezi In. 18, 31). Procesul și condamnarea Mîntuitorului este o dovadă clară în această privință. Lapidarea Sf. Arhidiacon Ștefan a fost în schimb rezultatul unui abuz de jurisdicție sau al manifestării populare necontrolate (F. Ap. 7, 58).

---

1 Moșe Maur, *Istoria Israelului*, Tel-Aviv, 1972, p. 80.
2 *Ibidem*.
3 Iosif Flaviu, *Antichitățile Iudaice*, XV, I, 2.

Procuratorul roman putea să ia decizie după bunul plac, în funcţie de prevederile dreptului roman sau ale dreptului iudaic. Condamnîndu-L pe Mîntuitorul, Pilat a cedat în faţa dreptului iudaic, deoarece după dreptul roman Domnul nu avea nici o vină (vezi In. 19, 7).

Agrementul procuratorului roman nu era necesar pentru ca sanhedrinul să se poată întruni şi nici pentru a executa alte sentinţe decît cea capitală. Nu o dată însă acesta a procedat în chip abuziv, interpunîndu-se executării de către sanhedrin şi a unor decizii care nu intrau în categoria celei pentru care era necesar consimţămîntul său.

În ce priveşte compoziţia sanhedrinului, trebuie să arătăm că în alcătuirea sa intrau reprezentanţii următoarelor trei categorii sociale: marii preoţi (arhiereii), cărturarii sau învăţătorii de lege şi bătrînii sau presbiterii (Mt. 27, 41; Mc. 11, 27; 14, 44; 15, 1).

Marii preoţi (arhieris), denumiţi şi arhontes (F. Ap. 4, 5—8) deţineau obişnuit primul rang. Sub acest nume se înţelegeau atît arhiereii în funcţie cît şi cei pensionaţi sau înlăturaţi din funcţie, apoi rude ale acestora (fii, gineri, nepoţi), ca şi reprezentanţii principalelor familii preoţeşti. Toţi aceştia aparţineau partidei saducheiene.

Cărturarii sau învăţătorii de lege (gramatis) proveneau din rîndul fariseilor şi exercitau o mare influenţă în sinedriu datorită înaltei lor pregătiri şi abilităţii în interpretarea Legii.

A treia categorie a membrilor sinedriului o constituiau bătrînii (presbiterii), atît preoţi cît şi laici, care datorită situaţiei familiale sau sociale nu intrau într-una din cele două clase amintite anterior.

În total numărul membrilor sanhedrinului era de 71 de bărbaţi. În fruntea acestora se afla un preşedinte, care obişnuit era arhiereul în funcţie. Ştim de pildă că în vremea Mîntuitorului, cel care prezida sinedriul a fost arhiereul Caiafa, iar în vremea Sf. Pavel, preşedinte a fost arhiereul Anania (Mt. 26, 3—57; F. Ap. 23, 2; 24, 1). Că totdeauna marele arhiereu deţinea primul loc rezultă şi din alte texte biblice, precum: F. Ap. 5, 17; 7, 10; 9, 1; 22, 5; 23, 2; 24, 1). Despre lucrul acesta ne încredinţează şi Iosif Flaviu.[4]

Trei situaţii menţionate în Lc. 3, 2; F. Ap. 46 şi In. 18, 13—24 par totuşi a contrazice această situaţie. În toate aceste trei texte, arhiereul Anna este menţionat pe primul loc şi este consultat înaintea lui Caiafa, ca şi cum el ar fi fost preşedintele sinedriului. Nu este însă greu să ne dăm seama că în cazurile date, întîietatea de care s-a bucurat Anna era doar onorifică, în virtutea vîrstei şi a autorităţii cîştigate în vremea pontificatului său.

Denumirea oficială pentru preşedintele sinedriului era aceea „av-bet-din"[5] „tată al casei judecăţii" sau „roş-bet-din"[6] — „Cap sau şef al casei judecăţii". Se întîlneşte şi denumirea de „nasi"[7] — preşedinte.

Sanhedrinul avea propria sa poliţie şi agenţii săi de execuţie (vezi Mt. 26, 47; Mc. 14, 43; F. Ap. 4, 30; 5, 17—18).

Nu se ştie dacă sanhedrinul avea reuniuni săptămînale regulate sau numai în funcţie de situaţiile care se iveau. Ceea ce se cunoaşte însă sigur este faptul că nu se puteau ţine judecăţi în zilele de sărbătoare sau în zi de şabat.

Întru cît o sentinţă capitală nu putea fi pronunţată decît la o zi după dezbateri, în general nu se angajau cauze de acest gen în ajunul şabatului sau al unei sărbători.

Cînd se adunau spre a judeca un caz, membrii sanhedrinului se aşezau în semicerc, astfel încît să se poată vedea unii pe alţii. Preşedintele ocupa locul din mijlocul arcului. Cîte un grefier se afla amplasat la un capăt şi la altul al semicercului, pentru a nota tot ceea ce se spunea în favoarea sau contra acuzatului.

Acuzatul trebuia să compară într-o ţinută de umilinţă şi tristeţe, purtînd haine de doliu. El stătea în picioare în faţa completului de judecată, cu capul plecat.

---

4 *Op. cit.*, IV, VIII, 14; *Contra Apionem* II, 23.
5 *Talmudul babilonian*, *Tratatele*: *Taanit* II, 1; *Eduiot* V, 6.
6 *Idem*, Tratatul *Roş ha Şana* II, 7; IV, 4.
7 *Idem*, Tratatele: *Taanit* II, 1; *Nedarim* V, 5; *Horaiot* II, 5—7.

Se expuneau mai întîi acuzele aduse inculpatului, apoi se da cuvîntul martorilor acuzării şi ai apărării. Acuzatul însuşi avea dreptul să se apere.

Achitarea se pronunţa în aceeaşi zi, pe cînd, aşa cum am spus, condamnarea la moarte se pronunţa numai după o zi, iar executarea ei numai după trei zile, dîndu-se astfel inculpatului posibilitatea să-şi dovedească nevinovăţia şi să se evite comiterea unei eventuale nedreptăţi ireparabile.

Cel care vorbea dintre membrii sinedriului se ridica totdeauna în picioare, dîndu-se dreptul la cuvînt mai întîi membrilor tineri pentru ca nu cumva vorbind cei mai în vîrstă să-i influenţeze pe cei tineri.

Dat fiind faptul că sanhedrinul l-a urmărit, l-a judecat şi l-a condamnat la moarte pe Mîntuitorul, acuzîndu-l că este blasfemator (Mt. 26, 65; In. 19, 7) şi că mai tîrziu a acţionat şi împotriva Sfinţilor Petru şi Ioan, ca a unor falşi profeţi şi înşelători (F. Ap. 4, 2—21; 5, 17—18), a Sf. Ştefan şi a Sf. Pavel ca încălcători de Lege (F. Ap. 6, 13; 23, 6), poate nu este lipsit de interes să ştim din cine era alcătuit, la vremea aceea, acest for judecătoresc iudaic. Nu de alta dar ecoul faptelor care s-au derulat atunci nu s-a stins pînă în zilele noastre. În fiecare mare Joi, din Săptămîna Patimilor, creştinii, în reculegere profundă, devin martorii derulării procesului, aud întrebările ce s-au pus, răspunsurile ce s-au dat, depoziţiile martorilor, mincinoşi desigur, află sentinţele şi se simt copleşiţi de grozăvia execuţiei şi a morţii Celui condamnat şi a celor împreună cu El.

Să-i cunoaştem, prin urmare, pe cît este posibil pe cei care au instrumentat cauzele.

Se întîmplă însă ca istoria să fi păstrat numai numele a 40 din totalul de 71 de membri ai sinedriului de atunci. Îi vom enumera, grupaţi în cele trei categorii din care se compunea sinedriul.[8]

Din clasa arhiereilor şi preoţilor sînt cunoscuţi: Caiafa, arhiereul în funcţie şi ginerele lui Anna; Anna, ex-mare preot, (între anii 7—11); Eleazar, fiul cel mai mare al lui Anna şi ex-mare preot şi el (între anii 23—24); Ionatas, alt fiu al lui Anna şi viitor mare preot, după Caiafa (an 37); Teofil, fiu al lui Anna şi viitor mare preot, după Ionatas (între anii 38—42); Matias, fiu al lui Anna, viitor mare preot (între anii 42—44); Anania, fiul lui Anna, viitor mare preot (an. 63); Ioazar, ex-mare preot (între 4 î.d.Hr. — 2d.Hr.), fiul lui Simon Boetus; Eleazar, ex-mare preot (an. 2), al doilea fiu al lui Simon Boetus; Simon Canther, al treilea fiu al lui Simon Boetus, viitor mare preot (an 42); Iosua, ex-mare preot (între anii 2—4); Ismael, fiul lui Fabi, ex-mare preot (între anii 15—16) Simon, fiul lui Kamith, ex-mare preot (între anii 17—18); Ioan, simplu preot (F. Ap. 4, 6); Alexandru — simplu preot (F. Ap. 4, 6); Anania, fiul lui Nebedeu, viitor mare preot (între 47—52); Helcias, simplu preot, trezorier; Sceva, simplu preot (F. Ap. 19, 13—14). Precum se vede din această înşiruire de nume, fiii şi rudele marilor preoţi erau preponderenţi numeric, lucru explicabil dacă ne gîndim că dreptul arhieriei revenea întotdeauna întîiului născut al marelui preot. Chiar dacă uneori nu s-a respectat lucrul acesta, arhieria rămînea totuşi în familie.

Din categoria cărturarilor sau învăţătorilor de Lege ne sînt cunoscute următoarele nume: Gamaliel, dascăl al Sf. Apostol Pavel, moderat în ce priveşte atitudinea faţă de creştini (F. Ap. 5, 34—39); Simeon, fiul lui Gamaliel; Onkelos, discipol al lui Gamaliel; Ionatas, fiul lui Uziel; Samuel cel Mic; Hanania, fiul lui Hischia; Ismael, fiul lui Eliza; Rabi Tadoc; Iohanan, fiul lui Parta; Rabi Nachum Hallbalar; Rabi Simeon Hamiţpa.

În sfîrşit, din clasa bătrînilor, posteritatea a păstrat numele următorilor: Iosif din Arimateia (Lc. 22, 50); Nicodim (In. 3, 1—10; 7, 50—52; Ben Calba Sebua; Ben Tiţit Haccassat; Aceste patru personaje erau cele mai bogate din Ierusalim. Urmau apoi: un oarecare Simeon; un oarecare Doras; Ioan, fiul lui Ioan; Dorotei, fiul lui Natanael; Trifon, fiul lui Teudion; Cornelius, fiul lui Ceron, toţi patru trimişi în solie la împăratul Claudiu, în anul 44 d.Hr.

Aceste personaje formau mai mult de jumătate din sinedriu. Cu excepţia lui Iosif din Arimateea, Nicodim şi Gamaliel, toţi ceilalţi erau nişte fanatici, orgolioşi şi avizi de bogăţie. Mîntuitorul n-a aflat printre ei decît duşmani, care l-au suspicionat, l-au urmărit permanent şi pînă în final l-au condamnat la moarte.

---

8 Informaţia a fost preluată de la H. Lesêtre, *Sanhedrin*, art. în Dictionnaire de la Bible, tome cinquième, Paris, 1912, col. 1459—1466.

O întrebare pe care trebuie să ne-o punem în finalul acestei scurte expuneri este aceasta: ce s-a întîmplat cu sanhedrinul după distrugerea Ierusalimului în anul 70 d.Hr. Răspunsul este că a împărtăşit soarta tuturor instituţiilor iudaice: a dispărut de pe scena istoriei. Ceea ce s-a constituit ulterior la Iabne, adică acel „Bet-din", care-l avea în frunte pe Iohanan ben Zakai, este mai mult o şcoală, unde s-a format un sistem legislativ religios, adoptat mai tîrziu de evrei din întreaga diasporă.

Pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan

HRAMUL BISERICII ŞI ÎNSEMNĂTATEA LUI.

„Locul acesta este casa lui Dumnezeu şi poarta cerului" (Fac. 28, 17).

1. *Hramul — îngerul păzitor al locaşului de închinare.*

După învăţătura Bisericii Ortodoxe, fiecare creştin primeşte de la Dumnezeu, la naşterea duhovnicească, în Sf. Botez — odată cu numele — pe îngerul său păzitor.

Din pruncie „Îngeraşul" ne este dăruit să fie „strajă" credincioasă, păzitor de primejdii sufleteşti şi trupeşti. În acest scop, ne acoperă cu aripile ocrotitoare ale bunătăţii sale şi izgoneşte toată lucrarea întunecată şi vicleană a diavolului, care voieşte să ne răpească bucuria de a trăi fericiţi. El stă necontenit în faţa lui Dumnezeu şi se roagă să ne dea harul Său, ca să facem tot lucrul bun, să ne întărim şi să fim ai Săi pe veci, să ne desăvîrşim în viaţa cea nouă, viaţa în Hristos, care s-a semănat în inima noastră prin Sf. Botez. Fiind cu noi, îngerul Domnului ne călăuzeşte, cu înţelepciune cerească, să facem neîncetat voia lui Dumnezeu şi luptă — în chip nevăzut — alături de noi să biruim ispitele, necazurile şi piedicile prin care diavolul urmăreşte să cădem în păcate. Iar dacă am rătăcit, se întristează de păcatele noastre şi ne sfătuieşte să ne întoarcem la Dumneeu cu căinţă, să ne spovedim preotului, căci ne iartă şi ne face iar fiii Săi buni.

Urmînd îndemnul său, el se bucură — cu toţi îngerii lui Dumnezeu din cer — că l-am ascultat, se bucură pentru că mintea şi inima noastră au devenit din nou templu sfînt în care să locuiască Hristos-Domnul.

Pînă în ceasul morţii, îngerul lui Dumnezeu cel sfînt ne ocroteşte cu bunătatea sa, alungînd de la noi mulţimea demonilor care ne îndeamnă la păcate, la necredinţă şi necăinţă, la ură faţă de Dumnezeu, de duşmani, şi la disperare, ca să ne arunce sufletul în iad.

Astfel îngerul nostru păzitor, prin toată lucrarea sa pe pămînt, este cel mai mare binevoitor şi binefăcător al nostru. Datorită apărării şi purtării sale de grijă, prin rugăciunile şi mijlocirea sa, noi primim harul divin prin care creştem în Hristos şi sîntem fericiţi pe pămînt şi în cer.

Lucrarea duhovnicească ocrotitoare a îngerului păzitor, al creştinului are mare asemănare cu *hramul bisericii* ca locaş de rugăciune.

2. *Originea hramului.* După tradiţia Bisericii Ortodoxe, fiecare biserică în momentul cînd se tîrnoseşte de către episcop primeşte un nume, care este *hramul* său. Tîrnosirea este, deci, actul de botez al noului locaş, care primeşte de la arhiereu hramul său, numele său. Acest nume este un eveniment din istoria sfîntă, de pildă: Naşterea Maicii Domnului, Intrarea în biserică, Adormirea Maicii Domnului sau numele unor persoane: Sfînta Treime, Sf. Ilie, Sf. Ioan Botezătorul, Sf. Apostoli Petru şi Pavel, Sf. Gheorghe, Sf. Dumitru, Sf. Nicolae, Sf. Trei Ierarhi etc. Importanţa hramului este mare, pentru că dă chiar numele sfîntului locaş, că se numeşte de acum: „Biserica Sf. Treimi", „Biserica Sf. Adormiri", „Biserica Sf. Gheorghe", „Biserica Sf. Arhangheli", „Biserica Sf. Nicolae", „Biserica Sf. Trei Ierarhi" etc.

Prin tîrnosire *hramul* devine *îngerul păzitor al bisericii*, patronul său spiritual, religios-moral. După iconografia ortodoxă, icoana sa se aşează pe iconostas în rîndul întîi, la dreapta, alături de sfintele icoane împărăteşti: Mîntuitorul Iisus Hristos şi de Sfînta Fecioară.

Hramul se serbează cu deosebită solemnitate la ziua pomenirii evenimentului sau a sfîntului, în prezenţa a sute şi mii de credincioşi care vin în pelerinaj de la mari depărtări.

Care este originea hramului? Cuvîntul *„hram"* vine din limba slavonă și înseamnă *„casă"*, o casă excepțională, destinată persoanelor alese, casă distinsă în care locuiește Dumnezeu cu aleșii Săi. Acesta este adevărul. Se pare că numele acesta l-a dat patriarhul Iacob care, fugind de mînia fratelui său Esau, s-a culcat într-o cîmpie, cu capul pe o piatră și a avut un vis minunat. A văzut o scară care unea cerul cu pămîntul, pe care urcau și coborau îngerii Domnului. Sculîndu-se, a rostit: „Locul acesta este casa lui Dumnezeu și poarta cerului" și a uns piatra cu untdelemn sfînt și l-a numit evreiește *Betel*, casa lui Dumnezeu (Fac. 28, 12—19). Mai tîrziu, Mîntuitorul Hristos, alungînd pe negustorii din templul din Ierusalim cu biciul, zice: *„Casa aceasta este casa Tatălui meu, este casa de rugăciune*, iar voi ați făcut-o peșteră de tîlhari" (Lc. 19, 16). Experiența vieții religioase creștine confirmă că cel ce petrece în rugăciune în această casă i se pare că cerul a coborît pe pămînt sau că s-a înălțat la cer în familia divină, în comunitate cu îngerii și cu sfinții (Cf. Rug. Sfeților în Postul Mare).

De la începutul istoriei sale, poporul nostru a numit casa lui Dumnezeu *„biserică"*. Cuvîntul „biserică" este de origine grecească și înseamnă *casă împărătească* — bazilică. Romanii au numit „bazilici" tribunalele în care se împărțea dreptate în numele împăratului pămîntesc, al cezarului. Ajungînd pe tronul împăratului Constantin cel Mare, lucrurile s-au schimbat. La anul 323, acest împărat declară creștinismul religie de stat și, între multe fapte mari și frumoase, a donat creștinilor aceste tribunale să le servească locașuri de închinare. Donațiile și-au păstrat mai departe numele, dar și-au schimbat total destinația, pentru că serveau de-acum ca loc de rugăciune, de convorbire și unire spirituală cu Dumnezeu.

De la Constantin cel Mare, bazilica=biserică — devine „vasul ales", „receptacolul divin", în care se lucrează în lume taina mîntuirii noastre. În acest loc sfînt, sufletul creștinesc se întîlnește cu Dumnezeu în orice clipă, comunică cu El, se sfințește și se îndumnezeiește prin revărsarea harului divin al sfintelor taine prin rugăciunile sfinților din ceriu și ale slujitorilor sfîntului altar.

Zidurile bisericii devin sfințite și deosebite de ale altor case comune, pentru că au un scop supranatural. De aceea noul locaș se așează de la tîrnosire sub scutul unui sfînt al lui Dumnezeu care de acum este *patronul* și *hramul* său.

3. *Semnificația hramului.* Hramul are o întreită semnificație în viața bisericii: religioasă, morală și — pentru noi, românii — patriotic-națională.

1. *Semnificația religioasă.* Hramul împlinește același rol în viața bisericii ca și îngerul păzitor în viața personală a credinciosului. El este paznicul bisericii, este primul care se îngrijește de soarta ei. El se roagă neîncetat pentru trăinicia ei în istorie. Hramul îngrijește de viața bisericii deoarece și el a fost odinioară om ca noi, dar, prin multe nevoințe a biruit ispitele și încercările și a viețuit pe pămînt ca un *înger în trup.* A purtat lupta cea bună împotriva diavolului și a ajuns la asemănarea sa cu Dumnezeu, la virtute deplină.

Hramul ocrotește sfîntul lăcaș pentru că imploră de la Hristos-Dumnezeu harul atotputernic să-l apere de calamități: de foc, de apă, de cutremur, de războaie și distrugere, de profanare și înjurături, de toți vrăjmașii văzuți și nevăzuți ai dreptei credințe.

Hramul *priveghează* continuu la viața spirituală a credincioșilor, care intră în sfîntul locaș cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste. Acestora le mijlocește milă și ajutor de la Mîntuitorul Hristos. La fel cu înțeleptul împărat Solomon, care s-a rugat la sfințirea templului din Ierusalim (I Reg. 8. 28), hramul se roagă Părintelui ceresc să ia aminte spre cererile noastre și să le împlinească, să ne scape de necazuri și nevoi, de dureri și suferințe și să rînduiască toate după voia Sa, căci El este izvorul binelui și al fericirii noastre.

În hramul bisericii credincioșii găsesc un model viu de imitat în viața creștină. Prin el, participăm intens și activ la viața harică, a sfintelor taine, prin care creștem în Hristos, intrăm în comunitate de viață fericită cu Sfînta Treime, ne îndumnezeim. Prin hram ajungem îngeri în trup, una în sfințenie cu el însuși, care a trăit între oameni, ca un om al lui Dumnezeu.

Această osmoză de spiritualitate ortodoxă — săvîrșită prin har — credinciosul o exprimă zicînd: „Mă duc la hram la mănăstire", cu semnificație subiectivă

„mă duc să mă unesc cu viaţa de har a Sfîntului, să mă sfinţesc şi să fiu fericit".

Dar hramul este, într-un anume fel, chiar mai mult decît îngerul păzitor, deoarece lucrarea sa este mai largă, mai cuprinzătoare. În timp ce îngerul ocroteşte viaţa şi îngrijeşte de salvarea unui singur suflet creştinesc, hramul ocroteşte viaţa şi îngrijeşte de *mîntuirea* tuturor credincioşilor. El voieşte să strîngă, să *unească* şi să *solidarizeze conştiinţa tuturor* sub semnul izbăvitor al Sf. Cruci, pentru realizarea supremului ideal — îndumnezeirea tuturor în Hristos.

Mai mult, hramul voieşte să desăvîrşească această solidaritate soteriologică în Hristos şi cu cei adormiţi. De aceea la praznicul său, „la hram", se face pomenirea ctitorilor şi benefăcătorilor sfîntului locaş, ca Domnul Dumnezeu să-i răsplătească pentru faptele lor frumoase şi jertfa adusă în viaţă, pentru binele şi fericirea semenilor lor.

2. *Semnificaţia morală* a hramului rezultă din cea religioasă. Unitatea de credinţă şi viaţă în Hristos, a celor mulţi care se adună „la hram", creează conştiinţa *interdependenţei* familiale, conştiinţa fraternităţii creştine, făurită prin puterea iubirii. Iubirea este forţa de atracţie şi coeziune a *solidarităţii morale*. Ea realizează durabil şi deplin idealurile umanitare ale societăţii: libertatea şi egalitatea, înfrăţirea şi dreptatea socială. Izvorul său este participarea activă la rugăciunea în comun, pentru implorarea — sub aceeaşi cupolă — a harului ceresc care-i aduce de sus ajutor, milă şi spor pentru toţi, în toate cele bune, ocroteşte în necazuri şi dureri, scapă de primejdii şi încercări.

Hramul smulge egoismul, şi forţele negative din om şi din colectivitate. El creşte capacitatea de luptă a spiritului uman, sub semnul pozitiv al energiilor divine; promovează voinţa de muncă, dăruire şi jertfă individuală pentru binele aproapelui. În relaţiile inter-umane, el cultivă dorinţa de pace şi într-ajutorare reciprocă, de armonie şi prietenie, de colaborare sinceră şi eficientă pentru un progres general multilateral. Prin interdependenţa spirituală care se creează la „hram", zidurile sfîntului lăcaş devin receptacol moral în care se germinează bogăţia virtuţilor şi valorilor superioare, care ne ridică la demnitatea de oameni adevăraţi, oameni de omenie, fraţi, buni, unii cu alţii. Hramul desăvîrşeşte, prin aceasta, o *unitate în diversitatea voinţelor individuale*, şi face ca credincioşii bisericii să trăiască după imperativul idealului moral creştin: *unul pentru toţi şi toţi pentru unul*, ca prin slujire şi jertfă să ne ridicăm la Dumnezeu. Prin integrarea tuturor în comuniunea divino-umană, hramul face altruişti pe egoişti, fraţi — pe cei dezbinaţi şi virtuoşi — pe cei vicioşi. El aprinde flacăra dragostei de viaţă în cei încercaţi şi luminează urcuşul către valorile social-culturale şi idealurile umanitare.

3. *Semnificaţia naţională*. În istoria bimilenară creştină a poporului nostru, hramul a avut un rol excepţional. Hărăziţi de Dumnezeu să fim creştini din naştere, noi ne-am ţesut existenţa zbuciumată, de luptă şi jertfă, în cele trei mari provincii ale Daciei Felix, Ţara Românească, Moldova şi Transilvania, trei surori din aceeaşi mamă, trei fraţi din acelaşi tată şi cu aceeaşi credinţă în Hristos. Deşi vorbeau aceeaşi limbă şi aveau aceleaşi tradiţii şi obiceiuri, am fost condamnaţi — din păcatele oamenilor străini de noi — să trăim dezbinaţi, să ne certăm, să ne luptăm unii cu alţii pentru interesele lor politice. Intenţiile lor erau să ne desfiinţeze ca popor, prin pierderea credinţei strămoşeşti şi stingerea conştiinţei de neam. Dar sfintele locaşuri de închinare şi sfintele mănăstiri — presărate în munţi şi pe tot pămîntul străbun, din evlavia voievozilor şi credincioşilor cucernici de la sate, tîrguri şi oraşe — au zădărnicit aceste gînduri diabolice.

Unitatea de credinţă ortodoxă a fost păstrată de români pe ambele versante ale Carpaţilor, în mod conştient şi statornic, prin hramul bisericilor la care strămoşii noştri veneau în număr foarte mare. Hramul le-a format nu numai conştiinţa ortodoxă şi solidaritatea moral-creştină — de care aminteam înainte — dar el le-a trezit şi conştiinţa românească, naţională, pe care o va cultiva pînă la realizarea idealului naţional, din 1 decembrie 1918.

Procesul acesta a mers încet, dar sigur. El a început în Biserică, a crescut, s-a dezvoltat şi s-a desăvîrşit prin biserică şi mănăstiri.

Masa mare a credincioşilor, strînşi la hram dintr-o credinţă şi dragoste curată de Dumnezeu şi de aproapele, şi-a dat seama că, deşi sîntem din provincii diferite, din trei „ţărişoare" despărţite, vorbim aceeaşi limbă, deci sîntem fraţi între

noi. Avînd aceleași obiceiuri și legi, tradiții și datini moștenite de la strămoși, aceleași aspirații și idealuri, trebuie ca să luptăm să fim una și pe plan politic, într-o patrie comună — România.

Așa s-a născut — pe altarul modestelor locașuri de închinare — idealul unității noastre naționale care, la început, a fost o floare mică și frumoasă, la fel ca grăuntele de muștar, dar a devenit — zice Mîntuitorul Hristos — un copac mare — și azi un neam întreg se bucură de roadele lui binecuvîntate.

Desigur, de pe altarele bisericilor — și din cărțile de rugăciune care circulau la hram — idealul unității și al libertății naționale a fost îmbrățișat de cronicarii înțelepți, de cărturarii neamului, în frunte cu eruditul Dimitrie Cantemir, marele savant — cu prestigiu european, în sec. XVII—XVIII-lea — și de luceferii Școlii ardelene, cărturarii sec. al XIX-lea și s-a realizat prin eroii căzuți la 1877/78, 1916, 1919 și 1944—1945.

Aspectul practic al întreitei semnificații a hramului s-a valorificat în mod deosebit cu prilejul pelerinajelor „la hram", care au avut loc în trecut la mănăstirile ctitorite de marii voievozi și în cele două centre bisericești din Ardeal. Se știe că cele două catedrale de la Sibiu și de la Blaj au hramul Sfintei Treimi, care se serbează a doua zi de Rusalii, la praznicul întemeierii Bisericii creștine.

Hramul acestor două biserici simbolizează în mod concret idealul unității naționale a românilor. Sfînta Treime — una în Ființă și în trei Persoane — este icoana firească a unirii românilor din cele trei provincii, Transilvania, Muntenia și Moldova, într-o patrie comună. Nu este de mirare dacă în dosul icoanelor acestor praznice, din cele două catedrale, înaintașii noștri, ctitorii, părinții și strămoșii noștri, au desenat harta unirii acestor provincii, așa cum au fost ele temporar unite sub Mihai Viteazul. Unitatea persoanelor Sf. Treimi amintea fiilor și nepoților lor obligația de a lupta eroic pentru realizarea idealului unității naționale, cu prețul oricărei jertfe.

Adevărul acesta l-a subliniat mișcător adormitul întru Domnul mitropolit Dr. Nicolae Mladin, cu prilejul comemorării a 150 de ani de la moartea lui Gh. Lazăr, la Institutul Teologic din Sibiu, în 7 dec. 1973. Între altele a spus: „... În catedrala mitropolitană din Sibiu s-a trimis de la București, înainte de 1918, o icoană a Sfintei Treimi. Pe dosul icoanei erau conturate granițele Transilvaniei, Moldovei și Țării Românești cu textul: „Precum trei sînt în Ceruri și aceștia trei una sînt, așa trei sînt pe pămînt și acestea trei una sînt...".

Apoi, cu același verb înt-aripat, răposatul mitropolit a continuat să arate că și mînăstirile Cozia și Sinaia, în apropierea vechilor granițe cu Transilvania, aveau tot hramul Sfintei Treimi, semnificînd treimea provinciilor românești care erau una chiar atunci cînd vitregia vremurilor le țineau despărțite (Mitropolia Ardealului, nr. 11—12/1973).

Dar Sfînta Treime este și hramul catedralei din Alba Iulia, centrul istoric al Mitropoliei Ortodoxe din Ardeal, pe care a întărit-o Mihai Viteazul, odată cu actul istoric simbolic al unirii celor trei provincii românești de la 1599.

Astfel, hramul a exprimat clar voința de unitate a poporului român, care a strălucit pentru puțin timp sub Mihai Vodă Viteazul și s-a realizat definitiv în 1918.

Pelerinajele, de mărimi considerabile, care se făceau cu ocazia hramului la mănăstiri în Transilvania, Muntenia și Moldova, au fost — și sînt pînă azi — izvoare de credință și înviorare a elanului religios-moral al credincioșilor, dar și de întărire și luminare a idealului național, ocazii de strîngere a legăturilor de frățietate dintre toți românii. Căci cu prilejul acestor întîlniri creștinești creștea dragostea de libertate și unitate a tuturor românilor într-o singură țară — România. La aceste ocazii, intelectualii se revedeau și — în mod tacit — luau hotărîri mari în interesul și binele nostru național.

Dintotdeauna pelerinajele „la hram" au fost adevărate oaze duhovnicești, izvoare de apă vie, la care credincioșii sorb — ca dintr-un potir divin — energii nesecate, pentru o viață religios-morală superioară, trăită după voia lui Dumnezeu, după pilda Fiului Său întrupat.

Și azi ne trec prin fața ochilor noștri sufletești impresionantele pelerinaje, de la hramul Adormirii Maicii Domnului de la mănăstirea Sîmbăta de Sus (Făgăraș), mănăstirea Rohia (Dej), Nicula, Cozia, Frăsinei, Turnu — la care am fost martori.

Erau aici, aliniaţi într-un front spiritual uriaş, mii de credincioşi, mobilizaţi pentru cauza mîntuirii tuturor. Veneau aici de la mari distanţe — şi nu pregetau oboseală şi greutăţi. Veneau înălţînd cîntări de slavă lui Dumnezeu şi de laudă pentru Sfinţii Săi. Veneau în zeci şi zeci de convoaie, înconjurau biserica cu rugăciuni calde şi luau puteri de viaţă nouă din viaţa şi credinţa Maicii Domnului, care „întru adormire" nu ne lasă pe noi — ci cu rugăciunile Sale către Fiul Său „izbăveşte din moarte sufletele noastre" (Tropar).

La fel la mănăstirile Cozia, Frăsinei şi Turnu (Călimăneşti) vin azi, ca şi altădată, sute de credincioşi din jur şi din Ardeal, aducînd cu ei sete bogată de izbăvire a sufletului în Hristos. Vin cu fiorul sacru al hagiilor care merg la locurile sfinte de la Ierusalim şi Atos, ca să culeagă florile neveştejite ale credinţei care rodeşte dragostea de Dumnezeu şi de aproapele, de popor şi de patrie. Vin să ia puteri noi din binecuvîntarea harului ceresc, atît de necesare în viaţă, în lupta cu răul dinlăuntru şi din afară de noi.

Apoi, renăscuţi duhovniceşte, se întorc la vetrele lor, cu o nestăvilită dorinţă de viaţă, de muncă, şi dăruire devotată lui Dumnezeu şi semenilor lor, ştiindu-se susţinuţi în eforturile şi idealul lor creştin-umanitar de rugăciunile hramului.

Mai înainte de-a încheia aceste gînduri, subliniem două aspecte esenţiale, legate de *importanţa hramului:* a) cel românesc şi b) cel creştinesc — ortodox.

a) Prăznuirea hramului, astăzi, la noi, românii din Transilvania care am fost dezbinaţi în două Biserici de către străini, la anul 1700, are darul să ne apropie tot mai mult sufleteşte unii de alţii. Căci hramul are harul şi binecuvîntarea cerească să vindece ranele religios-morale din sufletul românesc transilvănean. El poate astupa fisurile create de străini, ca să ne urîm ca fraţii. Hramul este în măsura fericită să *consolideze conştiinţa ortodoxă românească* şi ajută să ne punem o nouă temelie la edificiul scump al Bisericii strămoşeşti şi al României de azi.

b) Sub aspect creştinesc, hramul arată — pe bază de istorie şi tradiţie ortodoxă sfîntă — că *biserica este adevăratul locaş de rugăciune.* Deci numai într-o biserică cu hram — ocrotită de un Sfînt şi nu în orice casă comună se poate săvîrşi cultul divin. *Numai în biserică cu hram se poate aduce sfînta şi mîntuitoarea Jertfă, fără sînge, a Domnului nostru Iisus Hristos,* căci numai ea are un Înger păzitor care o apără de rău. Ea este patronată de harul Sfîntului Duh care, prin Sfintele Taine, lucrează izbăvirea sufletului nostru.

Aducerea sfintei Jertfe — şi peste tot, săvîrşirea cultului divin public — afară de biserică este păcat, este sacrilegiu înaintea voinţei Sale sfinte. Un astfel de loc de rugăciune, fără hram şi fără Sf. Cruce, fără sfintele taine şi fără sfintele icoane, nu trebuie cercetat, pentru că nu este casa lui Dumnezeu şi nu este poarta Cerului. El ne ţine mai departe în păcatele noastre, departe de mîntuire şi de fericirea dorită.

Să stăm, deci, neclintiţi în Biserica strămoşească, care-şi trage originea de la Mîntuitorul Hristos.

Pr. prof. onor. Dr. Simion Radu

DESPRE BUNA-CREDINŢĂ

În cele ce urmează vom încerca să contribuim la conturarea sensului lingvistic, lexicografic şi axiologic al „bunei-credinţe".

1. *Lingvistic,* termenul analizat este un „cuvînt compus", în înţelesul specific de unitate lexicală rezultată din „asocierea a două sau mai multe cuvinte de bază"[1] ori de vocabulă obţinută prin compunerea de „elemente formante distincte".[2]

1 I. Coteanu şi A. Bidu Vrînceanu, Limba română contemporană, vol. II, Ed. Did. şi Ped. Buc. 1975, pag. 137; Cuvînt de bază, care serveşte ca punct de plecare în formarea altor cuvinte: Gh. Constantinescu Dobridor, Mic dicţionar de terminologie lingvistică, Ed. Albatros, Buc., 1980, art. Cuvînt.

2 Gh. Constantinescu Dobridor, op. cit., pag. 135.

Ca urmare, entitatea vizată se deosebeşte de „cuvîntul simplu", care este expresia doar a unui „singur element formant", dar întruneşte şi cîteva din însuşirile acestuia. Este vorba despre calitatea bunei-credinţe: de a reprezenta o „unitate lexicală „nouă, distinctă de cea a componentelor ei; de a denumi un dat determinat; de a-şi include termenii într-o alcătuire restrictivă, ce-şi interzice atît alunecarea cît şi desprinderea segmentelor de lexic ce o alcătuiesc; ca şi de a se comporta gramatical, firesc şi simplu, ca orice alt lexem[3] al vocabularului nostru.

Concomitent, sintagma bună-credinţă, în ipostaza ei lingvistică, exclude „derivarea"[4], deoarece nu s-a format din însumarea asociativă a unui cuvînt bază cu o lexicoformă, şi se deosebeşte de aşa-zisul „grup sintactic",[5] pentru că, opus acestuia, care menţine independenţa componentelor ce îl formează, ea reprezintă o realitate lexicală unitară, un cuvînt singur.

Tipologic, expresia studiată se include în categoria cuvintelor compuse „analizabile",[6] ce indică substantive comune şi se formează prin îmbinarea a două cuvinte întregi: un substantiv cu un adjectiv.

Structural-lingvistic, buna-credinţă este o unitate sintactică şi semantică, fără a fi însă şi una deplin morfologică. Pe cînd, cea dintîi subliniază calitatea expresiei lingvistice vizate de a fi sintactică[7] şi obţinută prin juxtapunere,[8] cealaltă, unitatea semantică,[9] consolidează relaţia dintre înţelesurile distincte ale celor două componente prin contopirea lor în înţelesul nou al cuvîntului compus.

Morfologic, în sfîrşit, buna-credinţă, făcînd parte din grupul majoritar al cuvintelor compuse cu termeni a căror legătură este insuficient sudată, are componente ce pot primi fiecare „mărci flexionare sau articol" diferite.[10]

Mai trebuie reţinut că, istoric, lexemul studiat manifestă apăsate similitudini cu formele cuvintelor compuse de model slavon din textele noastre vechi religioase. Atari împrumuturi de structuri lingvistice străine mai sînt semnalate, din sursă latină, în a II-a jumătate a secolului XVIII, şi din alte izvoare, după anul 1800. În acest fel, prin calchieri de filieră franceză, „compuselor" formate cu adjectivul „bun" încep să li se opună cele alcătuite din calificativele „rău" ori „prost", ceea ce a făcut ca adoptarea termenului de „rea-credinţă", calc al formulei „mauvaise foi", să fie localizată în cursul secolului XX.

Nu se poate omite nici faptul că astăzi productivitatea tipului de compunere lingvistică, specific bunei-credinţe, este foarte scăzută.[11]

---

3 Lexem... „cuvînt care serveşte ca suport minimal al semnificaţiei..., unitate minimă de expresie cu sens lexical", Ibidem pag. 264.

4 Derivarea: „procedeu de formare a cuvintelor cu ajutorul formativelor (formanţilor), al afixelor (prefixe şi sufixe) care se asociază cu cuvintele de bază sau care sînt suprimate de la acestea, în vederea obţinerii unor noi unităţi lexicale" Idem pag. 149.

5 Grup sintactic: „orice combinaţie de două sau mai multe cuvinte cu sens lexical deplin între care se stabilesc raporturi (exprimate sau nu prin cuvinte de legătură) de coordonare... sau de subordonare... şi orice combinaţie formată dintr-un cuvînt cu sens lexical deplin şi cuvinte ajutătoare care constituie o singură parte de propoziţie... ori exprimă un raport sintactic". F. Ciobanu, F. Hasan, „Formarea cuvintelor în limba română, vol. I. Compunerea, Ed. Ac., pag. 8.

6 Analizabil: calitate a cuvîntului compus de a „fi pus în relaţie de provenienţă cu alt cuvînt sau alte cuvinte din aceeaşi limbă, să poată fi înţeles prin raportare la alte cuvinte" Ibidem pag. X.

7 Calitatea de a fi sintactică = a fi formată (expresia) pe baza regulilor sintactice ale limbii. Idem pag. 29.

8 Juxtapunere = formarea cuvintelor compuse prin aşezarea, alăturarea de cuvinte cu respectarea regulilor sintactice ale limbii, Idem pag. 29.

9 Unitate semantică = unitate de înţeles, Idem.

10 Idem pag. 87.

11 Idem pag. 90.

*

Cele de mai sus duc la concluzia că, fără să reunească întru totul criteriile unei unităţi structural-lingvistice depline, termenul bună-credinţă îşi atestă o asemenea calitate prin caracteristicile de care dispune ca şi prin utilizarea lexicală continuă de care se bucură.

2. *Lexicografic*, din perspectiva utilizării lui curente, ca element al vocabularului de dicţionar, lexemul bună-credinţă implică folosirea definiţiei nominale[12] precum şi discriminarea pe „categorii semantice"[13].

Cea dintîi constată şi reproduce înţelesul ce i-a fost instituit în limbă, cealaltă îi analizează polisemia, sinonimia şi antonimia.

2.1. *Polisemia* presupune fixarea sensurilor ce au fost recunoscute cuvîntului bună-credinţă, ceea ce nu poate fi obţinut fără stabilirea „sistemului"[14] ca şi a „echilibrului semantic"[15] ale acestui lexem. Dacă „sistemul semantic" al termenului considerat reclamă „dezambiguizarea"[16] sau, altfel spus, diferenţierea fiecăruia din accepţiile lexicale ce i-au fost acordate, surprinderea „echilibrului semantic" pretinde determinarea „configuraţiei conţinutului semantic" al vocabulei despre care vorbim.

Dezambiguizată, buna-credinţă ne va descrie „seria de sinonime"[17] pe care dicţionarul i-o înregistrează. Astfel DEX-ul[18] reproduce şi explică următoarele înţelesuri ale termenului studiat:

Buna-credinţă, substantiv feminin: — sens de bază: „obligaţia de comportare corectă pe care părţile trebuie să o respecte la încheierea şi la executarea contractelor sau, în cazul statelor, a tratatelor"; — sens secundar (al doilea sens): „Convingere a unei persoane că acţionează în temeiul unui drept şi conform cu legea sau cu ceea ce se cuvine; sinceritate, onestitate; loc. adj. — de bună-credinţă=sincer, cinstit" ...

De remarcat că atît sensul de bază, ca şi cel secundar, în prima sa variantă, reprezintă denotaţii ale expresiei ce ne preocupă, tot aşa cum ambele înţelesuri formează „serii de sinonime", iar echivalenţele lexicale incluse în cel de al doilea sens reprezintă „o serie sinonimică"[19].

„Echilibrul semantic" al bunei-credinţe se cristalizează în jurul conceptului de normă.

Operînd ca o „componentă de sens clasificatoare"[20], deţinînd logic rangul de gen proxim, norma se regăseşte şi la temeiul obligaţiei şi al dreptului, ca şi la cel al sincerităţii, onestităţii şi cinstei. Toate, independent de valoarea lor morfologică, substantiv sau adjectiv, de statut ontologic, esenţă ori proprietate, sau de domeniu epistemic — morală, drept, psihologie — descind şi se fundamentează pe instituirea, aplicarea şi respectarea aceleiaşi exigenţe preceptive.

Trimiterea la regulă este firească în toate aceste circumstanţe, ceea ce face ca „raportarea la normă" să fie necesară pentru a descrie şi întregi, funcţie de aria

12 P. Bieltz, O. Istrate, Logica Ed. Did. şi Ped., Buc., 1983, pag. 38—39; C. Popa, Teoria definiţiei, Ed. Şt., Buc., 1972, pag. 51; I. Kant, Logica generală, Ed. Şt. şi Enc., Buc., 1985, pag. 193;

13 A. Bidu Vrînceanu, N. Forăscu, op. cit., pag. 11.

14 Ibidem, pag. 19—34. Sistem semantic = toate sensurile aceluiaşi cuvînt.

15 Echilibru semantic: „Inventarul şi relaţiile sensurilor ce alcătuiesc conţinutul semantic al unui cuvînt". Apud I. Coteanu, A. Bidu-Vrînceanu, op. cit., pag. 45—46.

16 Dezambiguizare = diferenţierea semantică a cuvîntului polisemantic. A. Bidu Vrînceanu, N. Forăscu, op. cit., pag. 23.

17 Seria de sinonime = sensurile diferenţiate ale cuvîntului polisemantic. Ibidem, pag. 114.

18 DEX, Dicţionarul explicativ al limbii române, Ed. Ac., Bucureşti, 1975, Art. Bun,-ă, pag. 104.

19 Seria sinonimică = cuvinte ce se grupează „în baza unui sens anume", A. Bidu Vrînceanu, N. Forăscu, op. cit., pag. 115.

20 Componenta de sens clasificatoare exprimă genul proxim al altor cuvinte cu care formează sistemul semantic al unui lexem. Apud, Idem, pag. 23, 26, 44.

vizată, diferențe specifice, atitudini, comportamente și conduite caracterisaice — universul semantic al bunei-credințe.

Sînt remarcabile, în această ordine de idei, coeziunea de sens ce poate fi constatată între elementele sistemului semantic al bunei-credințe, conexiunile ce apar între componentele acesteia, ca și „succesiunea de ipostaze" parcursă de normă.

Ne gîndim la: — *ipostaza obiectivă* = norma sursă a obligației de comportare corectivă ce revine celor ce încheie și execută convenții; — *ipostaza subiectivă* = norma însușită de către destinatarul ei ce dobîndește „conștiința însușirii normei"; — *ipostaza de calificare* = norma, temei de calitate obiectivată = onestitate, cinste (substantiv abstract) și de calitate inerentă = onest, cinstit (adj. calificativ).

Coroborînd rezultatele analizei efectuate, considerăm că buna-credință este un cuvînt „polisemantic liber"[21], deoarece, independent de condiționarea sau utilizarea pe care i-o impune contextul, ea întrunește o „medie de trăsături semantice"[22], taxativ diferențiate, ce permit o definire, clară și precisă a conceptului pe care îl denumește.

2.2. *Sinonimia.* Concordanța logică, corespunzătoare termenilor sistemului semantic al bunei-credințe, își găsește explicația, atît în „sinonimia perfectă",[23] restrictivă, de triplă identitate — referențială, contextuală și stilistică — ca și în cea „imperfectă",[24] de echivalență aproximativă, obținută doar la nivel global, de asemănare.

Raportate la categoriile fundamentale ale lingvisticii, „sinonimia perfectă" devine una de limbă sau sistem, riguroasă și restrictivă, iar cea „imperfectă", destinsă și permisivă, se va confirma în „sinonimia de vorbire" ori în „actualizare".[25]

Fiecare din aceste forme de sinonimie se manifestă la „nivelul seriei de sinonime" ca și la cel al „seriei sinonimice" dezvoltate de buna-credință.

Putem constata astfel că seria de „sinonime", stabilită potrivit celor două sensuri, de bază (! „obligația de comportare corectă pe care părțile trebuie să o respecte la încheierea și executarea contractelor sau, în cazul statelor a tratatelor) și secundar (— „convingere a unei persoane că acționează în temeiul unui drept și conform cu legea sau cu ceea ce se cuvine"...) acordate de dicționar expresiei analizate, reține identitatea referențială, de context și stilistică între „obligația prescrisă de normă" și „conștiința obligației" resimțită de titularul ei.

Este de subliniat că identitatea celor două sensuri presupune cele două ipostaze — obiectivă și subiectivă — ale normei și declanșează mecanismul trecerii de la normă la destinatarul acestuia, de la cunoașterea normei la atitudinea față de ea. Sub acest aspect, fără îndoială, identitatea de referent nu poate fi perfectă, chiar și pentru argumentul, pur și simplu, al deosebirii dintre ceea ce „trebuie" și ceea ce „este". Considerată însă, în dinamica și dialectica acestor doi termeni, identitatea referențială a sinonimiei analizate se reconstituie la nivelul personalității. Aici, în tensiunea interferenței dintre imperativul preceptelor și spontaneitatea destinatarului lor, personalitatea zămislește și consacră identitatea obligației cu faptul aprobării și acceptării ei de către cel căruia îi era adresată.

Diferențele de sens dintre componentele seriei de sinonime discutate pot fi ușor depășite dacă nu uităm complementaritatea lor. Exprimînd laturile esențiale —

---

21 Cuvînt polisemantic liber = cu sensuri a căror diferențiere se poate face independent de contextul în care este utilizat. Apud idem pag. 41.

22 Media de trăsături semantice reprezintă suma de asemenea însușiri care, fiind ușor vizibile, permit convertirea lor în note necesare unei definiții corespunzătoare. Apud idem, pag. 41—42.

23 Sinonimia perfectă = identitate de sens, de comportament contextual și de variantă funcțională a două sau mai multe cuvinte". Idem pag. 113.

24 Sinonimia imperfectă = sinonimia care desemnează în mod global același obiect, în situații în care distribuția dialectică și cea stilistico-funcțională sau diferențele de utilizare contextuală sînt neglijate. În cazul s.i. „sinonimele sînt „aproximativ" echivalente". Idem 113.

25 Sinonimiei perfecte îi corespunde sinonimia de limbă (sistem) iar sinonimiei imperfecte, sinonimia de vorbire (exprimare, actualizare). Idem 113.

obiectivul şi subiectivul — ale aceleiaşi realităţi normative, necongruenţele menţionate nu pot împiedica substituirea de context a celor două sinonime.

Aflată la nivelul sensului secundar al bunei-credinţe (convingerea unei persoane că acţionează în temeiul unui drept ...; sinceritate, onestitate; loc, adj. de bună-credinţă = sincer, cinstit") „seria sinonimică „deplasează" componenta de sens clasificatoare", cognitivă şi morală, „convingerea unei persoane că acţionează conform normei", la obiectul ideal (substantiv) al unei însuşiri morale: sinceritate, onestitate; iar, de aici, la „calitatea" inerentă entităţii ce exprimă însuşirea menţionată: sincer, cinstit (adj.).

Desigur, în asemenea circumstanţe, sinonimia nu poate fi decît incompletă, cu un obiect considerat doar în globalitatea sa. Nu mai intîlnim identitatea reclamată de „sinonimia de limbă" întrucît coeziunea de sens a termenilor despre care vorbim se cantonează, mai ales, în referenţial. Relaţia de echivalenţă semantică este prezentă deoarece sinonimele constatate au acelaşi referent, „o stare de conştiinţă caracteristică" dedusă din normă şi aplicaţiile ei, caracteristică ce se distribuie specific în cuvinte substantiv şi adjectiv, cu semnificaţie axiologică precizată.

Cu un nucleu semantic comun, circumscris normei, seria de sinonime şi seria sinonimică parcursă condensează unitatea sinonimică a bunei-credinţe.

2.3. *Antonimia*, spre deosebire de sinonimie, îşi fundamentează reţeaua de sensuri pe opoziţia termenilor corelaţi, opoziţie ce relevă raporturi de complementaritate.

Grupate simetric ca: pereche antonimă,[26] componenţă contrară[27] şi apartenenţă comună,[28] termenii antonimiei introdusă de buna-credinţă se dezvoltă la nivelul tuturor componentelor ce îi alcătuiesc sistemul semantic. Bunei-credinţe i se opune „reaua-credinţă"; respectării obligaţiei, nerespectarea acesteia; convingerii pozitive, cea negativă; sincerităţii, nesinceritatea; onestităţii, neonestitatea; calităţii de a fi sincer, defectul de a fi nesincer; şi celui cinstit, necinstitul. În acest fel antonimia introdusă de termenii discutaţi este de tip complementar, deoarece relatele relaţiilor semantice menţionate formează cupluri antonimice, componentele de sens pozitiv se corelează cu cele negative; apartenenţa lor comună se localizează în aria semantică a bunei credinţe, iar complementaritatea le rezultă din calitatea de a se întregi reciproc.

Indicarea antonimului bunei-credinţe ca şi a celorlalte componente ale acesteia se realizează prin utilizarea adjectivului „rea" ca şi a prefixului „ne". Interpretarea logică a acestor elemente lingvistice pune în evidenţă caracterul de „negaţie nedefinită"[29] al termenilor obţinuţi prin ataşarea prefixului „ne" şi pe cel de „negaţie tare"[30] corespunzător adjectivului „rea". Atît unul cît şi celălalt neagă, aşadar, materializează antonimia, dar, pe cînd prefixul, fără să identifice termenul contrazis, îl introduce, ataşîndu-i-se, într-o nouă alcătuire lexicală, vocabula „rea" este, la nivelul „sintaxei logice",[31] un „negator".[32]

Modalităţile de exprimare ale raportului antonimic al bunei credinţe evidenţiază complementaritatea termenilor intraţi în opoziţie, ceea ce constată şi accentuează apartenenţa lor comună la acelaşi domeniu esenţial normativ.

*

Conchizînd asupra dimensiunii lexicografice a termenului „bună-credinţă" putem constata că aceasta reprezintă o unitate de sens ce rezultă: din calitatea ce

26 Pereche antonimă = cuplul de termeni opuşi;

27 Componenţa contrară = antonime cu componente de sens care se opun logic. Idem pag. 167.

28 Apartenenţa comună = calitatea antonimelor de a aparţine aceleiaşi sfere. Marin Bucă, O. Vinţeler, Dicţionar de antonime, Ed. Enc. Rom., Buc., 1974, pag. 8.

29 Gh. Enescu, Dicţionar de logică, Ed. Şt. şi Enc., Buc., 1985, art. Proprietăţi formale ale relaţiilor pag. 301.

30 Ibidem.

31 Sintaxa logică — capitol al semioticii logice care studiază forma expresiilor şi relaţiilor formale dintre expresii, Ibidem, pag. 336 şi P. Botezatu, Semiotică şi negaţie, Ed. Junimea Iaşi, 1973, pag. 189.

32 Ibidem.

i-a fost stabilită de cuvînt „polisemantic liber"; din sinonimia perfectă, pe care o realizează prin seria de sinonime" ce-i aparţine, şi prin cea imperfectă, obţinută de „seria ei sinonimică", ca şi din antonimia complementară ce o caracterizează.

3. *Axiologic*, vom trata buna-credinţă, mai cu seamă, prin prisma concepţiei etimologice profesată de Tudor Vianu.[33]

Considerată obiect corelativ al actului deziderativ, buna credinţă devine, în viziunea filosofului român, o valoare. Ca urmare ea va fi: excentrică, dar solidară conştiinţei,[34] generală [35] va avea volum (amplitudine),[36] polaritate,[37] gradualitate[38] şi semnificaţie,[39] dispune de suport,[40], încatenare (înlănţuire) [41] şi ecou,[42] specifice, şi exercită o întreită funcţionalitate: cognitivă, normativă şi persuasivă.[43]

Inclusă în obiectivul limitat al cercetării noastre, buna-credinţă, entitate axiologică, presupune o îndoită determinare: descriptivă (de esenţă) şi modală (de realizare).

3.1. *Determinare descriptivă*. Buna-credinţă este o valoare complexă, de esenţă bivalentă, rezultată din asocierea unei valori morale cu alta teoretică.

Componenta morală îşi găseşte expresia în Bine, valoarea corespunzătoare actului deziderativ moral. Etimologic, vocabula Bine se regăseşte în termenul latin „bonum"[44] şi apare în sintagma analizată sub forma adjectivală de „bună". Ca orice

---

33 T. Vianu, Introducere în teoria valorilor întemeiată pe observaţia conştiinţei. Opere, vol. 8, Ed. Minerva Buc., 1979, pag. 51—142. Dintre conceptele utilizate de filosoful român prezentăm: act al conştiinţei = „manifestare a conştiinţei care se însoţeşte cu un sentiment de activitate al eului". Actele cuprind, ele nu creează obiecte ale conştiinţei. Fiecărei categorii de acte (reprezentarea, gîndirea, simţirea şi dorinţa) îi corespund obiecte specifice denumite corelative. În acelaşi timp, este de reţinut, că actul de conştiinţă poate cuprinde şi obiecte necorelative. Obiect al conştiinţei = manifestare a conştiinţei în care „eul se resimte pasiv, în înţelesul că orice activitate a încetat îndată ce conştiinţa le înregistrează". Bun = lucru valorificat sau lucru în care dorinţa cuprinde valori. Valoare = „obiect al dorinţei". Considerăm că valoarea poate fi simplă şi complexă (Vide infra nr. 77). Act deziderativ sau act de dorinţă, act al conştiinţei al cărui obiect corelativ este valoarea. Valorificarea lucrurilor = „cuprinderea lor ca bunuri". Alternarea actelor de conştiinţă — înlocuirea unui act de conştiinţă cu altul, de altă natură. Subalternarea actelor valorificatoare = înlocuirea unui act deziderativ cu altul în cuprinderea aceluiaşi obiect.

34 Excentrică — „însuşirea valorii de a putea fi cuprinsă de actul de dorinţă" sub forma unor structuri exterioare conştiinţei însăşi", T. Vianu, op. cit., pag. 74;

35 Generală — însuşirea valorii de a putea fi cuprinsă de orice act deziderativ corelativ. Ibidem pag. 79.

36 Volum (amplitudine) = însuşirea valorii de a-şi găsi expresia în „raportul psihologic dintre constituţia empirică a conştiinţei deziderative şi obiectele ei", Idem pag. 83;

37 Polaritate = însuşirea valorii de a aparţine unui sistem polar (de a se manifesta în perechi antonimice), Idem pag. 85.

38 Gradualitate — însuşirea valorii de a dispune de rang prin care se integrează într-o ierarhie, Idem pag. 86.

39 Semnificaţie = „caracterul valorii care rezultă din faptele corelative cu un anumit tip de dorinţe", Idem pag. 88;

40 Suport — lucrul cu care se conexează valoarea, Idem 90.

41 Incatenare (înlănţuire) = conexiunea unei valori cu alta, Idem pag. 91.

42 Ecou — efectul produs de valoarea în conştiinţa celui ce o receptează, Idem pag. 94 şi urm.

43 T. Cătineanu, Elemente de etică, Ed. Dacia Cluj-Napoca, 1982, pag. 39 şi urm.

44 DEX, op. cit., Art. Bun-ă, pag. 103—104; I. Nădejde şi A. Nădejde, Dicţionar latin-român complet. Ed. Vatra românească, Iaşi, Art. Bonum-i şi Bonus, a, um, pag. 67—68; Vezi şi L. Stan, Ontologia juris, Sibiu 1943, pag. 189.

valoare morală, şi cea despre care vorbim este: personală,[45] scop,[46] aderentă,[47] integrabilă,[48] spirituală[49] şi amplificativă.[50]

Componenta teoretică este fundamentată pe valoarea de adevăr şi îşi are corespondentul lexical în termenul „credinţă". Element al „opinabilului",[51] credinţa se deosebeşte de „opinie" şi „convingere", pentru că, faţă de cea dintîi, care este, în concepţia kantiană, „insuficientă atît subiectiv cît şi obiectiv", ea, buna-credinţă, dispune de „suficienţă subiectivă". Convingerea, în schimb, fiind, „în acelaşi timp, şi subiectiv şi obiectiv valabilă", o depăşeşte.[52]

Valoarea teoretică se diferenţiază, sub aspectul caracteristicilor, de cea morală, întrucît, este reală[53] şi liberă[54] pe cînd, cea din urmă apare, aşa cum menţionam, personală şi aderentă. Sub aspectul celorlalte patru caracteristici, deja enumerate, valorile discutate sînt echivalente.

Rezultanta asocierii acestor două entităţi axiologice a fost o valoare complexă: buna-credinţă.

Esenţial umană, prin componente şi funcţionalitate, buna-credinţă modelează personalitatea, determină atitudini şi întemeiază precepte. Subdiacentă gîndului şi faptei, obiect al actului deziderativ, condensată în neconteninitul transfer logic şi axiologic[55] trăit de om, ea condiţionează hotărîtor temeiul gnoseologic, aspectul axiologic şi latura acţională a existenţei individului uman ca şi pe cea a micro şi macrogrupului social.

3.2. *Determinare modală.* Este vorba despre plurivalenţa modală sau despre aptitudinea acestei valori de a se realiza specific, corespunzător mai multor domenii de existenţă umană.

Plurivalenţa modalităţii de realizare a bunei-credinţe îi subliniază volumul şi generalitatea, şi îşi află explicaţie, mai ales, în caracterul: personal, spiritual şi aderent al suportului ce o susţine, ca şi în integrabilitatea ei.

Fiind personal, suportul bunei-credinţe reflectă varietatea infinită de dorinţe, interese şi scopuri ce dau, pînă la sfîrşit, individualităţii umane, personalitate. Acelaşi suport, afirmîndu-se spiritual, reţine din lucruri însuşirea, pe care o redă apoi, abstractizată, şi tot suportul, manifestîndu-se aderent, reproduce plastic obiectul corelativ al actului deziderativ.

Concomitent, calitatea de a fi integrabilă îi permite bunei-credinţe să însumeze valori ce i se sub-, o-i co-ordonează, unităţi axiologice ce corespund ariei existenţiale implicate. În acest fel, pluridimensionalitatea suportului îşi găseşte în integrabilitatea bunei-credinţe modalitatea de înfăptuire.

Însumînd, asociind şi integrînd o serie de valori subordonate, buna-credinţă se încorporează vieţii şi activităţii omului, devine, funcţie de specificitatea faptelor ce o reclamă, o notă esenţială a acestora şi realizează concordanţa între atitudine şi normă.

---

45 Personală = valoare al cărei suport este un caracter sau o faptă omenească, T. Vianu, op. cit., pag. 90.

46 Scop — valoare care prin înlănţuire cu alta (valoare mijloc) se realizează. Apud idem pag. 91.

47 Aderentă = însuşirea valorii de a fi conexată cu un singur suport, Idem, pag. 91.

48 Integrabilă — însuşirea valorii de a se putea însuma în „structuri axiologice mai cuprinzătoare", Idem, pag. 93.

49 Spirituală — însuşirea valorii de a se conexa unor suporturi nemateriale, Idem pag. 91.

50 Amplificativă — însuşirea valorii de a „înălţa, îmbogăţi, intensifica, purifica etc." conştiinţa celui ce o resimte. Apud, Idem 94.

51 V. Florescu, Retorica şi neoretorica, Ed. Academiei, Buc., 1973, pag. 40, 41, 45, 49, 101, 156, 186, 223.

52 I. Kant, Critica raţiunii pure, Ed. Şt. Buc., 1969, pag. 610 şi urm; Logica generală, op. cit., pag. 75—76.

53 Reală — însuşirea valorii de a avea ca suport un lucru, T. Vianu, op. cit., pag. 90;

54 Liberă — însuşirea valorii de a nu fi aderentă, Idem.

55 Transfer logic şi transfer axiologic, T. Cătineanu, op. cit., pag. 75 şi urm.

Dintre diferitele modalităţi de realizare a bunei credinţe, vom stărui asupra celei: morale, juridice şi religioase.

3.2.1. *Buna credinţă valoare morală.* Obiect al unei nesaturate curiozităţi epistemice, buna-credinţă, concept etic, a fost de multe ori şi de către diferiţi autori definită. Amintim, dintre enunţurile ce i-au fost elaborate: pe cea formulată de Cicero,[56] potrivit căruia, buna-credinţă este „veritas“ şi „constantia“, sinceritate în cuvinte şi fidelitate în angajamente; concepţia stoică[57] care o desemnează ca fel de viaţă: „secundum naturam vivere, honeste vivere et recte vivere“; concluziile expuse într-o lucrare a autorului de limbă franceză J. Wertheimer,[58] care identifică trăsăturile esenţiale ale conceptului analizat în: loialitate sau într-o stare de spirit conformă cu preceptele morale, ca şi aserţiunea juristului român Al. Wolanski[59] care o denumeşte şi defineşte ca onestitate.

Caracteristicile referitoare la suportul şi încatenarea bunei-credinţe, au fost cele ce ne-au atras, în mod special, atenţia.

Astfel, suportul, deoarece este personal, relevă pluralitatea însuşirilor inerente individului uman şi, întrucît susţine o valoare morală, se conformează şi exigenţelor ei normative. Acestea îşi constituie ca obiect de disciplinare atît „conduita faţă de sine“ cît şi „faţă de altul“ a celui ce acţionează. De aici, secţionarea faptului moral şi scindarea moralităţii între universul intim şi intrinsec al persoanei şi cel exterior al lumii. Asupra fiecăruia din ele, valoarea morală îşi exercită funcţia normativă, tot aşa cum, amîndouă, sub influenţa actului de dorinţă moral, se reunesc în conştiinţa şi conduita, morale, ale aceleiaşi personalităţi.

Sub aspectul modalităţii de încatenare, onestitatea este, după cum menţionam, integrabilă, disponibilitate ce i-a permis să întemeieze o seamă de valori morale subordonate ce-i constituie, în calitate de componente, substanţa.

Stabilirea elementelor de conţinut axiologic menţionate a preocupat frecvent pe teoreticieni, într-o relativ actuală sintetică reconsiderare a problemei, enunţîndu-se concluzia că onestitatea (buna-credinţă valoare morală) include: loialitatea, prudenţa, ordinea şi temperanţa.[60] Descrise, aceste valori apar după cum urmează:

— loialitatea: vocabulă de provenienţă etimologică franceză, adj. loyal,[61] cu sens lexicografic de sincer, onest; expresie modernă a clasicului probitate (probitas), cu înţelesul definit prin sinonime de cinste, onestitate, moralitate, integritate morală[62]; este componenta psiho-morală a iniţiativei premergătoare acţiunii;

— prudenţa, cuvînt cu etimologie fixată în latinescul prudentia,[63] utilizat, denotativ clasic şi actual, ca înţelepciune, iscusinţă, prevedere, precauţiune şi circumspecţie, iar cu înţeles conotativ de minte, inteligenţă[64]; include elementul intelectiv de cunoaştere eficientă, potenţată prin experienţă, capabilă de previziune, necesară pentru eliminarea neprevăzutului, evitarea erorii şi excluderea greşelii; determină nemijlocit cadrul de înfăptuire a acţiunii preconizată de agent;

— ordinea, termen al cărui etimon latin este „ordo“,[65] tradusă de dicţionarul

---

56 M. T. Cicero, Despre îndatoriri, Ed. Şt. Buc., 1957, pag. 47—49; L. Stan, Ontologia juris, Sibiu 1943, pag. 85—90.

57 Seneca, Epistolae Ausgewalte Schriften, Berlin 1846—1849, pag. 52.

58 J. Wertheimer, Les avantages attribués a la bonne foi rélativement aux biens en droit civil, Paris, 1899, pag. 29 şi urm.

59 Al. Wolanski, Essai d'une définition du droit basée sur l'idée de bonne foi. Librairie de Jurisprudence ancienne et moderne E. E. Dzchemin, Paris, 1930, pag. 146—226.

60 D. Gherasim, Buna-credinţă în raporturile juridice civile, Ed. Academiei, Buc., 1981, pag. 8—11.

61 Petit Larousse illustré, Paris Librairie Larousse, 1907, Art. Loyal, pag. 570;

62 DEX, op. cit., Art. loialitate, pag. 507.

63 G. Guţu, Dicţionar latin-român, Ed. Şt. şi Enc., Buc., 1983, Art. Prudentia, pag. 228.

64 DEX, op. cit., Art. Prudenţă, pag. 756.

65 I. Nădejde, A. Nădejde, op. cit., Art. Ordo, pag. 464.

de specialitate cu sensul propriu de „şir, rînd" şi cu cel de „aşezare în regulă, treaptă, întocmire",[66] iar de DEX cu denotaţia principală de: dispoziţie, succesiune regulată cu caracter special, temporal, logic, moral, estetic"; exprimă regularitatea ce trebuie imprimată activităţii întreprinse şi intrică în conţinutul onestităţii factorul perceptiv de constanţă ritmică în succesiunea şi realizarea momentelor acţiunii;

— temperanţa, lexem derivat din latinescul „temperantia"[68] cu sensul lexicografic originar şi actual de măsură, moderaţie, cumpătare, sobrietate[69]; introduce componenta psiho-morală de echilibru şi adaptează manifestările agentului la necesităţile reale ale demersului întreprins.

Pe lîngă aceste patru componente, onestitatea nu poate fi deplin înţeleasă fără să se mai ia în considerare şi sinceritatea, ca termen de fundamentare a valorii morale despre care vorbim.

Valoare cu semnificaţie informaţională, de comunicare şi de criteriu de validitate,[70] sinceritatea se integrează în spaţiul incandescentelor interferenţe dintre adevăr şi fals, eroare şi minciună, conştiinţă şi realitate.[71]

Ca fenomen informaţional, sinceritatea cere o raportare cognitivă faţă de realitatea — intrinsecă sau extrinsecă — a persoanei, ce poate fi sinceră sau mincinoasă, după cum, avînd conştiinţa adevărului sau a falsului o transmite ori nu ca atare.

Obiectul sincerităţii va fi, deci, atît adevărul, ca reflectare adecvată a realităţii, cît şi conştiinţa adevărului, trăită de subiectul cunoaşterii. În acelaşi timp, deoarece conştiinţa adevărului poate fi deformată de eroare, care nu permit celui ce cunoaşte să discearnă adevărul de fals, sinceritatea poate exprima atît o „stare adevărată" cît şi una „considerată adevărată".

Aşadar, sincer este şi cel ce transmite informaţia adevărată că, de exemplu, „cireşii au înflorit" (cînd fenomenul respectiv s-a produs) ca şi cel ce comunică aceeaşi ştire fără ca aceasta să aibă un corespondent în realitate, dar, pe care, din eroare, transmiţătorul îl consideră înfăptuit.

Cel ce ştie că eflorescenţa nu a intervenit şi totuşi afirmă că aceasta s-a petrecut, minte, fiindcă, deşi avea şi imaginea şi conştiinţa adevărului, a relatat o minciună.

Sincer rămîne şi cel care avînd conştiinţa falsului, corespunzător realităţii, o transmite fără nici o modificare.

Expresie a unei „stări de conştiinţă" prin care persoana este şi devine ceea ce trebuie, sinceritatea rămîne, fără îndoială, cadru şi element de substanţă al onestităţii.

3.2.2. *Buna credinţă valoare juridică.*

3.2.2.1. *Categoria de bună credinţă juridică.* În drept, conceptul axiologic prezentat este considerat, fie caracteristică fundamentală de sistem, fie notă a unor figuri juridice de ramură.

Sub primul aspect, doctrina a conchis că buna-credinţă este una din trăsăturile esenţiale ale edificiului juridic, trăsătură pe care un elaborant de specialitate a integrat-o, ca notă esenţială într-o aşa-zisă „definiţie expresivă a dreptului". În această perspectivă, categoria definită determină realitatea normativă în sensul că: dreptul menit să menţină pacea socială îşi extrage şi întemeiază autoritatea pe buna-credină.[72]

---

66 Ibidem.
67 DEX, op. cit., Art. Ordine, pag. 532.
68 G. Guţu, op. cit., Art. Temperantia, op. cit., pag. 1209.
69 DEX, op. cit., Art. Temperanţă, pag. 947.
70 I. Cătineanu, op. cit., pag. 284 şi urm.
71 Ibidem.
72 Textul francez este următorul, „Le droit c'est l'autorité et la discipline de la bonne foi imposées par la délimitation conforme des manifestations individuelles et collectives, permettant a'actionner et de repousser ceux qui y contreviennent, pour maintenir la paix parmi les hommes", Al. Wolanski, op. cit., pag. 383.

Din cel de al doilea punct de vedere, buna-credință se înscrie în instrumentarul juridic al diferitelor ramuri de drept.

Dintre acestea, vom insista numai asupra conceptului juridic al bunei credințe din dreptul civil, figură juridică ce-și găsește aplicarea și în cadrul dreptului canonic ortodox, pentru care cel dintîi — dreptul civil — constituie, referitor la raporturile juridice de natură patrimonială, dreptul comun.

Doctrina a formulat o serie de definiții atît categoriei de bună credință, cît și conceptelor specie ce aparțin ramurilor de drept în care cercetăm.

Exemplificînd pe cele dintîi, reproducem teza ce stabilește că buna-credință este un principiu care trebuie să stea la baza atît a raporturilor juridice cît și a exercitării drepturilor civile,[73] ca și cea, de extensiune generală, potrivit căreia, buna-credință înseamnă „convingerea transformată în drept".[74]

Conceptele specifice ale bunei-credințe folosite ca procedee caracteristice de diferitele instituții ale dreptului civil, își găsesc expresia, fie în textele de lege, fie în lucrările de specialitate care le definesc.

Independent de formulările adoptate, buna credință ca valoare juridică civilă întrunește o serie de caracteristici sistematizate funcție de suportul și integrabilitatea ei.

Ca valoare juridică, deci prin natura sa, buna-credință este reală, mijloc, liberă și perseverativă. Ea reunește, așadar, o serie de trăsături ce o diferențiază de valoarea morală care, la rîndul ei, este personală, scop, aderentă și amplificativă, ca și față de valoarea teoretică, ce rămîne o entitate axiologică „scop".

Aceste distincții particularizează buna credință ca valoare juridică explicîndu-i concomitent, contiguitatea logică și substanțială cu buna-credință valoare morală.

Prin suport, buna credință-valoare juridică este reală, deoarece vizează, în concepția lui Tudor Vianu numai „raporturile dintre persoane" și se relevă liberă pentru că implică formalizarea juridică ce o împiedică să se atașeze doar unui singur lucru. În același timp, ea este „mijloc", fiindcă mediază între individ și grup social ca unul dintre instrumentele apte să asigure echilibrul în societate, și se manifestă perseverativ întrucît urmărește să mențină structurile la reglementarea cărora contribuie.[75]

Interconectarea acestor însușiri permite bunei-credințe să se coreleze cu cea morală, care i se poate conexa și coadapta. Corelația bunei-credințe valoare juridică și a bunei-credințe valoare morală își statornicește temeiul și explicația la nivelul persoanei, bunului și actului deziderativ.

Persoana ca „centru valorificator" [76] urmărește deopotrivă valoarea juridică ca și pe cea morală pentru a-și satisface nevoia legitimă de justiție și dreptate.

Bunurile ce încorporează aceste valori sînt consubstanțiale, chiar și doar, întrucît „raporturile de drept", suport al valorii juridice, exprimă esențial personalitatea celor ce l-au încheiat, fiind, prin aceasta, inerent persoanei, la rîndul ei, sprijin (suport) al valorii morale.

Asemenea bunuri încorporează „valori complexe" [77] formate prin „asocierea autonomă" a două „componente omogene" ce devin apoi obiect al actului de dorință

---

73 D. Gherasim, op. cit., pag. 228.

74 R. Vouin, J. Bonnecasse, La bonne foi, Paris 1939, pag. XVIII.

75 T. Vianu, op. cit., pag. 102—104.

76 Ibidem, pag. 124.

77 Valorile complexe pot fi constituite din două sau mai multe valori simple iar acestea din urmă reprezintă fiecare cîte o singură valoare. Tot așa, valorile complexe pot fi alcătuite din componente omogene sau eterogene. Considerăm omogene valorile, specii ale aceluiași gen (axiologic) și eterogene cele ce aparțin unor genuri deosebite.

In același timp, asocierea a două componente omogene am denumit-o „autonomă", pentru că regularitatea realizării ei decurge, în primul rînd, din genul comun al elementelor asociate. Proprie asocierii omogene este determinarea prin specificare a celor două componente care au ca notă principală comună genul din care fac parte, iar ca notă de diferențiere, însușirea ce le deosebește, acordîndu-le specificitate.

moral sau juridic. În ipoteza celui juridic, obiectul este corelativ şi poartă o valoare complexă — moral juridică ce îşi găseşte suportul în raportul juridic. În cazul actului deziderativ moral, obiectul poate fi simplu (valoare morală) ori complex (valoare moral-juridică). În prima situaţie, determinarea valorii juridice din cea morală este doar posibilă, dată fiind consubstanţialitatea lor, în cealaltă ipoteză, determinarea ambelor valori devine o realitate. Şi aceasta fiindcă orice figură juridică, de drept material sau procesual, presupune direct ori mijlocit recursul la moral şi moralitate, verificîndu-se întru totul aserţiunea: „În realitate între regula morală şi regula juridică nu există nici o diferenţă de domeniu, natură sau scop".[78]
De aceea, corelativitatea celor două valori — morală şi juridică, care, logic, presupune interferenţa conceptuală; teleologic, intercesiune reciprocă (dreptul consolidează morala şi aceasta fundamentează dreptul); iar axiologic, integrabilitate (morala poate însuma dreptul, după cum acesta presupune preceptul moral) îşi găseşte realizarea în compozitele ce formează conţinutul elementar axiologic al bunei-credinţe.
Compozitele sau componentele respective iau fiinţă prin convertirea onestităţii, valoare morală, în bună-credinţă, valoare juridică, ceea ce nu se poate obţine decît prin transformarea componentelor celei dintîi în valorile juridice elementare ale celei din urmă.

La rîndul ei, asocierii a două componente eterogene i-am dat denumirea de „eteronomă", deoarece îşi găseşte sursa în regularităţi ce decurg din structurile a două entităţi ce nu aparţin aceluiaşi gen proxim. Această asociere impune componentelor ei conexiunea şi coadaptarea.

În acest fel, deosebirea dintre cele două forme de asociere devine evidentă întrucît cea autonomă vizează, logic şi ontologic, trunchiul comun al unui „gen proxim", iar cea eteronomă se întemeiază pe legătura îndepărtată pe care „genus remotus" ori „supremus" o poate oferi celor două componente.

Atît valorile complexe, cu componente omogene şi asociere autonomă cît şi cele complexe, cu componente eterogene şi asociere eteronomă, denumite prescurtat „complexe omogene" şi respectiv, „complexe eterogene", sînt obiect al actului de valorizare.

Determinarea acestuia presupune distincţia între actul de valorificare al valorii complexe omogene faţă de cel al valorii complexe neomogene. Primul este un act cu obiect corelativ, de valorificare principală, concomitentă a valorilor componente omogene incluse în bunul evaluat. Cel de al doilea reprezintă un act cu obiect necorelativ, de valorificare subsidiară, prin subalternare şi apreciere succesivă a valorilor componente neomogene supuse valorificării.

Valorificarea valorilor complexe omogene este principală, deoarece vizează intenţionat şi nemijlocit evaluarea în parte a fiecăreia, şi împreună a tuturor componentelor ce o alcătuiesc.

Valorificarea valorilor complexe neomogene este subsidiară, fiindcă actul de valorificare se îndreaptă spre componenta conexă şi adaptată, cea dominantă rămînînd izolată, pe un palier secundar. În acelaşi timp, această evaluare este de subalternare, întrucît rezultă din înlocuirea valorii corelative cu alta necorelativă.

Ordinea, în care componentele celor două categorii de valori complexe vor fi determinate, va fi de asemenea diferită. În cazul celor omogene, ambele componente vor fi deopotrivă apreciate şi simultan considerate, pe cînd, în ipoteza celor neomogene, va fi necesară o succesiune a actelor de valorificare: întîi a valorii dominante şi apoi a celor conexe şi coadaptate.

Raportate, cele de mai sus, la relaţia dintre valoarea juridică şi cea morală, vom constata că: — actul deziderativ juridic implică întotdeauna ca obiect corelativ, o valoare complexă omogenă, ale cărei componente — juridică şi morală — se menţin chiar şi indirect, în orice raport juridic; — actul deziderativ moral poate cuprinde un obiect corelativ alcătuit, fie dintr-o valoare simplă (doar cea morală), fie dintr-una complexă (juridică şi morală).

78 G. Ripert, Le regle morale dans les obligations civiles. Librairie generale de droit et de jurisprudence, Paris 1927, pag. 11.

Procesul de convertire condiționează cauzal modificarea celor patru valori morale, elemente ale onestității (buna-credință valoare morală): loialitate, prudență, ordine și temperanță, în: intenție dreaptă, diligență, liceitate și abstențiune caracterizată (de la fapte prejudiciante sau vătămătoare), care înseamnă:

— intenția dreaptă; element prioritar intelectiv, ce include loialitatea; exclude eroarea, dolul și violența; vizează latura subiectiv-proiectivă a raportului juridic;

— diligență, element prioritar volițional, care încorporează prudența; elimină sau tinde să prevină cazul fortuit și forța majoră; privește latura subiectiv-efectorie a raportului juridic;

— liceitatea; element prioritar normativ; ce implică ordinea; înlătură transgresarea normei; vizează latura obiectiv efectorie a raportului juridic;

— abstențiunea de la fapte prejudiciante sau vătămătoare: element complex normativ-practic; absoarbe temperanța; care exclude încălcarea intereselor legitime ale altora; antrenează latura obiectiv-efectorie a faptei și consecințele dăunătoare ale acesteia.[79]

3.2.2.2. *Buna credință juridică civilă și eroarea.*

În dreptul civil, buna credință poate fi reală ori asimilată, după cum exclude sau implică eroarea.

Buna credință denumită, de noi, reală este cea propriu-zisă și reprezintă onestitatea convertită juridic sau, conform unei aserțiuni doctrinare deja reproduse, ea înseamnă „convingerea transformată în drept". O asemenea figură juridică este incompatibilă cu eroarea deoarece, potrivit demonstrației kantiene, orice convingere este „obiectiv valabilă".

Buna credință căreia i-am dat denumirea convențională de „asimilată" presupune „eroarea scuzabilă".[80] Cu toate că implică falsul, acesta nu alterează „conștiința adevărului", ceea ce face ca „sinceritatea" celui ce acționează și, ca urmare, buna sa credință să rămînă intactă.

Indiferent de specificul ei: individuală sau comună; spontană ori impusă; asociată sau inclusă; de fapt (afectînd, fie încheierea, interpretarea, executarea sau stingerea efectelor unui act juridic, fie săvîrșirea unor fapte juridice: ilicite, licite, accesiune, prescripție achizitivă) sau de drept, eroarea nu poate susține buna-credință decît dacă este o „ignoranță calificată".

Se poate vorbi despre o atare circumstanță juridică numai în cazul că ignoranța, în accepția ei simplă, comună de necunoaștere sau cunoaștere greșită a realității, întrunește cerințele impuse de legiuitor. Concretizată în criterii de: sursă, grad de intensitate și eficiență, îndeplinirea exigențelor legale acordă ignoranței calificarea juridică de eroare ce acreditează buna-credință asimilată.

Nefiind imputabilă, eroarea rămîne scuzabilă și eficientă, deoarece fundamentează o valoare — buna-credință — recunoscută de sistemul nostru juridic.

3.2.3. *Buna-credință valoare religioasă.*

Se pune întrebarea dacă buna-credință exprimă sau poate exprima un termen teologic.

Nu ne referim desigur la eventualul concurs între diferitele religii, situație în care sintagma ce ne preocupă are posibilitatea de a-și găsi justificarea, ci, avem în vedere, doar folosirea ei în terminologia consacrată a unei credințe religioase date.

În această privință, și ne gîndim mai cu seamă la lexicul teologic ortodox, considerăm că buna-credință va avea o altă semnificație decît cea curentă, așa cum ne-a apărut în cele mai sus prezentate.

Dintru început, termenul latin fides = credință, cunoaștere, și cel de creders = credincios, ca surse istorice de etimologie și sens, ne atrag atenția asupra îndoitei semnificații a componentei substantivale (credința) din expresia pe care o analizăm.

---

79 D. Gherasim, op. cit., pag. 12—13.

80 Ibidem.

Pe de o parte, un element gnoseologic, pe de altă parte, un predominant ingredient afectiv. Aceeaşi ambivalenţă se menţine şi în interpretarea semantică a aceleiaşi sintagme: un sens soteriologic şi altul epistemiologic. Amîndouă dezvăluie credinţa în laturile ei esenţiale ca: modalitate de existenţă şi cale de cunoaştere.

De aceea, credinţa nu poate fi confundată cu o acceptare intelectuală şi nici confiscată de raţiune sau raţionalitate. Ea are semnificaţia de „vedere" a ceea ce credinţa desfăşoară în realitate, îşi găseşte întruchiparea sinonimică în termeni metaforici de „lumină, judecată ori discernămînt", şi străbate prin iubire spre Dumnezeu — Adevărul absolut.

Este ceea ce atît de inspirat profesa şi împărtăşea în Antiqua, Sfîntul Maxim Mărturisitorul: „Ascunzîndu-Se pe Sine în mod tainic în raţiuni, Cuvîntul se oferă spre înţelegere, în mod proporţional, prin fiecare din lucrurile văzute, ca şi prin litere, întreg şi deplin în toate şi întreg şi nemicşorat. Cel nediferenţiat şi mereu acelaşi în cele diferenţiate, Cel simplu şi necompus în cele compuse, Cel fără început în cele supuse începutului, Cel nevăzut în cele văzute, Cel nepipăit în cele pipăite... ca din toate acestea să ne adune treptat la Sine pe noi cei ce urmăm Lui, unificîndu-ne prin Duhul şi să ne ridice la înţelegerea Lui simplă şi eliberată de alipirea la ele, concentrîndu-ne pentru El în unirea cu El atîta cît S-a diferenţiat pe Sine, prin coborîrea cea pentru noi".[81]

O asemenea credinţă care este deplină, pentru că este în El şi în toate cîte Lucrarea Lui a zămislit, nu poate fi nici rea, nici bună. Ea respinge orice calificare, deoarece se consacră unică.

La aceleaşi concluzii ajunge şi raţionamentul axiologic, întemeiat pe faptul — de a fi personală, spirituală, scop, integrativă,[82] aderentă şi amplificativă — al valorii religioase. Ca singură categorie axiologică ce poartă în sine, aşa cum demonstra Tudor Vianu, însuşirea integrabilităţii, valoarea religioasă absoarbe toate celelalte valori pe care le domină, sacralizîndu-le prin ceea ce filozoful român numea: „caracterul ei august, perfect, omniprezent şi providenţial".[83]

Structurînd o valoare concomitent „scop absolut" şi amplificativă, cea religioasă îşi refuză orice limită pentru că „totul" este cuprins în şi determinat de ea.

Şi demersul logic achiesează la incompatibilitatea calificativului, fiindcă, cristalizînd întemeierea ontică ultimă şi primordială, credinţa sa extinde imperial, ca gen suprem al categoriilor existenţiale. Orice definire, negare ori calificare îi devine astfel imposibilă, întrucît celui ce o cuprinde prin har şi iubire îi este dăruit numai privilegiul de a o simţi, privi şi descrie.

Iată numai cîteva argumente ce pot duce la concluzia că sintagma bună-credinţă dobîndeşte în cadrul terminologiei teologice ortodoxe o întreită apreciere: dogmatică, de teologie morală şi de drept canonic.

Viziunea teologică dogmatică ortodoxă este esenţial reductivă, cea a teologiei morale şi a dreptului canonic, normativ specificativă. Cea dintîi, esenţializînd, reduce buna-credinţă la înţelesul de CREDINŢA unică, atotcuprinzătoare, cealaltă menţine sintagma cu sensul ei curent calificant, pentru că presupune normă, act normativ şi apreciere.

Încheind prezentarea celei de a treia dimensiuni a bunei-credinţe constatăm că funcţiile valorii şi, mai ales, cea normativă fundamentează unitatea celor două aspecte de „valoare complexă" şi de „plurivalenţă" modală ale entităţii axiologice studiate.

*

* *

4. Excursul pe care îl sfîrşim acum, ca pe un început al unui travaliu ce se cere continuat şi aprofundat, subliniază unitatea de cuvînt, sens şi valoare a expresiei studiate.

---

81 D. Stăniloae, Teologia Dogmatică Ortodoxă, vol. II, Bucureşti, 1978 (supracopertă).

82 Integrativă: însuşirea valorii de a lucra ca „factor însumativ". T. Vianu, op. cit., pag. 93.

83 Ibidem, pag. 117—119.

Structurată treptat şi armonic prin medieri de substanţă, timp şi formalizare, de la lingvistic la lexicografic şi de aici la axiologic, buna-credinţă îşi demonstrează prin varietatea elementelor de conţinut şi raţionalitatea dispunerii lor, accesul esenţial la uman şi personalitate.

Îmbinare fecundă între cunoaştere, preceptiv şi moralitate, buna-credinţă rămîne o necontenită aspiraţie pe drumul aspru către dreptate, justiţie şi adevăr.

Prof. univ. Ioan N. Floca
Prof. univ. Gheorghe Iliescu

ŞCOLILE ROMÂNEŞTI ORTODOXE DIN PROTOPOPIATUL AGNITA ÎN PERIOADA „DUALISMULUI" (1867—1918)*

Înfiinţarea şi evoluţia şcolilor ortodoxe româneşti din protopopiatul Agnita se înscriu în contextul general al evoluţiei învăţămîntului românesc din Transilvania, în această perioadă.

Învăţămîntul elementar a fost încurajat mult mai ales în timpul arhipăstoririi marelui mitropolit Andrei Şaguna. Un sistem de învăţămînt rudimentar a existat însă, din timpuri mai vechi. Primii învăţători români au fost călugării şi preoţii de mir de prin satele româneşti, care învăţau şi pregăteau pe unii tineri din satele lor. Aceştia s-au format în jurul mănăstirilor noastre. Aici au deprins primele noţiuni de scris şi citit, pe care le-au transmis apoi şi altora. Cea dintîi şcoală românească cunoscută în Transilvania a fost şcoala de pe lîngă biserica Sf. Nicolae din Şcheii Braşovului. Alte şcoli au existat la mănăstirea Prislop, Rîmeţ, Sîmbăta de Sus, în jurul Braşovului, la Făgăraş etc. În 1754 s-au deschis trei şcoli la Blaj. Spre sfîrşitul secolului al XVIII-lea s-au instituit două posturi de directori pentru organizarea şi conducerea de şcoli româneşti în cadrul Episcopiilor din Blaj şi Sibiu.[1] În 1786 s-a deschis la Sibiu un curs special pentru pregătirea viitorilor preoţi şi învăţători. Episcopul Vasile Moga, iar apoi în chip special mitropolitul Andrei Şaguna au fost preocupaţi în vederea înfiinţării unei instituţii speciale pentru pregătirea viitorilor preoţi şi învăţători. Paralel cu pregătirea preoţilor şi învăţătorilor, Andrei Şaguna, care şi-a dat seama că singura modalitate de a păstra naţionalitatea română era promovarea învăţăturii în rîndul satelor, a fost preocupat în chip deosebit şi de înfiinţarea, în fiecare sat a unor şcoli „poporale" îndrumate de Biserică. La sfîrşitul păstoririi sale, existau în Transilvania aproximativ 800 şcoli ortodoxe, dintre care 300 s-au organizat în timpul lui.

Incepînd cu anul 1867, deci după crearea statului dualist austro-ungar, tendinţa de maghiarizare în Transilvania devenea tot mai evidentă. Învăţămîntul românesc s-a desfăşurat în condiţiile intereselor maghiarilor de a verifica şi a supraveghea întregul proces al culturalizării maselor. Legile privitoare la învăţămîntul elementar, date în acest timp, au avut fiecare continuitate, ajungîndu-se la situaţia gravă şi dramatică a românilor, de a fi obligaţi să înveţe la şcoală în limba maghiară, de a vedea cu propriii lor ochi închiderea şcolilor ortodoxe sau transformarea lor în şcoli de stat maghiare. În 1868 Articolul de lege XXXVIII prevedea organizarea învăţămîntului în Ungaria şi Transilvania. Se decreta pe atunci obligativitatea şi libertatea învăţămîntului.[2] În 1873 s-a introdus un sistem de verificare a activităţii şcolare din partea Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii publice din Budapesta. În 1879 s-a promulgat Legea Trefort. Articolul de lege XVIII obliga pe învăţători să înveţe limba maghiară în cel mult trei ani. După 1882 nimeni nu mai putea primi

* Lucrare de seminar în cadrul cursurilor de doctorat în Teologie, întocmită la catedra de Istoria Bisericii Române, sub îndrumarea P. C. Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu, care a dat şi avizul pentru a fi publicată.

1 Mircea Păcurariu — *„200 de ani de învăţămînt teologic la Sibiu, 1786—1986"*, Sibiu, 1987, p. 17.

2 Mircea Păcurariu — *Politica statului ungar faţă de Biserica românească din Transilvania în perioada dualismului (1867—1918)*, Sibiu, 1986, p. 131—178.

diploma de învăţător dacă nu dovedea că ştie limba maghiară. În 1883, Articolul de lege XXX prevedea predarea obligatorie a limbii maghiare în şcolile şi gimnaziile româneşti. În 1891 Articolul de lege XV stabilea înfiinţarea de grădiniţe numai cu învăţători care ştiau limba maghiară. În 1907 a intrat în vigoare „Legea Apponyi". Prin Articolul de lege XXVIII se prevedea ridicarea salariului unui învăţător la 1000 coroane pe an. Parohiile erau obligate să plătească această sumă. Unde nu se putea, se obţinea ajutor de la stat, dar cu unele condiţii — limba maghiară să fie însuşită de elevi la nivelul cerut, iar unele materii să fie predate în limba maghiară. Dacă şcoala nu corespundea întrutotul ea era închisă sau transformată. în şcoală de stat. Pentru a salva şcolile româneşti, mii de ţărani au contribuit cu bani sau au muncit cu braţele pentru ridicarea şi refacerea unor clădiri şcolare, numai ca să nu fie găsite „necorespunzătoare" şi închise.

În 1917, deci în cursul primului război mondial, toate naţionalităţile din Transilvania, în afară de maghiari au fost considerate duşmani, spioni ai Ungariei. S-a urmărit lichidarea oricăror manifestări naţionale româneşti. Mulţi preoţi şi învăţători s-au retras în Ţările Române, peste munţi. Alţii au fost mobilizaţi şi trimişi pe cîmpurile de luptă împotriva fraţilor lor români. La 2 august 1917, printr-un ordin al aceluiaşi Apponyi, şcolile situate de-a lungul Carpaţilor, deci pe fosta graniţă cu vechea Românie, trebuiau să fie declarate şcoli de stat cu predare în limba maghiară. Consistoriul arhidiecezan din Sibiu s-a împotrivit acestui ordin. Faţă de toate legile privitoare la învăţămîntul românesc, ierarhii români, prezenţi în Casa Magnaţilor din Budapesta, şi-au manifestat totala opoziţie. Ei erau, totuşi, puţini în faţa păturii conducătoare maghiare, care dorea cu orice preţ maghiarizarea Transilvaniei. În 1918 Guvernul maghiar anunţa că începînd din iunie 1918, toate ajutoarele de la stat vor fi sistate. Jumătate din învăţători au declarat că vor susţine şcolile. Alţii, în urma presiunilor autorităţilor, au acceptat numirea lor ca învăţători de stat. Soarta şcolilor ce se anunţa tot mai dramatică s-a sfîrşit prin destrămarea monarhiei austro-ungare, în toamna anului 1918.

Vom prezenta, în cele ce urmează mai multe aspecte privitoare la şcolile româneşti ortodoxe din Protopopiatul Agnita, raportîndu-le la evenimentele majore care au avut loc în Transilvania, în această perioadă, în domeniul învăţămîntului. În Podişul Hîrtibaciului pînă la apariţia şcolilor, în fiecare sat exista cîte un preot sau cîntăreţ (cantor) care învăţa pe copii în case particulare. În Bruiu, spre exemplu, învăţătorul Ion Stanciu i-a învăţat pe copii în casa lui pînă în 1872. Din tradiţie aflăm că în Bîrghiş, bieţii români aveau cîte un diac-cantor care învăţa pe copiii ţăranilor buchile prin case particulare pînă în anul 1873.[3] Începînd cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în multe sate de pe Valea Hîrtibaciului s-au înfiinţat şcoli româneşti „poporale". Şcolile s-au aflat sub conducerea şi supravegherea Bisericii ortodoxe. Potrivit Statutului Organic Şagunian din 1868, preoţii au avut funcţia de directori ai acestor şcoli, iar protopopul funcţiona ca şi inspector al tuturor şcolilor din protopopiat. El supraveghea direct învăţămîntul din toată Valea Hîrtibaciului, prezentînd rapoartele cerute la Consistoriul arhidiecezan din Sibiu.

Protopopiatul Agnita a luat fiinţă numai în 1886. Pînă atunci începînd cu anul 1867, parohiile aestui protopopiat au aparţinut tractelor (protopopiate) Nocrich şi Cincu. În 1874 existau în protopopiat 38 de parohii: Nocrich, Ghijasa, Altîna, Bendorf (Brădeni), Vecerd, Ighiş, Zlagna, Măgărei (Pelişor), Bîrghiş, Coveş, Vărd, Veseud, Agnita, Merghindeal, Sulumberg (Dealu-Frumos), Ruja, Proştea (Stejăriş), Iacobeni, Noişteat, Hundrubechi, Selişteat, Şoarş, Rodbav, Boholţ, Calbor, Cincşor, Cincu Mare, Toarcla, Bruiu, Şomartin, Săsăuş, Chirpăr, Ilimbav, Marpod, Fofeldea, Hosman, Glîmboaca, Ţichindeal.[4] În 1878 existau în protopopiat 40 de parohii,[5] iar în anul 1901 doar 34 de parohii şi 3 filii.[6]

Începînd din anul 1867 şi pînă în 1918, în tot protopopiatul Agnita au existat doar două şcoli greco-catolice, aparţinînd Bisericii unite, în Găinari şi Hosman. Toate

3 *Monografiile parohiilor Bruiu şi Bîrghiş*, p. 35.

4 A.A.S., Actul IV—287/1874. *Arhiva Arhiepiscopiei Sibiului* — (Cităm A.A.S.).

5 A.A.S., Actul IV—67/1878.

6 A.A.S., Actul IV—44/1878.

celelalte școli românești au fost ortodoxe. În alte cîteva sate copiii credincioșilor uniți frecventau școlile ortodoxe, neavînd școli proprii.

Cunoașterea numărului și a stării școlilor, construirea unora noi, cererile de aprobare a planurilor clădirilor școlare, sînt foarte importante, pentru înțelegerea mai corectă a situației învățămîntului elementar în această zonă geografică. Despre școala românească din Agnita avem date precise încă din anul 1866. Probabil după construirea bisericii Sf. Nicolae, în 1795, de către negustorii brașoveni Dumitru Orghidan și Radu Bogdan, cu ajutorul Casei comerciale brașovene „Hagi Constantin Pop", pe lîngă aceasta a funcționat și o școală pentru români în care copiii primeau noțiunile de scris-citit.[7] În anul 1871, în cele 38 de sate existau 28 de școli, dintre care 18 erau considerate bune, 2 satisfăcătoare și 8 rele.[8] În anul 1872 protopopul Grigorie Maier propunea pentru aprobare planul edificiului școlar din Bruiu.[9] În 1873, în Marpod clădirea școlii era închiriată, pregătindu-se construirea unui edificiu propriu.[10] În Merghindeal, tot atunci școala era construită pînă la acoperiș.[11] Un an mai tîrziu, comitetul parohial din Țeline trimitea un act Consistoriului arhidiecezan, prin care cerea grăbirea demersurilor pentru aprobarea planului școlii.[12] În 1878 existau 22 de școli corespunzătoare, 11 necorespunzătoare. În 7 sate, Ighiș, Coveș, Toarcla, Găinari, Glîmboaca, Hosman și Țichindeal, nu existau încă școli.[13] În anul 1882 situația rămîne identică privitor la cele 7 sate, fiind înglobate însă în cadrul protopopiatului încă 5 parohii.[14] La începutul secolului al XX-lea, în anul 1901, existau 27 de școli corespunzătoare, și 4 necorespunzătoare. Rămîneau trei sate care nu aveau încă școli.[15]

În privința dotării școlilor cu materiale didactice necesare, un act privitor la „starea și cuprinsul școalelor, învățătorilor și al învățămîntului" întocmit pentru anii 1877—1878, constata că în aproape toate școlile, diferitele rechizite și cărțile nu erau suficiente.

În 8 comune acestea lipseau cu totul.[16] Privitor la cărțile din școală în 1879, 149 de copii aveau toate cărțile, 1347 le aveau numai în parte iar 552 nu aveau deloc.[17] În 1901, în aproape toate școlile se găseau mese, bănci, scaune, dulapuri și table de scris.[18]

În anul 1879, în ședința Consiliului arhidiecezan Sibiu s-a emis un act către toți părinții protopopi în vederea înființării de biblioteci școlare.[19] În tot protopopiatul Agnita exista o singură bibliotecă școlară. În următorii 20 de ani a existat o preocupare mai stăruitoare în acest sens. În anul 1901, spre exemplu, existau 8 biblioteci. În Agnita, biblioteca avea 82 de volume, în Țichindeal 13, în Cincu 45, în Coveș 386, în Ilimbav 23, în Nocrich 13, în Rodbav 6 iar în Săsăuș 13.[20] În 1918 existau 14 biblioteci.[21] În cursul aceluiași an, protopopul Ioachim Munteanu se arăta interesat de înființarea unei biblioteci a protopopiatului. Considera că aceasta s-ar putea înființa și așeza în școala din Agnita, dîndu-se în grija învățătorului.[22] Școlile ortodoxe aveau în dotarea lor și așa-zisele „grădini de pomărit" adică locuri în apropierea școlii, unde elevii învățau agricultura, legumicultura, pomicultura,

---

7 Ioan Alexandru — *Monografia parohiei Agnita*, 1928, p. 32.
8 A.A.S., Actul IV, 125/1872.
9 A.A.S., Actul IV, 134/1872.
10 A.A.S., Actul IV 518/1873.
11 A.A.S., Actul IV 528/1873.
12 A.A.S., Actul IV 318/1874.
13 A.A.S. Actul IV 67/1878.
14 A.A.S., Actul IV 324/1882.
15 A.A.S. Actul IV 44/1901.
16 A.A.S., Actul IV, 67/1878.
17 A.A.S., Actul IV 41/1879.
18 A.A.S., Actul IV 44/1901.
19 A.A.S., Actul IV, 48/1879.
20 A.A.S., Actul IV 44/1901
21 A.A.S., Actul IV 892/1911.
22 A.A.S., Actul IV 240/1911

viticultura, cu alte cuvinte făceau un fel de „practică agricolă". Ele au apărut mai tîrziu în dotarea şcolilor. În anul 1891, în protopopiatul Agnita existau 24 de grădini şcolare, dintre care 17 erau cultivate.[23] Aceeaşi situaţie exista şi în anul 1901. Rolul lor în pregătirea practică şi teoretică a tinerilor a fost semnificativ. Prin această disciplină, ei se puteau pregăti şi pentru viaţa personală, căpătînd unele deprinderi folositoare pentru viitor.

ÎNVĂŢĂTORII ŞCOLILOR ŞI SALARIILE LOR

O atenţie aparte trebuie să acordăm învăţătorilor din şcolile ortodoxe româneşti. Numărul şi numele lor, pregătirea lor, examenele pentru posturi, salariile, reuniunile, abonarea la diferite ziare bisericeşti sau pedagogice pot întregi tabloul învăţămîntului românesc din satele protopopiatului Agnita. În anul 1872, 38 de parohii aveau propriii lor învăţători.[24] Una singură făcea excepţie. Printre absolvenţii Institutului teologic-pedagogic din Sibiu ai anilor 1871—1872 s-au numărat şi trei viitori învăţători şi doi viitori preoţi din satele protopopiatului Agnita — Coman George din Fofeldea, Oancea Nicolae din Dealu-Frumos, Tatu Dionisie din Alţîna, şi viitorii preoţi Manoviciu Ioan din Cincu şi Constantinescu Danil din Ighiş.

Prezentăm, în continuare, o listă a tuturor învăţătorilor şi preoţilor care au predat în anul 1874 la şcolile din acest protopopiat — învăţătorul Iosif Morariu şi preotul Grigorie Maieru în Nocrich, Ioan Pandrea şi pr. Nicolae Pandrea în Ghijasa, Zosim Ţichindelean şi pr. Simeon Tatu din Alţîna, Ioan Dobran şi pr. Iosif Gavrea în Bendorf (Brădeni), Dionisie Man şi pr. Ioan Popovici în Vecerd, Longhin Lepădatu şi pr. Dan Constantin în Ighiş, Simion Tatu şi pr. Nicolae Gavrea în Zlagna, Ioan Suciu şi pr. Holerga în Pelişor, Duşleag şi Nicolae Roman în Bîrghiş, Alexandru Bîrsan şi pr. Alexandru Comşa în Coveş, Ioachim Cîndea şi pr. Ioachim Părău în Vărd, Samuilă Varga şi pr. Ioan Varga în Veseud, Ioan Cofariu şi pr. Ioachim Părău în Agnita, Vasile Prescure şi pr. Ioan Cocoradă în Merghindeal, Gavrilă Gociu şi pr. Ioan Gociu în Ruja, Patrichiu Rotariu şi pr. Chirion Rotariu în Stejăriş, I. Dragoman şi pr. I. Gociu în Neiştat, Ioan Ragnela şi pr. Iosif Ragnela în Soarş, Vasile Curea şi pr. George Bonea în Rodbav, Gheorghe Popu şi pr. I. Joantă în Boholţ, I. Cristea şi pr. I. Mihu în Calbor, I. Beca şi pr. Katianei în Cincşor, I. Bonea şi pr. Ignaţiu Mandoca în Cincu Mare, I. Comşa şi pr. Ştefan Comşa în Toarcla, Nicolae Cocoşilu ca învăţător şi pr. în Gherdeal, I. Stanciu şi pr. Lazăr Titan în Bruiu, I. Rusu şi pr. I. Cocoşiu în Şomartin, Nicolae Olariu şi pr. I. Popovici în Săsăuş, Simion Munteanu şi pr. I. Popovici în Chirpăr, Matei Alexandru şi pr. Iosif Sinai în Ilimbav, Mateiu Maieru şi pr. Iacob Bologa în Marpod, Grigorie Coman şi pr. I. Bonea în Fofeldea.[25] Se poate constata că în mai multe sate învăţătorii şi preoţii au fost rude apropiate, (de regulă, tatăl şi fiul) provenind din aceeaşi familie. În anul 1877, în 37 de sate funcţionau învăţători ortodocşi. 20 dintre ei erau calificaţi, 17 necalificaţi.[26] Numai în două sate, Găinari şi Hosman, au predat învăţători greco- catolici.

Pentru anul 1878/1879 avem următoarele informaţii — în toate satele existau 41 de învăţători. 35 din ei făcuseră clasele normale, 25 clasele gimnaziale, 17 cursurile pedagogice, 6 Institutul teologic, 13 aveau examenul de „calificaţiune", 29 erau provizorii iar 12 definitivi.[27]

În anul 1901 existau 23 de învăţători calificaţi şi 12 necalificaţi. Toţi absolviseră cursurile pedagogice, 10 dintre ei absolvind şi Institutul Pedagogic-Teologic.[28] Putem constata prin urmare că nivelul de pregătire al învăţătorilor nu era identic la toţi. Preocupîndu-se fiecare de profesia lui potrivit zelului şi conştiinţei sale, potrivit chemării sale. Posturile erau ocupate prin concurs, spre exemplu, în august

---

23 A.A.S., Actul IV 615/1889.
24 A.A.S., Actul IV 125/1872.
25 A.A.S., Actul IV 286/1874.
26 A.A.S., Actul IV 67/1868.
27 A.A.S., Actul IV 41/1879.
28 A.A.S., Actul IV 44/1901.

1877, se deschidea concurs pentru postul de învățător în Vărd, pînă la 12 septembrie același an.[29]

Salariile învățătorilor constituie un punct foarte important în înțelegerea evoluției învățămîntului. În prima perioadă învățătorii primeau salarii din mai multe fonduri — „fondul școlii, lada statului, lada bisericii, de la popor, din alte izvoare, în naturale, victuale, cuartiru (n.n. locuințe), lemne de foc".[30]

În anul 1874 salariile învățătorilor erau între 100 și 300 florini pe an.[31] Ele se obțineau foarte greu, din cauza lipsurilor materiale ale sătenilor, din cauza sărăciei acestora. În 1883 protopopul Grigore Maier arăta că „salariile învățătorești nu se pot ameliora din cauza sărăciei, pentru că nu s-au făcut bucate." Sărăcia — scria el — este mare în popor, grîu tare puțin, pălit, slab, la majoritatea poporului aproape nimic, în multe comune de asemenea și alte produse.[32] La începutul secolului XX, în 1901, la salariul învățătorului revenea și un anumit fond financiar din partea statului. Salariul integral se compunea în acest an din fondul bisericii — 11 sate, de la popor, din taxa cultului — 29 sate, de la „comuna politică" (primărie) — 11 sate, de la arhidieceză — 2 sate, iar de la stat — 10 sate. Situația salarizării era următoarea — 600 coroane în 23 de sate, 500 coroane într-un sat, 700 coroane în 3 sate, 1200 într-un sat și 1300 coroane în 3 sate.[33]

Ca urmare a legilor lui Apponyi, în anul 1911 salariile au crescut între 600—2700 coroane pe an.[34] În anul 1917 salariile au fost mărite foarte mult. Ele erau între 1200 și 3200 coroane pe an. Excepție făcea Bruiu unde salariul învățătorului rămînea numai de 200 coroane.[35]

Cea mai mare parte din salariul învățătorului trebuia să fie plătită de credincioșii parohiei. Am putut constata două atitudini determinate de marile sacrificii cerute pentru a se putea plăti învățătorul. Unii credincioși au cedat mai repede. De exemplu în anul 1877 în Cincu, cînd a apărut și al doilea post de învățător, credincioșii din sat nu au mai vrut să plătească de la ei și salariul acestuia. Ei ar fi spus că — „decît să plătească leafa pentru al doilea, tot de la ei, mai bine se unesc cu greco-catolicii (unde nu se plătește leafa învățătorului de la oameni, ci numai de la alodiul (primăria orașului), 50 florini."[36] Nu se punea problema vreunei convingeri confesionale ci doar ieșirea, într-un fel, din criza materială. O declarație asemănătoare au făcut, în 1884, într-un moment de criză economică și unii credincioși din Bruiu, motivînd că fără știrea și voia lor, salariul învățătoresc s-a ridicat la 1550 florini anual, că li s-a luat dreptul de a numi ei învățătorul. Era tot acțiunea — guvernului din Budapesta, care urmărea astfel declinul moral și material al românilor.

Starea aceasta de tensiune a fost exploatată foarte bine de preoții greco-catolici. La 11 decembrie 1884 s-a prezentat în Bruiu preotul greco-catolic Cuteanu din Săcădate, împreună cu preoții greco-catolici din Săsăuș și Toarcla, „care au coptat cu diferite apucături și promisiuni poporul la trecere. Au împărțit vedre de rachiu cu aldămaș, au constituit apoi parohia greco-catolică în Bruiu, amenințînd pe cei care nu s-au declarat uniți că le vor sparge ferestrele caselor și ale bisericii."[37]

Au fost însă și multe sate în care credincioșii ortodocși n-au dorit nici să treacă la greco-catolici, nici să ceară sprijinul statului pentru plătirea învățătorului, știind că urmările acestei solicitări vor fi negative pentru ei. Protopopul Nicolae Moldovan cerea, Consistoriului din Sibiu, în 1898 un ajutor financiar pentru școala din Marpod, arătînd că „oamenii aceia puțini la număr nu sînt în stare de loc a ridica salariul învățătoresc la minimul cerut de lege, iar a cere ajutorul statului nu voiesc".[38] Credincioșii voiau să-l păstreze pe învățătorul bătrîn I. Maieru, dar Mi-

---

29 A.A.S., Actul IV, 177/1877.
30 A.A.S., Actul IV 41/1879.
31 A.A.S., Actul IV 320, 324, 326, 327, 334/1874.
32 A.A.S., Actul IV, 280/1883.
33 A.A.S., Actul IV 44/1901.
34 A.A.S., Actul IV 892/1911.
35 A.A.S., Actul IV 697/1917.
36 A.A.S., Actul IV 103/1877.
37 A.A.S., Actul IV 367/1884.
38 A.A.S., Actul IV 416/1898.

nisterul Cultelor şi Instrucţiunii Publice din Budapesta îşi anunţase deja ajutorul de stat la salariul învăţătorului, dar pentru altul, Alexe Manuil (exact cum prevedeau legile maghiare).

Primul for superior de unde credincioşii au cerut bani pentru plătirea învăţătorului a fost Consistoriul arhidiecezan din Sibiu. În 1875 învăţătorul Ioan Corfariu din Agnita primea din acest fond arhidiecezan 25 florini, Teodor Hristu din Dealu Frumos 25 florini, Alexandru Bîrsan din Coveş 25 florini, Ioan Rusu din Şomartin 25 florini, Gavril Grecu din Ruja, Ioan Rotariu din Proştea, I. Stanciu din Bruiu, aceiaşi sumă.[39]

În 1884 crediciosii din Alţîna cereau un ajutor financiar de 560 florini din „fundaţiunea răposatului mitropolit Andreiu", pentru a-şi ridica şcoala.[40]

Un aspect ce pune mult în lumină situaţia învăţămîntului în această zonă geografică îl constituie *organizarea reuniunilor şi conferinţelor învăţătoreşti*. În 1883 învăţătorii din protopopiatul Agnita au format o reuniune cu învăţătorii din protopopiatele Făgăraş şi Colun.[41] Pînă atunci ei aparţinuseră de Sibiu.[42] Reuniunea era condusă de un comitet, avea notar, casier, bibliotecar. Subreuniunile ţineau în fiecare an cîte o şedinţă în care se ocupau de modul cum se predau obiectele în şcoală, de administraţie, de nevoile şcolilor. Se ţineau disertaţii. Pentru trebuinţele reuniunii, fiecare învăţător plătea un florin anual. Conferinţele se ţineau întotdeauna la Făgăraş. Referitor la lipsa mai multor învăţători agniţeni de la conferinţe, protopopul Nicolae Moldovan arăta, în 1900, că ar fi potrivit să se ţină aceste conferinţe, uneori şi la Agnita. Suma de bani necesară pentru efectuarea drumului era prea mare.[43] De la conferinţa învăţătorească ţinută în aprilie 1901 în Făgăraş, din tot protopopiatul Agnita au lipsit doar patru învăţători. Trei dintre ei au participat la conferinţa din Mediaş, numai învăţătorul din Vecerd a absentat.[44] Existenţa acestor reuniuni şi conferinţe învăţătoreşti au avut un scop bine determinat. Mitropolitul Ioan Meţianu spunea, privitor la ele, că „sînt chemate pentru a înmulţi cunoştinţele învăţătorilor noştri, mai ales în partea practică, care în multe privinţe lasă multe de dorit."[45]

Tot în scopul unor deschideri culturale, intelectuale, bisericeşti mai mari, învăţătorii români au fost abonaţi la Telegraful Român şi la Foaia pedagogică. În anul 1901, aproape toţi învăţătorii erau abonaţi la „Foaia pedagogică".[46] În activitatea lor proprie de a transmite copiilor educaţia şcolară, prin activităţile exterioare muncii de la catedră prin abonarea la foile bisericeşti şi pedagogice ale timpului, învăţătorii români au întreţinut mereu sentimentul conştiinţei româneşti. Şcolile au putut funcţiona neîntrerupt, pregătind şi luminînd toţi copiii satelor din protopopiatul Agnita.

FRECVENŢA COPIILOR LA ŞCOALĂ ŞI CALIFICATIVELE PRIMITE

Şcolile româneşti au desfăşurat o activitate didactică în primul rînd cu copiii, dar şi cu adulţii. O problemă majoră a constituit-o pe atunci situaţia în care aceştia puteau frecventa şcoala. Iarna mulţi copii nu mergeau la şcoală, datorită frigului şi a lipsei de haine groase şi încălţăminte. Vara trebuiau să-şi ajute părinţii la munca cîmpului. Numărul elevilor ce frecventau şcoala a fost relativ mic, în comparaţie cu numărul tuturor celor care erau obligaţi să o frecventeze. Pentru anii 1872 avem următoarea statistică — în semestrul I au frecventat şcolile 1621 de copii din întreg protopopiatul, iar 731 nu au frecventat. În semestrul II au frecventat 893, iar 1457 nu au frecventat.[47] În anul 1879 în întreg protopopiatul au fost obligaţi să meargă la şcoală 1671 de copii între 6—12 ani, dintre care au frecventat

39 A.A.S., Actul IV 784/1875.
40 A.A.S., Actul IV 10/1884.
41 A.A.S., Actul IV 40/1883.
42 A.A.S. Actul IV 58/1881.
43 A.A.S., Actul IV 782/1900.
44 A.A.S., Actul IV 52/1901.
45 A.A.S., Actul IV 52/1901.
46 A.A.S., Actul IV 52/1901.
47 A.A.S., Actul IV 125/1872.

numai 1481, şi 546 de copii între 12—15 ani, dintre care au mers la şcoală numai 434.[48] În 1900 au frecventat şcolile elementare 1831 elevi între 6—12 ani şi 627 elevi între 12—15 ani,[49] iar în 1911, 2288 elevi.[50]

Privitor la calificativele primite, în urma examenelor şcolare, elevii au înregistrat la unele şcoli rezultate frumoase, la alte şcoli rezultate satisfăcătoare sau nesatisfăcătoare. În anul 1878 s-au acordat următoarele calificative — „foarte îndestulătoriu" în Agnita, Vărd şi Cincu Mare, „îndestulătoriu" în 12 sate, „mijloc" în 10 sate şi „slab" în 15 sate.[51] În anul 1889 se acordau calificativele „foarte bun" în 6 sate, „bun" în 19 sate, „bunişor" în 8 sate, „slab" în 2 sate.[52]

Potrivit legilor în vigoare în această perioadă, copiii care lipseau nemotivat primeau o amendă de 10 creiţari pe zi. Pentru o zi plăteau 10 creiţari, pentru 14 zile plăteau 1 florin şi 40 creiţari.[53]

În anul 1877 amenda era dată şi pentru lipsirea de la şcoală numai o jumătate de zi.[54]

Privitor la frecventarea altor şcoli confesionale de către copiii ortodocşi, prezentăm următoarea statistică pentru anul 1884 — în Nocrich, 5 copii urmau şcoala luterană, în Bîrghiş 15 copii erau la şcoala civilă de stat, iar în Agnita 5 copii la şcoala luterană. Tot la şcolile luterane frecventau 2 copii din Stejăriş, 2 din Cincu Mare, 12 din Toarcla, 2 din Marpod, 5 din Găinari şi 4 din Hosman.[55] În anul 1893, 4 elevi români din Agnita învăţau la şcoala „evanghelică reformată", 18 elevi din Bîrghiş frecventau şcoala de stat, 9 elevi din Cincu Mare şcoala „evanghelică reformată" şi 2 elevi din Nocrich, Şcoala „evanghelică luterană".

DISCIPLINELE PREDATE

Acestea difereau de la o şcoală la alta. Au existat unele care s-au predat în toate şcolile. Celelalte, mai pretenţioase, au fost predate cu siguranţă numai în şcolile cu învăţători mai bine pregătiţi. În anul 1874 printre disciplinele care erau predate la şcoală figurau — Religia, Citirea, Scrierea, Aritmetica, Fizica, Geografia, Gramatica, Istoria, Economie de cîmp, Grădină, Datorinţele cetăţeneşti, Cîntarea, Gimnastica, Istoria biblică.[57] Pentru anul 1888 avem şi programarea lecţiilor la fiecare materie împărţită pe trei cicluri.

De pildă la şcoala din Agnita exista următoarea programare: —

Despărţămîntul I Religie — Îngerelul meu, Doamne noaptea a trecut, Ziua Doamne s-a sfîrşit, Tatăl nostru, Sculămu-ne din somn, Din pat şi din somn, Iisus în biserică, Botezul, Postirea, Moartea şi învierea, Copilul cerşetor.

Limba maternă — Intuirea unor lucruri din şcoală, şcoala ca loc de învăţămînt, familia, comuna, satul sau oraşul, strada, Scrierea şi citirea, descrieri uşoare, compuneri, descrieri, în lipsă de cărţi — cunoaşterea alfabetului mic şi mare, cuvinte şi silabe, analiza lor, tabla, tăbliţa şi stilul.

Compus (matematica) — Compus mental şi cu cifre pînă la 20, numărarea pînă la 100.

Despărţămîntul II — Religie — Facerea lumii, Omul cel dintîi, Despre răi şi cele 10 porunci, Cain şi Abel, Avraam, Iacob şi fiii săi, Ioan Botezătorul, Naşterea lui Iisus, Iisus în biserică, Botezul, Fiul cel rătăcit, Patimile, Moartea, Învierea.

Limba maternă — Zicere, Cuvinte, Silabe, Subiect şi Predicat, Substantiv, gen, număr, caz, adjectivul, verbul, conjugaţiunea şi timpurile principale, scriere caligrafică, şi ortografică, prenumele personale.

---

48 A.A.S., Actul IV 41/1879.
49 A.A.S., Actul IV 44/1901.
50 A.A.S., Actul IV 892/1911.
51 A.A.S., Actul IV 67/1878.
52 A.A.S., Actul IV 796/1889.
53 A.A.S., Actul IV 892/1874.
54 A.A.S., Actul IV 93/1877.
55 A.A.S., Actul IV 151/1884.
56 A.A.S., Actul IV 285/1893.
57 A.A.S., Actul IV 286/1874.

Compus (matematică) — diferite operaţiuni cu numere pînă la 1000 făcîndu-se aplicare practică.

Limba maghiară — cu despărţămîntul III.

Despărţămîntul III — Religie — Ceva despre apostoli, Apostolul Pavel, Goanele creştinilor (persecuţiile n.n.), Goana lui Nero, Încreştinarea coloniilor romane din Dacia, Punctele de despărţire a Bisericii apusene şi răsăritene. Soarta Bisericii române din Ardeal sub principii maghiari, Ceva din Statutul Organic — despre parohie.

Limba maternă — Limba moartă şi limba vie, zicerea simplă curată, amplificată, substantiv, verb, adjectiv, pronumele personal, vorbirea directă şi indirectă, citirea logică şi fluentă, declamări de poezii.

Compus (matematică) — Cele patru operaţiuni pînă la 1000, regula de trei simplă, computarea timpului, a suprafeţei.

Ştiinţele naturale — Descrieri de indivizi din cele trei regnuri.

Fizică — Stările de agregaţiune, vîntul, norii, ploaia, neaua, roua, bruma, ceaţa, apa, şi folosul ei.

Limba maghiară — 6 deprinderi din abecedar.

Cîntări bisericeşti şi naţionale — Astăzi fraţilor români, Astăzi cu bucurie, Fii ai României, Deşteaptă-te române, Să mergem fraţilor la şcoală.[58]

Alături de învăţămîntul cu copiii s-au făcut lecţii speciale şi cu adulţii. De pildă, în anul 1872 acesta s-a făcut în 10 sate.[59] Vîrsta celor ce veneau la şcoală era între 15 şi 30 ani. În toţi aceşti 50 de ani (1867—1918) în rîndul tineretului s-a efectuat şi o activitate catehetică corespunzătoare.

PRESIUNILE GUVERNULUI DE LA BUDAPESTA ASUPRA ŞCOLILOR ROMÂNEŞTI DIN PROTOPOPIAT

În preocupările insistente de a maghiariza poporul român din Transilvania, autorităţile maghiare au lucrat în foarte multe direcţii, şcoală, Biserică, organizarea social-administrativă, limbă, interzicerea manifestărilor româneşti ş.a. Foarte multe şcoli nu se aflau într-o stare întru-totul satisfăcătoare. Este oarecum de înţeles situaţia în care se găseau. Credincioşii trebuiau să plătească salariile învăţătorilor, tot ei să întreţină şi şcoala. În foarte multe sate ei au făcut adevărate sacrificii pentru şcolile lor. Totuşi Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice din Budapesta a constatat mereu nemulţumirile privitoare la aceste şcoli. A fost o primă etapă, căreia i-a urmat apoi amestecul direct al conducerii maghiare în învăţămîntul românesc, iar în cele din urmă, închiderea şcolilor. Mai multe parohii au primit materiale didactice şi ajutor financiar de la statul maghiar. Guvernul din Budapesta a cerut însă în schimb mereu liste cu învăţătorii care trebuiau să-şi asimileze foarte bine limba maghiară. În anul 1879, din 40 de sate, numai 10 învăţători ştiau limba maghiară.[60] În 1884 doar în şapte comune învăţătorii ştiau limba maghiară, într-o comună învăţătorul ştia foarte bine, iar în celelalte se cunoştea puţin.[61] Acolo unde se constatau insuficienţe, Guvernul era interesat să închidă şcolile. În anul 1898, protopopul Agnitei cerea Consistoriului un ajutor anual de 100 florini pentru satul Bîrghiş, arătînd perspectivele negative ce pot apărea pentru şcoală. „În comuna aceasta sunt şi greco-catolici cu cari necontenit suntem în lupte pentru apărarea intereselor Bisericii şi a religiunii noastre de apucăturile iezuitice ale acestora, iar de altă parte, din considerare că statul de dragul puţinilor unguri a edificat şcoală de stat, înzestrînd-o cu toate cele de lipsă şi cu patru învăţători bine salariaţi; necontenit pîndeşte ca să afle nod în papură spre a încuia şcoala noastră zidită şi susţinută cu atîtea jertfe".[62]

În anul 1903 credincioşii din Ţichindeal sesizau Consistoriului interesele meschine ale Guvernului maghiar. „Domnul inspector regesc ne-a ameninţat cu închide-

58 A.A.S., Actul IV 149/1888.
59 A.A.S., Actul IV 125/1872.
60 A.A.S., Actul IV 130/1879.
61 A.A.S., Actul IV 150/1884.
62 A.A.S., Actul IV 410/1898.

rea școlii, dacă nu facem bănci și catedră în școală, dacă nu procurăm mape, (hărți) mașină de compus și glob, cari toate sunt foarte scumpe iar avere la biserică nu avem mai nimic căci toate sunt foarte scumpe. Rugăm pe Prea Venerabilul Consistor Arhidiecezan să se îndure prea grațios a ne vota din Fundațiunea Șaguna un ajutor ca să putem duce în îndeplinire toate aceste cerințe.[63]

După începerea primului război mondial a urmat o perioadă foarte grea pentru școlile românești din toate satele din Transilvania. Guvernul maghiar a urmărit cu orice preț transformarea lor în școli de stat maghiare. În 1917 parohia din Fofeldea a fost presată ca să dea edificiul școlii în chirie pentru o școală de stat,[64] căci școala se afla pe tărîmul statului. Învățătorul ortodox a fost încorporat; cînd s-a întors i s-a spus că nu mai are post, din cauză că a părăsit școala. Foarte mulți învățători au fost mobilizați în război. Prezentăm în continuare o listă a învățătorilor din protopopiatul Agnita, mobilizați în război în urma ordinului Guvernului nr. 6233/1914 — Ioan Porcea din Bîrghiș ca simplu soldat, Iosif Gligor din Bendorf ca soldat, Ioan Cetean din Țichindeal ca și caporal, Nicolae Bugneriu din Cincu Mare ca soldat, George Bendea din Fofeldea ca rezervist, Nicolae Suma din Ghijasa ca „glotas", Ivan Nistor din Hundrubechi ca rezervist, de completare. Nicolae Răduțiu din Ighiș ca soldat, Andrei Alex din Ilimbav ca și caporal, Octavian Sumea din Marpod ca soldat, Simion Dragoman din Nocrich ca fruntaș, Ioan Șerban din Stejăriș ca soldat, George Gabor din Rodbav ca infanterist, Nicolae Gergel din Șomartin ca locotenent, Ioan Bîrsan din Soarș ca ostaș de rînd, Vasile Nastea din Vărd ca soldat rezervist, Nicolae Neamțu din Zlagna ca soldat.[65] Deși trebuiau incorporați ca subofițeri, toți acești învățători au fost încorporați ca simpli soldați, tocmai cu intenția de a fi umiliți și trimiși în linia întîi a frontului. Dintre cei care și-au dat viața pe cîmpul de luptă amintim pe Ioan Calboreanu din Selișteat, Augustin Țichindelean din Alțîna, Emanoil Suciu din Pelișor, Macedon Turcu din Iacobeni și Aurel Varga din Dealu Frumos.[66]

Dacă unii învățători au fost mobilizați, alții au părăsit școlile, încercînd să treacă în vechea Românie. Ministerul din Budapesta i-a suspendat, altora sistîndu-li-se salariul de la stat. În primul caz cunoaștem situația învățătorilor C. Măhara din Fofeldea, S. Dragoman din Nocrich, Ilie Mateș din Glîmboaca, N. Răduțiu din Ighiș,[67] în al doilea caz, situația învățătorilor Ilie Bucur din Coveș, P. Roșiu din Vecerd și alții.[68]

Urmările războiului s-au simțit și la nivelul învățămîntului elementar românesc. Protopopul Ioachim Munteanu informa Consistoriul Arhidiecezan din Sibiu, în 1919, următoarele: „Din cauza prețului enorm al cărăușiilor (transport cu căruța n.n.) n-am putut merge în persoană pe sate să conduc examenele și astfel nu mi-am putut culege nici experiența specială despre rezultatul lor. Una însă o știu, că după tulburările din toamna anului trecut, aproape nici o școală n-a mai funcționat în ordine și în liniște".[69] Școlile românești treceau printr-o perioadă foarte grea. Pe de o parte oamenii erau săraci neavînd de unde să asigure salariul învățătorului, pe de altă parte învățătorii au fost luați în război, toate acestea determinînd intervenția negativă a Guvernului din Budapesta.

Credincioșii împreună cu preoții satului din protopopiat, îngrijorați de viitorul școlilor lor elementare ortodoxe, au făcut dese apeluri către Consistoriul Arhidiecezan, cerînd anumite îndrumări în acest sens. Autoritățile bisericești de la Sibiu au îndemnat pe credincioși la susținerea pe mai departe a școlilor lor, îndrumate și conduse de către Biserica ortodoxă. „La decidere să se țină seama de interesele mari ale Bisericii și ale neamului, cari sînt mai bine ocrotite sub aripile Bisericii noastre strămoșești. Să nu se uite că prin subordonarea școlii confesionale, credincioșii re-

---

63 A.A.S., Actul IV 139/1903.

64 A.A.S., Actul IV 1026/1917.

65 A.A.S., Actul IV 736, 1914.

66 A.A.S., Actul IV 736/1914.

67 A.A.S., Actul IV 192, 193, 147/1917.

68 A.A.S., Actul IV 542/1917.

69 A.A.S., Actul IV 757/1919.

nunţă numai la drepturile pe care le au în biserica noastră constituţională, dar sarcinile rămîn. Duşmanii Bisericii, socialiştii vor să rupă legătura dintre şcoală şi biserică, legătura dintre fiică şi mamă care împreună au lucrat la întruparea României Mari. Dirigăturile lumeşti sînt schimbătoare, dar Biserica lui Hristos rămîne în veac nebiruită".[70]

Putem constata, prin urmare, o stare de instabilitate generală datorată antecedentelor neîntrerupte timp de 50 de ani — încorporarea Transilvaniei la Austro-Ungaria în 1867, tendinţa permanentă de maghiarizare a românilor prin şcoli, iar la începutul secolului XX, primul război mondial cu urmările lui negative în Transilvania.

Dacă la început mai greu prin case particulare, mai tîrziu prin şcolile elementare româneşti, existente aproape în fiecare sat, prin reuniunile şi conferinţele lor, dascălii români au activat în domeniul învăţămîntului cu dragoste şi credinţă pentru luminarea locuitorilor satelor. În pofida tuturor vicisitudinilor vremii, şcolile româneşti ortodoxe conduse şi susţinute de Biserica strămoşească au avut un rol de seamă în procesul de formare a conştiinţei naţionale şi de păstrare a comorilor spirituale ale poporului nostru.

Şcolile ortodoxe au fost primele lăcaşuri de cultură pe pămîntul transilvan. Făcînd o prezentare generală a evoluţiei învăţămîntului românesc în satele din protopopiatul Agnita, putem conchide că viaţa credincioşilor din această parte de ţară s-a desfăşurat sub ocrotirea Bisericii şi a şcolilor ei. În acest context au evoluat şi s-au păstrat credinţa, cultura şi fiinţa naţională.

Drd. Mihai Săsăujan

CU PRIVIRE LA ROBIA FUMATULUI

Ciudată fiinţă mai e omul!... Zidit după chipul lui Dumnezeu, omul a fost pus stăpîn şi împărat peste toată făptura. Înzestrat cu minte, înţelepciune şi libertate, lui i s-au supus toate: pămîntul, mările, văzduhul şi toate vieţuitoarele pe care le cuprind. Ba, după înnoirea cea adusă prin Hristos, omului i s-a dat putere chiar şi asupra diavolului. *„Iată că v-am dat putere să călcaţi peste şerpi şi peste scorpii şi peste toată puterea vrăjmaşă; şi nimic nu se va vătăma"*, a zis Domnul ucenicilor Săi (Luca 10, 19).

Dar cu toate aceste haruri şi daruri, omul a decăzut, s-a corupt şi a întunecat chipul lui Dumnezeu cel din inima lui. Din stăpîn a ajuns rob, din împărat cerşetor. Astăzi ne vine a zîmbi cu compătimire cînd auzim că cei din vechime se închinau dobitoacelor, stelelor, arborilor, chipurilor de lut. Dar parcă noi sîntem mai presus de aceia? N-avem noi idolii noştri cărora ne închinăm şi cărora le slujim? Ori de cîte ori este o fiinţă sau un lucru de care ne lipim şi pe care-l iubim nu după dreptate, acel lucru sau acea fiinţă devin „idolii" noştri, iar noi robii lor.

Multe sînt chipurile deşarte şi înşelătoare înaintea cărora îşi pleacă genunchii oamenii din vremea noastră. Dar este unul cumplit de rău şi periculos. Este zeitatea nouă inventată de omenire, este viciul *fumatului*.

Avem datoria să vă vorbim şi despre acest viciu. Precum în multe rînduri am combătut în paginile acestei reviste necurăţia, mîndria, beţia, lăcomia de avuţii şi alte patimi şi păcate, trebuie să vă înfăţişăm şi patima fumatului ca să vedeţi răutatea ei, vătămările pe care le aduce sufletului şi trupului omului.

Asta cu atît mai mult cu cît viciul de care vă vom vorbi acum stăpîneşte o mulţime de oameni din ceata creştinilor. Fumează copii de şcoală şi tineret, fumează bărbaţi în floarea vîrstei şi moşnegi, fumează femei şi chiar bătrîne cu un picior în groapă. Iar ceea ce e mai trist, este faptul că mulţi din creştinii care cercetează sfînta biserică, care obişnuiesc a se împărtăşi cu trupul şi sîngele Domnului, sînt fumători împătimiţi...

De aceea nu putem trece sub tăcere această deprindere nenorocită.

---

70 A.A.S., Actul IV 533/1919.

ISTORIC

Cînd primii europeni au debarcat în America Centrală, au observat că locuitorii unei insule numită Tabago cultivau o plantă cu foi late și flori albe. Ei foloseau acea plantă pentru a extrage din ea o otravă în care își înmuiau vîrful săgeților ca să fie mortale animalelor sau dușmanilor lor. Băștinașii o întrebuințau uneori și ca leac împotriva unor boli. Iar între alte obiceiuri, europenii au observat că sălbaticii aceia puneau în pipe frunzele uscate ale plantei și fumau. Mai ales la unele serbări ei se întreceau unii pe alții în fumarea unei cantități mari de foi, care avea drept rezultat că oamenii cădeau într-un somn adînc.

În 1496 semințele plantei au fost aduse în Spania, unde a început a fi cultivată ca plantă decorativă. Din Spania planta americană s-a răspîndit în Portugalia. De aici în 1560, Jean Nicot, ambasadorul Franței la Lisabona, a trimis reginei Franței, care suferea de mari dureri de cap, foi de tutun, ca să le usuce, să le facă praf și să-l miroasă, ca să scape de migrene.

Regina a primit cu bucurie darul și a început să miroasă praf de „tabac", în nădejdea că-i va fi de leac. După regină, nobilii de la curte au început și ei să miroasă praful și îndată moda s-a răspîndit. Curînd „frunzele americane" au început nu numai a fi mirosite, ci și fumate, astfel că obiceiul de a fuma s-a răspîndit în toată Europa, în Asia, apoi în toată lumea.

În veacul al XVII-lea tutunul a început a fi prelucrat în industrie, apărînd apoi și fabrici de țigări.

Treptat, treptat obiceiul de a fuma tutun s-a întins pretutindeni. Acum la toate popoarele civilizate există o industrie a tutunului, monopoluri de stat, iar deprinderea fumatului a cuprins toate păturile societății.

Aceasta este, pe scurt, istoria tutunului. Să reținem, așadar, că obiceiul fumatului este o modă nouă, Europa nu l-a cunoscut pînă în veacul XVI după Hristos și de atunci a luat o răspîndire îngrijorătoare care dă de gîndit oamenilor cu răspundere. Socotind vătămările pe care le aduce fumatul, oamenii de știință au dat semnalul de alarmă că viciul acesta este un izvor de boale pentru cei cuprinși de el, o plagă pentru societate.

Cum se naște patima fumatului? Foarte ciudat! Orice patimă din sufletul omenesc se naște prin abuzul sau folosinea peste măsură a unui bun. Lăcomia este abuzul de mîncare, beția abuzul de băutură, mîndria este folosirea nedreaptă a instinctului iubirii de sine. Așadar un lucru bun ajunge patimă prin reaua lui prețuire și folosire.

Nimic din această trăsătură la patima fumatului. Aici începutul e rău, iar continuarea — dezastruoasă!

Cei ce au început să fumeze își pot aduce aminte că primele țigări le-au produs niște senzații dureroase: un amar în gură, amețeală, greață, durere de cap. Erau semnele lucrării pe care o produce tutunul în organismul omenesc — otrăvirea. Aceleași urmări dezgustătoare le simt fără îndoială toți fumătorii începători. Cu toate acestea cei mai mulți continuă să cumpere țigări, să le aprindă și să dea fum pe gură, pe nări, după ce l-au tras în piept. Numai puțini aruncă cu dezgust prima țigară și urăsc fumatul cît trăiesc.

Atunci care este explicarea folosirii atît de pătimașă a tutunului? Gîndindu-ne mult la acest fapt, n-am găsit altă explicație decît că fumatul este un *vlăstar al mîndriei: cauza lui este o falsă superioritate sau distincție*.

Tînărul fumează ca să-și dea aerul că e om în vîrstă emancipat. I se pare lui că dacă aprinde țigara și dă fum pe nas, e grozav: i s-a șters „cașul de la gură" și trebuie stimat ca un om adult. Femeia învață obiceiul din dorința de a părea liberă, independentă, importantă, dîndu-și aere de bărbat. Asta pînă intră otrava în sînge: după ce nicotina pătrunde în organism, duce la obișnuință, ca și alte otrăvuri, ca morfina de pildă. Sînt unii fumători care devin atît de pătimași în viciul lor, că sînt în stare să se lipsească de pîine, dar nu renunță la plăcerea de a fuma. Zic „plăcerea", fiindcă, nu tăgăduim, este la mijloc o senzație de bine. Atingînd centrii nervoși, tutunul trezește o senzație de bunăstare, de uitare a necazului. Dar asta e trecătoare și înșelătoare, ca și aceea a alcoolului. După ce fumul este inhalat mereu în piept, se arată efectele cele rele.

Am ajuns, astfel, la urmările patimii fumatului. Acestea sînt atît de multe şi de grele, că ne-ar trebui multă vreme să le înfăţişăm în toată gravitatea lor. Totuşi vom aminti pe cele mai importante.

URMĂRILE NEFASTE ALE FUMATULUI

Cea dintîi vătămare a tutunului este asupra trupului. Tutunul conţine într-însul mai multe otrăvuri care atacă sănătatea omului, între care nicotina este cea mai periculoasă. În stare pură, o picătură de nicotină poate aduce moartea în chip fulgerător; şapte picături de nicotină injectate sub piele, pot omorî un cal. Prin gura unui fumător trec, în general, pînă la 8 miligrame de otravă de aceasta în timpul fumării unei ţigări. Afară de nicotină, cu efect toxic în tutun se mai află: amoniac, acid azotic, oxid de carbon, alcool metilic şi alte otrăvuri de acest fel.

Toate acestea, inhalate în plămîn, intră în sînge şi atacă organele interne.[5]

Nicotina strică sistemul nervos, provocînd paralizia unor celule ale creierului, slăbirea vederii, a memoriei. Gazele din fumul tutunului atacă plămînul, avînd ca urmare tusea atît de cunoscută a fumătorilor, răguşeală, bronşitele şi laringitele cronice, edemul şi enfizemul pulmonar. Înmulţirea numărului de îmbolnăviri de cancer pulmonar a făcut în zilele noastre pe cercetători să pună această plagă a veacului XX mai ales pe seama fumatului.

Prin experienţe îndelungate s-a constatat că din numărul total al celor răpuşi de cancer, de 20 de ori mai mare este numărul fumătorilor decît al celor nefumători.

Continuînd această ordine de idei, vom mai spune că fumatul dăunează inimii, dînd palpitaţii, anghina de piept şi scleroza arterelor. Ficatul şi stomacul la fel au de suferit de pe urma fumatului.

Destul că tutunul este o armă de sinucidere înceată a omului.

Spune în Sfînta Scriptură: *„Nimeni nu-şi urăşte vreodată trupul său, ci îl hrăneşte şi-l îngrijeşte"* (Efeseni 5, 29).

Iată însă dureroasa constatare: fumătorii sînt atît de inconştienţi de parcă şi-ar urî trupul lor. Dacă nu-l urăsc direct, dar şi-l distrug ruinîndu-şi sănătatea. De multe ori oamenii sînt conştienţi de acest fapt, dar continuă să soarbă în pieptul lor otrava ucigaşă. Şi ce tristă privelişte este să vezi oameni în floarea vîrstei ofiliţi înainte de vreme, slabi, cu feţele palide, veştejite, de culoare pămîntie, cu fruntea brăzdată de creţuri, femei îmbătrînite pe la 30 de ani, tuşind, scuipînd şi vorbind cu voci cavernoase... În loc să impună respect în jurul lor, prin delicateţe, prin fineţea şi gingăşia firii lor înzestrate de Dumnezeu, cu atîtea frumoase însuşiri, ce trist este să vezi femei cu ţigara în gură, pufăind nori de miazme otrăvitoare în preajma lor... Aceste fiinţe se pedepsesc cu dreptate prin ceea ce greşesc!...

Un mare pedagog european, Pestalozzi, a zis cu drept cuvînt: „Mai degrabă sau mai tîrziu, dar totdeauna, natura se răzbună de toată fapta omului care lucrează împotriva ei".

Dar, cu toată grozăvia lor, daunele trupeşti produse de fumat, sînt aproape nimica toată faţă de pagubele sufleteşti. Mîntuitorul a zis: *„Nu vă temeţi de cei ce ucid trupul, ci temeţi-vă mai ales de cel ce poate şi trupul şi sufletul să-l arunce în gheena"* (Luca 12, 5). Din nenorocire, asta o săvîrşeşte patima de care ne ocupăm: ea ucide şi sufletul şi trupul.

Fumătorul este sufleteşte un *rob*. Viciul pune o stăpînire atît de tiranică asupra lui, încît îl leagă puternic în funii şi lanţuri, cum îi legau negustorii de sclavi pe bieţii oameni de culoare din Africa. Pofta fumatului nu-i slăbeşte o clipă. Oamenii de ştiinţă numesc asta „deprindere", „act reflex", „obişnuinţă". Noi zicem că este o formă de stăpînire a diavolului asupra omului. Făpturi ale lui Dumnezeu, zidiţi spre fapte bune, meniţi spre sfinţenie şi viaţă veşnică, diavolul îi încătuşează pe oamenii liberi, îi face să aibă în minte, în inimă, în voinţă, deprinderi urîte; o plăcere josnică, ucigătoare.

Aici stă păcatul pentru creştini. Fumatul este o tranşee a diavolului în viaţa sufletească a celor răscumpăraţi prin sîngele cel dumnezeiesc al lui Hristos. Este un teritoriu cedat duhului întunericului, în care nu mai poate lucra iubirea de Dumnezeu.

Ca să ne convingem de acest adevăr, vă vom spune că în viața noastră preoțească am întîlnit multe cazuri cînd creștini, unii în pragul morții, au ales mai bine să slujească patimii fumatului decît să-l primească pe Hristos. Am avut cazuri cînd fii ai Bisericii, sfătuiți să se abțină de la fumat măcar trei zile și apoi să se împărtășească cu sfintele Taine, n-au putut împlini nici măcar acest post: au preferat să nu se împărtășească, decît să se lipsească de plăcerea diavolească a fumatului. Credem neclintit că nu se poate mîntui un astfel de creștin! Hristos nu poate intra în inima acelei ființe care într-una pufăie și scuipă.

Fumatul este, în sfîrșit, un rău social fiindcă risipește banul care ar putea fi folosit în slujba iubirii de oameni. Știm că fumătorii cheltuiesc sume enorme de bani pentru satisfacerea plăcerii lor păcătoase. Cunoaștem cazuri cînd părinți fără milă iau de la gura femeii și a copiilor lucrurile de hrană și le dau pe țigări.

Mulțime fără număr de bolnavi zac fără mijloace de însănătoșire, mulțime de săraci n-au ce mînca și ce îmbrăca, iar fumătorii ard și aruncă în aer averi colosale.

Este aceasta dreptate? Este omenie? Unde-i mila față de cel necăjit? Unde-i iubirea față de aproapele? Credem că risipa dată în vînt pe fum este un păcat care strigă răzbunare la ceruri. Și dacă învățătura creștină ne arată că la Judecata de apoi se va cere socoteală de toate darurile primite de la Ziditorul lumii, apoi fumătorii vor plăti păcatul lor cu moartea veșnică, ca și ucigașii, ca și lacomii și zgîrciții lumii. De ce? Fiindcă pe cei flămînzi nu i-au hrănit, pe cei goi nu i-au îmbrăcat, pe cei bolnavi nu i-au îngrijit. Ci munca lor, agoniseala lor, au jertfit-o pe altarul unui egoism fără seamăn de urît, au închinat-o diavolului!

Alături de oamenii de știință, ne unim și noi slujitorii Bisericii glasul ca să dăm alarma pentru pericolul fumatului față de viața omenească. „A venit vremea să ducem o ofensivă generală puternică asupra tutunului", zice un savant din zilele noastre.

Ducem lupta cu străduința neobosită, conștienți că prin asta ne împlinim o sfîntă datorie de a lua în scut viața trupească și sufletească a păstoriților noștri.

Cei ce ați fost și mai sînteți cuprinși de patimă, în numele Domnului vă poruncim, să nu mai fumați! Vom întreba cu proorocul Isaia: *„De ce cîntăriți argint pentru un lucru care nu hrănește? De ce vă dați cîștigul muncii pentru ceva care nu satură? Ascultați-mă, dar, și veți mînca ce este bun și sufletul vostru se va desfăta"!* (Isaia 55, 2).

Lepădați fumatul fiindcă este groparul trupurilor voastre! Lepădați-l fiindcă vă aruncă și sufletul în focul iadului!

Nu știți oare că *„trupurile voastre sînt membre ale lui Hristos, temple ale Duhului Sfînt"* (I Corinteni 6, 15, 19)? Nu le folosiți spre păcat, ca unelte ale nedreptății, ci dați-le lui Dumnezeu ca o jertfă, ca o slujbă duhovnicească.

Ca unii care ați fost chemați la libertate, trăiți ca oameni liberi, nu vă prindeți în jugul robiei diavolului! Cei care munciți cu sudoarea feței ca să vă cîștigați pîinea de toate zilele, nu vă irosiți munca în vînt, ci vă întăriți sănătatea, vă bucurați de o viață liberă și frumoasă! Iar de vă prisosește ceva peste trebuințele voastre firești, faceți parte celor din necazuri și nevoi, ca să vă strîngeți comoară în cer.

Știm că patima s-a învîrtoșat la mulți, că a devenit ca a doua fire. Dar mai știm că omul toate le poate birui cu Hristos care îl întărește! Îngenunchiați la picioarele Crucii Mîntuitorului, rugați-vă fierbinte ca să vă ajute. Cel mort și înviat pentru voi vă va pune la îndemînă harul Duhului Sfînt și veți primi biruința asupra forțelor întunericului.

Acestea sînt cuvintele noastre către fumători. Iar către cei nefumători ne adresăm îndemnîndu-i să se roage și ei „pentru cei robiți și pentru mîntuirea lor". Rugați-vă pentru frații voștri, pentru copiii voștri, pentru părinții voștri cuprinși de ispită. Că mult poate rugăciunea credinței.

Pe lîngă aceasta să ne facem apărători ai sănătății și vieții semenilor noștri. Oriunde întîlnim vreun fumător, să-l certăm cu duhul blîndeții, dar cu stăruință, ca să se lase de patimă. Să ducem muncă de lămurire pretutindeni, arătînd relele care s-au arătat și pe care le cunoașteți.

Şi aşa, prin harul lui Dumnezeu, prin rugăciune şi prin osteneală comună, vom reuşi, dacă nu să stăpînim cu totul diavoleasca patimă, cel puţin s-o slăbim, să o împuţinăm, pentru binele oamenilor şi pentru slava lui Dumnezeu.

Pr. Dr. Şt. Slevoacă

Îndrumări omiletice

„PRIMĂVARA DUHOVNICEASCĂ" SAU GÎNDURI PENTRU MARELE POST AL SF. PAȘTI

„Eu sînt vița, voi sînteți mlădițele" (Ioan 15, 2).

Sîntem în anotimpul de înnoire, de primenire și de schimbare, atît în ciclu primăverii anului solar, cît și în sezonul „primăverii" duhovnicești a anului nostru creștin bisericesc. Sîntem în zilele primăverii făpturii văzute, în care lumina și căldura soarelui, trezește întreaga fire la un nou ciclu de manifestare a vieții, de naștere, creștere, înflorire și rodire.

Sfîntul și Marele Post al Paștilor ne introduce în lumina și căldura dumnezeiască a Soarelui dreptății, care a răsărit din mormînt, Iisus Hristos, Domnul nostru Cel înviat, care trezește în inimile și sufletele celor credincioși noi manifestări ale vieții duhovnicești, anticipări ale „primăverii" veșnice, în care cresc, înfloresc și rodesc faptele mîntuirii, roadele Duhului și ale pocăinței.

Prin rugăciuni sporite și inimi smerite, prin zile de post și înfrînări trupești și sufletești, sprijinite de minunatele rînduieli ale Triodului, mînecăm la curățirea simțurilor, la primenirea sufletelor și la înnobilarea zestrei ereditare a firii adamice din noi, care se numește omul cel vechiu din ființa noastră.

Cunoaștem și experimentăm cu toții și fiecare din noi în parte, ceea ce ne stăpînește adesea, și anume: a) o *stare de răceală și nepăsare a firii* față de lucrarea lui Dumnezeu cu noi, de lucrarea mîntuirii noastre; — b) o *nesimțire și duritate a temperamentului* ce-l avem față de chemările iubitoare ale harului divin, care ne îmbie prin cuvîntul lui Dumnezeu, prin glasul Bisericii și al Tainelor și rînduielilor noastre bisericești, creștinești și duhovnicești; c) — o *învîrtoșare a inimii și o slăbire a voinței* față de rezonanța, de ecourile celor veșnice și dumnezeiești, care ne cheamă la împlinirea poruncilor divine, la sporirea credinței, nădejdii și dragostei.

Tocmai pentru acestea, la zile de primenire ca cele în care ne găsim în Sf. Post al Paștilor, ne îndemnăm la rugăciune, mai cu căldură a inimii, mai cu umilință și căință pentru păcatele și greșelile noastre, exprimînd împreună cu rugăciunea Bisericii: izbăvește-ne, Doamne, prin lumina și puterea harului de tulburarea cugetului și de potopul patimilor care ne aservesc prea mult celor materiale, trupești și pămîntești.

Această mare, importanță și dumnezeiască lucrare a înnoirii, primenirii și mîntuirii noastre, prin care încercăm să ne facem mai receptivi la frumusețile și binefacerile primăverii veșnice și ale arvunei Duhului, *nu este de loc ușoară, ci ea înseamnă o permanentă luptă* cu confruntări dramatice între bine și rău, între năzuințele cele bune și amăgirile cele rele și păcătoase. Atunci cînd treptat și potrivit cu vîrsta și cu judecata cea bună, noi ajungem să ne putem birui amăgirile cele păcătoase, o cît de mică biruință asupra noastră înșine, în stăpînirea de sine, ne face tot mai deplini, puternici și mai mulțumiți sufletește de coroana demnității noastre morale, de coroana chipului lui Dumnezeu, ce-l purtăm în noi, adică a minții și voinței libere și stăpîne peste pornirile iuțimei și poftei, ale comodității, mîndriei, egoismului și slavei deșarte.

Este aceasta o biruință morală, spirituală, care ne așează într-o ordine superioară a luminii și vieții, o ordine a spiritualității și veșniciei. Este cea mai mare biruință pe care o putem avea, superioară celor cîștigate de puterile științei și tehnicii veacului acestuia. Este biruința luminii asupra întunericului, a binelui asupra răului, a raționalului asupra iraționalului și absurdului, a vieții asupra morții, la care omul și omenirea nu pot ajunge numai prin propriile puteri.

Tocmai pentru aceasta, pentru a ne face părtași la binefacerile acestei biruințe ne-a venit în ajutor însuși Fiul lui Dumnezeu întrupat în persoana Domnului Hris-

tos cel răstignit și înviat, învățîndu-ne, pildă și putere dîndu-ne prin viața, moartea, învierea și preamărirea Sa.

Umanitatea Sa transfigurată întru mărirea Tatălui a devenit izvorul harului, care se revarsă în Tainele Bisericii prin lucrarea Duhului, prin care ne-a așezat și pe noi preoții slujitori și lucrători cu Dumnezeu și iconomi ai Tainelor dumnezeiești (I Cor. 4, 1) și împreună cu noi pe toți bine-credicioșii Bisericii.

Intensificarea comuniunii de rugăciune, de simțire și asemănare cu Domnul Hristos, prin Biserica Sa, socotim că este izvorul și temeiul puterilor și biruințelor pentru mîntuirea noastră și a enoriașilor noștri.

Două imagini avem în Scripturile Sfinte pentru înțelegerea și intensificarea acestei negrăite legături cu Domnul Hristos și cu Biserica Sa. *Prima:* „Eu sînt vița și voi sînteți mlădițele" (In. 12, 2); Cel ce rămîne întru Mine și Eu întru El, acela aduce roadă multă, căci fără de Mine nu puteți face nimic" (v. 5) „...*rămîneți întru iubirea* Mea, după cum și Eu am păzit poruncile Tatălui Meu și rămîn întru iubirea Lui" (v. 10).

A doua imagine sau asemănare; „Voi sînteți trupul lui Hristos și mădulare fiecare în parte" (I Cor. 12, 27). „Și dacă un mădular suferă, toate mădularele suferă împreună" (I Cor. 12, 26). Toate se bucură de diferitele daruri ale aceluiași Duh Sfînt, care lucrează în diferitele mădulare spre zidirea și plinirea Bisericii.

Dar mai ales decît toate darurile cele mai bune și decît toate mijloacele și căile, pentru a fi mlădițe și mădulare vii și roditoare, ne este de un real folos virtutea cea mare, în care se cuprinde legea, proorocii și Evanghelia și aceasta este *dragostea creștină*, cea dăruitoare, slujitoare, jertfitoare și smerită, care ne unește inimile deschise, sincere și umilite, cu Dumnezeu și cu Biserica, cu oamenii și cu timpurile în care viețuim și ne mîntuim.

În aceste două imagini și asemănări — vița și mlădițele, trupul și mădularele — vedem și putem înțelege întreaga Taină a Răscumpărării, cît și a Bisericii, al cărei cap mîntuitor este Hristos-Domnul, și al cărui organism viu sîntem noi toți, cler și credincioși, drepți și păcătoși, mădulare din vremelnicie și veșnicie. Aceste două imagini cu implicațiile și semnificațiile care decurg necontenit din ele formează temeiul *ontologic-doctrinar*, izvorul din care se revarsă toate relațiile și îndatoririle morale și religioase ale clerului și mirenilor, axate pe iubirea creștină în Hristos și în Biserică, în societate, în istorie și în veșnicie.

De sîntem și viem în acestea sîntem pe calea, adevărul și viața Domnului, a dreptei credințe și a bunei viețuiri; de ne îndepărtăm de acestea ne rătăcim pe căi greșite, rătăcindu-ne și pierzîndu-ne pe noi înșine și pe păstoriții noștri.

Doamne, ajută-ne, să rămînem și să sporim pe calea, adevărul și viața Ta și a Bisericii dreptmăritoare creștinești și strămoșești.

Preot Filaret Costea

PREDICĂ LA DUMINICA A V-a DIN POST

„Căci Fiul Omului a venit nu ca să i se slujească, ci ca El să slujească și să-și dea viața pentru răscumpărarea multora" (Marcu 10, 45).

Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos era împreună cu ucenicii Săi în drum spre Ierusalim, fiind cea din urmă călătorie mai înainte de patimile, răstignirea, moartea și învierea Sa. Căutînd să pregătească pe ucenicii Săi, pentru cele ce erau să se întîmple cu El, le vestește pentru a treia oară patimile Sale, adică prinderea, batjocoririle, bătăile, judecata și osîndirea Sa la moarte, dar le amintește și de învierea Sa cea de a treia zi, ca să-i pregătească sufletește, să le întărească credința și să-i prevină ca să nu se descurajeze, să nu fie dezamăgiți și să nu deznădăjduiască atunci cînd se vor întîmpla cele voite de Tatăl, prezise de prooroci și de bună voie primite de El. „Iată, ne suim la Ierusalim și Fiul Omului va fi dat în mîinile arhiereilor și cărturarilor ... și-L vor omorî, dar după trei zile va învia" (Mc.

10, 33—34). Cuvintele acestea nu puteau fi înțelese de ucenici, ci mai multă uimire, nedumerire îi cuprindea și se temeau să-l întrebe. Era greu de înțeles la această vreme drumul crucii, al jertfei, al răstignirii de bună voie, a Celui pe care ei Il urmau de mai bine de trei ani și participaseră la mari minuni, în care Învățătorul lor își manifestase puterea Sa dumnezeiască. La aceste constatări văzute de ochii lor, se adăuga opinia greșită care o aveau ei și cei mai mulți dintre conaționalii lor, care așteptau prin Mesia o înălțare și o recunoaștere a trecutului glorios al poporului evreu; așteptau o scuturare a jugului stăpînirii romane, un stat independent și o înflorire a puterii politice și națională a poporului evreu. Cît erau gîndurile și judecățile ucenicilor cu totul străine și lipsite de simțămintele și judecățile Mîntuitorului, se observă mai ales din faptul că în timp ce le vorbește despre suferința și moartea Sa, ei se certau între ei pentru mărire, care ar fi mai mare între ei. Ba mai mult, doi dintre cei mai apropiați ai lui Iisus, frații Iacob și Ioan vin cu o cerere cu totul nepotrivită și neadecvată situației în care se găsea Învățătorul lor. Stăpîniți de o oarecare mîndrie și îndrăsneală pentru apropierea lor de Domnul, îi cer locurile cele mai de sus în împărăția care, nădăjduiau ei, se va arăta curînd. „Doamne, dă-ne nouă să stăm unul de-a dreapta și altul de-a stînga în slava Ta" (Marcu 10, 37).

Cererea nesocotită a lui Iacob și Ioan este prilejul nimerit pentru ca Mîntuitorul să expună cîteva învățături sau principii cu totul noi și fundamentale ale Evangheliei Sale privind adevărata mărire. Din acestea rezultă și greșita înțelegere a oamenilor de totdeauna asupra sensului măririi și gloriei omenești, care în judecată omenească stau strîns legate de forță, bogăție, dorința și puterea de-a domina și stăpîni pe alții. „Dar între voi — le zice ucenicilor și prin ei tuturor creștinilor — să nu fie așa, ci care va vrea să fie mare între voi, să fie slujitor al vostru, iar cel care va vrea să fie primul între voi, să fie slugă tuturor" (Mc. 10, 35—36).

Și la aceste dumnezeiești cuvinte, adaugă Iisus pilda Sa personală: „Că Fiul Omului a venit nu ca să i se slujească, ci ca El să slujească și să-și dea viața pentru răscumpărarea multora" (Mc. 10, 45).

Spre a înțelege semnificația și marea însemnătate a acestei învățături, se cuvine să amintim că una din cele mai mari amăgiri și ispite care stăpînesc pe oameni de la începutul istoriei și cît va fi lumea, constă în setea după mărire, glorie și putere. Protopărinții neamului omenesc au călcat porunca Creatorului, dorind să fie ca Dumnezeu, îndemnați de gîndul și mîndria ispititorului. Și de atunci amăgirea mîndriei, a slavei și puterii omenești ne atrage pe toți ca un miraj, punînd stăpînire pe anumiți conducători și pe unele popoare. Așa se explică faptul că există unii, care stăpîniți de această vanitate, grandomanie, fac orice, folosesc orice mijloace, bune sau rele, cinstite sau josnice, lingușesc și laudă pe cei care îi ajută să se înalțe și defaimă și lovesc pe cei care le fac obstacole. Mărirea îi atrage, îmbată și le întunecă mintea, încît se gîndesc cu satisfacție numai la poziția care o vor avea cu locuri de cinste, în fața cărora toți se vor pleca, îi va asculta și lăuda. Astfel viața lor se va scurge din plăcere în plăcere și mărirea va fi mijlocul de a-și putea satisface egoismul, orgoliul și puterea. Dar ceea ce este mai rău, rezultă din urmările nefaste și tragice ale acestei amăgitoare porniri omenești. Și anume: invidiile, rivalitățile, deslănțuirea urei și a luptelor între oameni și chiar a războaielor nimicitoare între popoare.

Pentru a aduce un remediu, o tămăduire și izbăvire de acest păcat, de această luciferică ispită, a venit Însuși Fiul lui Dumnezeu pe pămînt și prin smerenia și iubirea Sa slujitoare ne-a învățat în ce constă adevărata mărire. Toată viața Sa a fost o revărsare necontenită de fapte ale dragostei dăruitoare și milostive față de toți cei suferinzi sufletește și trupește. Slujirea întru cea mai deplină smerenie și iubire dăruitoare a culminat cu jertfirea propriei Sale vieți, spre a ajunge la biruința binelui asupra răului, a luminii asupra întunericului, a vieții asupra morții.

Una din cele mai semnificative și pilduitoare fapte din viața Domnului, mai înainte de răstignirea Sa, este cea de la Cina cea de Taină. Cunoscînd că a sosit ceasul cînd trebuia să înceapă calvarul patimilor, al răscumpărării și mîntuirii noastre, Domnul s-a sculat de la masă, s-a încins cu ștergarul și a început să spele picioarele ucenicilor Săi. Sfîrșind aceasta, a zis ucenicilor „Înțelegeți voi ce v-am făcut? Voi mă numiți Domnul și Învățătorul vostru și bine ziceți că sînt. Deci dacă

Eu, Domnul şi Învăţătorul vostru, v-am spălat picioarele şi voi sînteţi datori să faceţi unii altora" (In. 13, 12—14).

Aceasta-i porunca Mîntuitorului, acesta-i testamentul care trebuie să-l împlinim toţi cei care dorim şi ne silim să fim creştini, nu numai cu numele ci şi cu fapta smereniei şi iubirii slujitoare, mai ales faţă de cei bolnavi, lipsiţi, necăjiţi şi greu încercaţi.

„Acesta-i marele adevăr, marea şi surprinzătoarea poruncă şi noutate a Evangheliei — zice un teolog şi preot — Dumnezeu vine la noi, în chipul omului care aşteaptă fapta dragostei noastre".

Sf. Ioan Gură de Aur spune că omul în suferinţă este mai preţios decît altarul bisericii pe care este jertfit Iisus Hristos în Sf. Liturghie. Altarul de piatră este sfinţit prin jertfa nesîngeroasă a Domnului, prin Trupul şi Sîngele lui Hristos în Taina Sf. Euharistii, pe cînd omul nostru în suferinţă este chiar Hristos Însuşi".

Am fost chemat cîndva să împărtăşesc o femeie bolnavă, de o suferinţă foarte grea. De opt ani nu putea să se folosească de picioare, care sînt închilozate. Cunoscînd că era cercetată de unele femei credincioase care o mai ajutau cu fapta milei creştine, am apelat la două-trei spre a merge mai înainte ca să o spele, să-i facă o oarecare curăţenie. N-am reuşit să găsesc aceste ajutoare în zilele premergătoare. M-am dus totuşi să o mărturisesc şi s-o împărtăşesc. Am găsit o bunicuţă de 80 de ani, care o spălase şi-i făcuse curăţenie. „Am venit azi aici, auzind că veniţi cu Domnul Hristos să o împărtăşiţi, nu m-am dus la biserică unde se face Sf. Liturghie şi Sf. Maslu, azi vineri. Am socotit că-i mai bine şi mai de lipsă să vin aci".

M-a impresionat pînă la lacrimi cuvintele acestei bătrîne şi mi-am zis: Doamne, se mai găsesc şi azi asemenea suflete, care să gîndească, să simtă şi să făptuiască creştineşte, în aceeaşi gîndire şi judecată exprimată de Sf. Ioan Gură de Aur. Şi anume, că omul bolnav este mai preţios decît masa Sf. Altar, căci aceasta se sfinţeşte prin Sf. Jertfă nesîngeroasă, pe cînd în aproapele nostru în suferinţă noi întîlnim pe însuşi Iisus Hristos Domnul, care a zis: „Ceea ce aţi făcut pentru aceşti mai mici fraţi, Mie mi-aţi făcut".

*

Noi oficiem sau participăm la Sf. Liturghie, care înseamnă de fapt o *slujire* a Domnului, o continuare şi actualizare a jertfei, Morţii şi Învierii Domnului Hristos. Prin aceasta noi se cuvine să cîştigăm în inimă, în suflete dorul şi năzuinţa fierbinte de a sluji şi a ajuta întru smerenie şi dragoste celor cu care trăim, în familie, societate mai ales celor lipsiţi şi bolnavi. Aceasta-i ceea ce se zice azi în limbaj creştin-teologic şi ecumenic: Liturghie după Liturghie.

La aceasta ne îndeamnă vremea acestor zile însemnate ale Sfîntului şi Marelui Post al Paştilor. Să intensificăm şi să împreunăm rugăciunea cu postul şi înfrînarea, căinţa şi mărturisirea păcatelor, împărtăşindu-ne cu Domnul în Sf. Cuminecătură şi să-i urmăm Lui prin credinţă lucrătoare în fapte de iubire. Să nu socotiţi că ni se cere săvîrşirea unor fapte şi lucruri mai presus de puterile noastre. Biserica ne cheamă prin glasul Evangheliei, ca în întîmpinarea marelui praznic al Învierii Domnului să ne înnoim sufleteşte şi viaţa noastră creştină prin virtutea şi fapta care este „o cale mai presus de orice altă cale", izvorul şi ţinta tuturor virtuţilor creştine: dragostea de Dumnezeu şi de Biserica Sa, dragostea slujitoare faţă de oameni şi de împlinirea lipsurilor lor, şi de înmulţirea bucuriilor lor şi ale noastre ale tuturor.

Aşadar, să facem din viaţa noastră „Liturghie după Liturghie", slujirea Domnului şi slujirea omului, slujirea Bisericii şi slujirea familiei şi societăţii în care vieţuim şi muncim.

Slujirea după pilda Evangheliei este „liturghie" rezervată tuturor creştinilor buni, prin care aducem jertfe bineplăcute lui Dumnezeu, pentru care ne vom învrednici să primim cuvintele Domnului, la Învierea cea de obşte: Intraţi întru bucuria Domnului vostru. Căci orice aţi făcut unuia din aceşti fraţi ai mei mai mici, Mie aţi făcut (Cf. Mt. 25, 34, 40).

Pr. Filaret Costea

CUVÎNT DE ÎNVĂŢĂTURĂ LA DUMINICA FLORIILOR

(Ioan 12, 1—18)

Autoconştiinţa divinităţii Mîntuitorului şi mărturisirea ei.

În indicele sărbătorilor creştine, „Intrarea Mîntuitorului Iisus Hristos în Ierusalim" sau „Floriile, reprezintă o reînnoire a ipostazei împărăteşti a Fiului lui Dumnezeu în preajma patimilor Sale. Duminica Floriilor precede cu o săptămînă Duminica Învierii. Ea cade în timpul păresimilor, în plină primăvară. Deşi în post, ea este o zi de bucurie, însorită, cum se exprimă poetul: „Iată zile încălzitoare / După aspre vijelii / Vin Floriile cu soare" Şi soarele cu Florii. (V. Alecsandri).

Sfintele Evanghelii istorisesc evenimentul cu lux de amănunte (Matei — 21, 1—11; Marcu — 11, 1—10; Luca — 19, 29—40; Ioan — 12, 12—18). Din cuprinsul lor rezultă următoarele momente mai importante: poporul L-a întîmpinat pe Iisus cu entuziasm, cu însufleţită bucurie, adresîndu-I uralele: *„Osana Fiul lui David; binecuvîntat este Cel ce vine întru numele Domnului! Osana întru cei de sus"*. El Şi-a făcut intrarea în cetatea lui David călare pe mînzul unei asine, fiind întîmpinat de mulţime cu ramuri de finic. Imensa mulţime care Îl însoţea pe Iisus, la intrarea în Ierusalim, era tocmai mulţimea zguduită de proaspăta minune săvîrşită de El în Betania, prin învierea lui Lazăr.

S-ar părea că este un nonsens să avem un praznic de bucurie cu cîteva zile înaintea patimilor Mîntuitorului. Şi totuşi, nu! Adîncind lucrurile, creştinii vor înţelege că drumul vieţii celei noi nu este neted şi semănat cu trandafiri. Din contră, este luptă sfîntă, jertfă curată şi neprecupeţită, spre a micşora micimea egoistă din noi şi a ne alătura lui Iisus în suişul nostru pentru ctitoria împărăţiei celei noi. Gîndind şi simţind astfel, ei vor trăi cea mai frumoasă şi mai deplină bucurie — în această zi —, fiindcă urmează pe Iisus, Care, prin încercări şi lupte ale vieţii, ne duce într-o stare mai înaltă de trăiri duhovniceşti, faţă de care plăcerile şi desfătările vieţii de faţă pălesc, prin anihilare, aşa cum se exprimă Sf. Apostol Pavel: *„Dar cele ce îmi erau mie cîştig, acestea le-am socotit pentru mine pagubă. Ci mai vîrtos pe toate le socotesc pagubă, faţă de înălţimea cunoaşterii lui Hristos Iisus, Domnul meu, pentru care m-am păgubit de toate şi le privesc drept gunoaie, ca pe Hristos să dobîndească"* (Fil. 3, 7—8).

Sărbătoarea „Floriilor" nu ne aminteşte numai bucuria trecătoare a unei mulţimi prinse într-o vibrantă manifestaţie, ci şi bucuria unei credinţe simple şi curate, care poate fi sfărîmată de împrejurări, pentru o perioadă de timp, dar se întoarce şi se scoală în picioare nemuritoare şi biruitoare — întocmai ca Iisus, din care primeşte puteri totdeauna noi şi înnoitoare. Într-adevăr, Iisus este izvorul puterii *„Şi celor cîţi L-au primit, care cred în numele Lui, le-a dat putere ca să se facă fii ai lui Dumnezeu"* (Ioan 1, 12). Puterea deplină este proprie dumnezeirii Sale, El are conştiinţa divinităţii Sale şi o mărturiseşte adeseori. Rezultă aceasta din cuprinsul Sfintelor Evanghelii şi a evenimentelor istorisite de ele. O adevereşte şi textul Sfintei Evanghelii a praznicului zilei, cînd Mîntuitorul cere să I se aducă un asin pentru confirmarea proorociilor lui Isaia — 62, 11 — şi Zaharia — 9, 9..., referitoare la intrarea Lui în Ierusalim. Şi în aceste momente, Iisus are conştiinţa vie a mesianităţii Sale, a misiunii Sale de mîntuitor al oamenilor, gata de a accepta iminenta dramă a sîngelui, pe care — pînă la urmă — va înfrunta-o ca un Dumnezeu atotputernic.

*
* *

Una din trăsăturile caracteristice ale fizionomiei sufleteşti a lui Iisus, este aceea că El trăieşte intens cu convingerea de ceea ce este şi de ceea ce poate. El se impune ca o personalitate perfect şi definitiv conturată. Sfintele Evanghelii sînt pline de mărturii în legătură cu atracţia pe care o exercita persoana lui Iisus asupra oamenilor. Iisus este *„bărbat adeverit între voi de Dumnezeu, prin puteri, prin minuni şi prin semne pe care le-a făcut prin El Dumnezeu, în mijlocul vostru"* (Fapt. Ap. 2, 22). Chemarea Lui este să întemeieze un legămînt nou, nu săpat în piatră, ci în inimile oamenilor (Ieremia 31, 33).

Dintru început, Iisus se vădeşte întemeietorul împărăţiei lui Dumnezeu, avînd conştiinţa integrării Sale într-o revelaţie mai perfectă decît a Vechiului Testament, aceea desăvîrşită şi definitivă a Noului Testament. *„Legea prin Moise s-a dat, iar harul şi adevărul au venit prin Iisus Hristos"* (Ioan, 1, 17). Iisus este perfect unit cu voinţa lui Dumnezeu, pe care Îl slujeşte ca *„Unicul Fiu iubit al Tatălui"* (Marcu 12, 6 şi urm. ...). El proclamă fidelitatea perfectă faţă de voinţa divină. *„Şi Cel ce M-a trimis este cu Mine; nu M-a lăsat singur, fiindcă Eu fac pururea cele plăcute Lui"* (Ioan 8, 29; vezi şi 8, 4, 6). În „Predica de pe munte", Mîntuitorul repetă mereu cuvintele: *„... Aţi auzit că s-a zis celor de demult ..."*, însă *„Eu vă spun vouă ..."*, probă fără nici un dubiu că El avea conştiinţa plenitudinii Sale religioase şi morale. Iisus avea convingerea intimă că deţine adevărul în accepţia desăvîrşită a cuvîntului, aceasta în virtutea deofiinţimii Sale cu Dumnezeu-Tatăl şi a mandatului pe care avea să-l îndeplinească. *„Toate Mi-au fost date de către Tatăl Meu şi nimeni nu cunoaşte cine este Fiul, decît numai Tatăl, şi cine este Tatăl, decît numai Fiul şi căruia voieşte Fiul să-i descopere"* (Luca 10, 22; Matei 11, 27; vezi: Otto Kuss: Die Theologie des Neuen Testamentes, Regensburg, 1936, p. 98 şi 144).

Cînd propovăduieşte viaţa sfîntă, Iisus nu se mărgineşte să proclame o învăţătură, pe care o cunoaşte sau şi-a însuşit-o prin descoperire ci o tratează ca o problemă legată indisolubil de viaţa Sa personală. Cu siguranţa omului neprihănit, care poate fi luat ca model, Iisus afirmă că a trăi corect, din punct de vedere religios şi moral, înseamnă a-L urma, a trăi după preceptele Sale, mult mai riguroase şi mai autorizate decît ale lui Moise (Matei, 5, 21 şi urm. ...) Cine vrea să ajungă la Dumnezeu o poate face numai prin Iisus Hristos, căci El este *„Calea, Adevărul şi Viaţa"*. El este Calea întrucît este, în acelaşi timp, şi Adevărul şi Viaţa (Ioan 14, 6).

Iisus nu vorbeşte cuvîntul lui Dumnezeu, ca profeţii, ci este Însuşi *Cuvîntul lui Dumnezeu*, Om adevărat şi Dumnezeu adevărat, în care s-a realizat, fără pic de umbrire concordanţa între gînd şi faptă ... Iisus învaţă şi lucrează ca Cel ce face voia Celui ce L-a trimis, avînd conştiinţa puterii şi autorităţii Sale divine. În cuvîntul Său către iudei, Iisus le atrage atenţia asupra puterii Sale dumnezeieşti, spunîndu-le: *„Cercetaţi Scripturile, că socotiţi că în ele aveţi viaţă veşnică. Şi acestea sînt care mărturisesc despre Mine"* (Ioan 5, 39). Cînd femeia samarineancă Îi spune că aşteaptă pe Mesia, Iisus îi mărturiseşte deschis, zicîndu-i: *„Eu sînt, Cel ce vorbesc cu tine"*. (Ioan 4, 25—26). Cînd iudeii Îl întreabă: *„Pînă cînd ne scoţi sufletul: Dacă eşti Tu Hristosul, spune* o *nouă fără sfială* .. El răspunde categoric: *„Eu şi Tatăl una sîntem"* (Ioan 10, 24—25, 30). Înaintea sinedriului, unde este întrebat sub jurămînt, dacă este Hristos, Fiul lui Dumnezeu, răspunde arhiereului sigur de Sine: *„Tu ai zis"*, adică: *„Eu sînt"* (Matei 26, 63—64). Iisus are conştiinţa preexistenţei Sale. *„Şi acum, preaslăveşte-Mă, Tu, Părinte, la Tine Însuţi, cu slava pe care am avut-o la Tine, mai înainte de a fi lumea"* (Ioan 17, 5). Are conştiinţa atotştiinţei Sale: *„Toate Mi-au fost date de către Tatăl Meu"* (Luca 10, 22; Matei 11, 27), conştiinţa atotputerniciei Sale: *„Datu-Mi-s-a toată puterea în cer şi pe pămînt"* (Matei 28, 18), conştiinţa că este Învăţătorul prin excelenţă al tuturor. *„Voi să nu vă numiţi învăţători, că unul este Învăţătorul vostru, Hristos"* (Matei 23, 8). În cuvîntul Lui este viaţă şi putere divină. *„Iar cînd Iisus a sfîrşit cuvintele acestea, mulţimile erau uimite de învăţătura Lui. Că îi învăţa ca unul care are putere, iar nu cum îi învăţau cărturarii lor"* (Matei 7, 28—29; Luca 1, 22; 4, 32) Cuvintele Mîntuitorului sînt una cu persoana Lui. El se declară: *„Calea, Adevărul şi Viaţa". Nimeni nu vine la Tatăl Meu decît prin Mine"* (Ioan 14, 6). *„Eu sînt învierea şi viaţa; cel ce crede în Mine, chiar dacă va muri, va trăi"* (Ioan. 11, 25). *„Eu sînt lumina lumii; cel ce Îmi urmează Mie nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina vieţii"* (Ioan 8, 12).

Iisus trăieşte aidoma sentimentul iubirii jertfelnice, integrat în fiinţa Sa, în scopul izbăvirii şi sfinţirii omului. Viaţa Lui este o viaţă de iubire; puterea Lui este mila; gloria Lui este mîntuirea oamenilor. În faţa păcatului, Iisus afirmă sfinţenia, în faţa viciului, virtutea, în faţa împărăţiilor lumeşti, împărăţia veşnică a lui Dumnezeu, a lepădării de Sine şi a neîntinării. Chiar prin săvîrşirea minunilor, Iisus face dovada conştiinţei Sale de om neprihănit, sălitor la suferinţele oamenilor (Matei 11, 2—5). El afirmă deschis şi categoric conştiinţa chemării Sale mesia-

nice şi a prerogativei Sale de tămăduitor de orice boală şi neputinţă în popor (Matei 4, 23; vezi şi: Matei 12, 8; Marcu 2, 28; Ioan 8, 58; 12, 6, 35; 6, 51—58; 7, 37—38).

În viaţa lui Iisus este un acord perfect între cuvînt şi faptă, ceea ce încă n-a putut fi constatat la vreo persoană ce a trecut prin viaţă. *„Eu spre aceasta M-am născut şi pentru aceasta am venit în lume, ca să mărturisesc adevărul; oricine este din adevăr ascultă glasul Meu“* (Ioan 18—37). Pentru adevăr, El luptă şi pătimeşte pînă la moarte.

Din Sfintele Evanghelii nu putem desprinde vreo mărturie, care să arate evoluţia conştiinţei religioase şi morale a lui Iisus, după cum nu putem descoperi transformări în natura fiinţei, învăţăturii şi vieţii Sale. Ar fi absurd să ne gîndim la o îmbunătăţire a calităţilor Sale morale, de la o fază la alta, a vieţii Sale, El fiind în afară de păcat. Nu se observă la El nici un fel de frămîntare lăuntrică, nici un fel de ezitare sau dibuire, ca în cazul oamenilor; aceştia din urmă, pentru a îmbrăca haina sfinţeniei, trec prin clipe de mistuitoare frămîntare sufletească, cad pradă îndoielilor şi adeseori se abat din drumul ce duce către ţintă. Iisus este stăpîn pe toate acţiunile Sale; nimic nu-L abate din drum. „E neprihănit ca porumbelul, dar şi înţelept ca şarpele. În măsura în care se înteţeşte atacul şi se apropie primejdia, devine mai hotărît, mai dîrz şi mai încrezător în chemarea Lui mesianică şi în izbînda operei Sale. Are viziunea clară a deznodămîntului, a biruinţei şi a apoteozei. Numai aşa se explică seninătatea cu care-Şi acceptă destinul, măreţia cu care moare pe cruce, triumful pe care-l culege în urmă“ (St. Diamandi: Fiul lui Dumnezeu-Fiul Omului, vol. I, Bucureşti, 1942, p. 554). De aici şi bucuria creştinilor la praznicile evocatoare ale evenimentelor de vîrf ale vieţii Sale.

*
* *

Mîntuitorul Iisus Hristos, ca Dumnezeu adevărat şi om adevărat, Şi-a păstrat vie conştiinţa mesianităţii Sale, în toate etapele vieţii Sale pămînteşti, inclusiv la intrarea în Ierusalim. Din acest prilej, El nu împărtăşeşte entuziasmul mulţimilor, ci trăieşte anticipativ drama osîndirii la moarte, prin răstignire pe cruce. În timp ce norodul Îl întîmpină cu nesfîrşite urale, privirea Mîntuitorului este atrasă de priveliştea muntelui Golgota, care se profila în zare, cu instrumentul de tortură — crucea — pe care urma să fie răstignit. Ştia că mulţimea care azi Îl aclamă, mîine Îl va trimite la moarte. Dar nu se sustrage acestei meniri, avînd conştiinţa că este hărăzit să mîntuiască prin jertfa sîngelui Său.

În „Duminica Floriilor“, prin slujirea împărătească, apoi pe Golgota, prin slujirea arhierească, slujiri inseparabile, Iisus ne cucereşte prin sublinitatea cugetării Sale, dar mai ales prin pilda măreaţă a vieţii Sale. În toate ipostazele, Iisus ni se înfăţişează ca avînd conştiinţa vie a autenticului Mîntuitor, ca iubirea slujitoare.

Se spune că Fidias, celebrul sculptor al grecilor, a primit însărcinarea să sculpteze chipul lui Zeus. Evident, în vederea făuririi acestei opere, Fidias şi-a procurat cea mai fină marmoră şi cea mai bună daltă. Şi într-adevăr, a reuşit să plăsmuiască un Zeus cu cap puternic şi cu privirea ameninţătoare, ţinînd în mînă trăznetele. Un şoim stătea la picioarele sale, pîndind jertfa mîniei sale. Statuia nu avea însă nici o mînă pentru binecuvîntare. Cît de departe este figura lui Zeus de aceea a lui Iisus, care este prototipul iubirii, milei şi păcii, păstorul şi tămăduitorul tuturor. El este iubirea *crucificată*. Chipul lui Iisus este învăluit în slavă supranaturală, împărătească, înconjurat parcă de nori de flăcări. Ai impresia că toate tainele creaţiunii sînt concentrate în privirea Lui, care exprimă puterea şi iubirea, iubirea largă ca strălucirea soarelui şi generală ca aerul.

Împlinirea profeţiei lui Zaharia privitoare la intrarea Mîntuitorului în Ierusalim: *„Bucură-te, foarte, veseleşte-te, fiica Ierusalimului, căci iată împăratul tău vine la tine: drept şi biruitor; smerit şi călare pe asin, pe mînzul asinei“* (9, 9), este, pentru noi, creştinii, temei de nezdruncinat al credinţei noastre în Dumnezeirea Lui, mărturisită dealtfel de El Însuşi. Drept urmare, Îi aducem prinosul cinstirii noastre nefăţărite, dînd expresie sentimentelor noastre de curată simţire creştinească, printr-o cîntare a praznicului: „Curăţindu-ne sufletele, să lăudăm pe Hris-

tos prin credință, cu ramuri înțelegătoare, ca și pruncii, strigînd cu glas mare Stăpînului: bine ești cuvîntat, Mîntuitorule, Care ai venit în lume să mîntuiești pe Adam din blestemul cel dintîi; duhovnicește făcîndu-Te Adam cel nou, iubitorule de oameni, Cuvîntule, Cel ce ai rînduit toate spre folos, mărire Ție" (Sedelna praznicului).

Pr. prof. Ion Bunea

MINUNAT ESTE DUMNEZEU ÎNTRU SFINȚII SĂI.

(Duminica I-a după Rusalii, a tuturor Sfinților).

Sfînta Biserică pomenește în prima Duminică după Pogorîrea Sfîntului Duh pe toți sfinții Săi, ca pe niște eroi ai credinței, ca pe luminători ai vieții creștine și ostenitori neobosiți, în mărturisirea adevărului lui Hristos.

Înainte de Înălțarea Sa la cer, Mîntuitorul a spus sfinților Apostoli: „Voi sînteți martorii acestora" (Luca 24, 48), adică martori ai tuturor minunilor Sale, a învățăturii Lui și îndeosebi a învierii din morți. Ei aveau misiunea să-L mărturisească pe Iisus în fața neamurilor. Datoria de a-L mărturisi a fost exprimată de El în cuvintele: „Oricine va mărturisi pentru Mine înaintea oamenilor, mărturisi-voi și Eu pentru el înaintea Tatălui Meu, Care este în ceruri" (Matei 10, 32).

Cea mai deplină mărturisire despre Hristos au făcut-o sfinții. Ei au propovăduit neclintiți Sf. Evanghelie, chiar dacă împotriva lor s-au ridicat atît iudeii, cît și alte neamuri și mulți dintre ei au suferit chinuri grele și chiar moarte, dar nu s-au lepădat de Hristos.

Lucrarea sfinților în lume a avut un rezultat minunat. Întăriți de Duhul Sfînt, ei au reușit să vestească Evanghelia în numeroase provincii, iar numărul creștinilor devenea tot mai mare. Sfinții s-au arătat modele de viață și de gîndire care înălțau pe om spre o lume nouă: lumea iubirii, a dreptății și a nădejdii în viața veșnică. Nici știința, și filozofia vremii, nici represiunea stăpînirii romane, nici învățăturile eretice n-au avut puterea să slăbească Biserica. Sfinții cucereau sufletele oamenilor cu credința lor și cu ajutorul lui Dumnezeu. Ei n-au urmărit slava lor proprie, ci slăvirea lui Dumnezeu. Și astfel s-a adeverit cuvîntul profetic: „Minunat este Dumnezeu întru Sfinții Săi".

Biserica aduce cinstirea cuvenită tuturor sfinților din toate timpurile. Cinstind pe sfinți noi dăm slavă lui Dumnezeu că i-a întărit pe ei și le-a dat darul de a fi povățuitori buni în frămîntările sufletești ale credincioșilor.

În ordinea vechimii, primii sînt sfinții Apostoli peste care S-a pogorît Duhul Sfînt (Fapte 2, 4) și lor le-a spus Mîntuitorul: „Adevărat zic vouă că voi cei ce Mi-ați urmat Mie, la înnoirea lumii, cînd Fiul Omului va ședea pe scaunul slavei Sale, veți ședea și voi pe douăsprezece tronuri, judecînd cele douăsprezece seminții ale lui Israel" (Matei 19, 28). Prețuirea și dragostea Mîntuitorului față de Sf. Apostoli se arată și în alte cuvinte: „Voi sînteți prietenii Mei, dacă faceți ceea ce vă poruncesc" (Ioan 15, 14), iar în rugăciunea Sa la Cina cea de Taină, Iisus zice către Părintele ceresc: „Și slava pe care Tu Mi-ai dat-o le-am dat-o lor, ca să fie una, precum Noi una sîntem; Părinte, voiesc ca, unde sînt Eu, să fie cu Mine și aceia pe care Mi i-ai dat ca să vadă slava Mea" (Ioan 17, 22). Este bine să amintim aceste cuvinte celor ce s-au rătăcit în credință și să le spunem că avem temeiuri sigure în Sf. Scriptură să cinstim pe Sf. Apostoli, dacă Însuși Mîntuitorul i-a prețuit și le-a dat slava Sa și cinstea de a judeca semințiile lui Israel. Cine refuză să cinstească pe Sfinții Apostoli, acela nu mai recunoaște autoritatea cuvintelor Domnului nostru Iisus Hristos.

Cît de minunate au fost faptele Sf. Apostoli aflăm tot din Sf. Scriptură și din istoria bisericească. Cu ajutorul Duhului Sfînt, ei au organizat numeroase Biserici, s-au întrunit în primul Sinod Apostolic din Ierusalim, spre a discuta probleme importante (Fapte 15, 13) și cei mai mulți dintre ei au suferit moarte mucenicească pentru Hristos.

Locul lor, în activitatea Bisericii, a fost luat de Sf. Părinţi Apostolici ca de ex. Sf. Iustin Martirul, Sfinţii Policarp, episcopul Smirnei, Ignaţiu al Antiohiei, Sf. Irineu, episcopul de Lugdunum, tot mucenici, şi mulţi altii, despre care Sf. Ioan Gură de Aur scrie: „Nu este atît de strălucitor cerul, împodobit fiind cu mulţimea stelelor, pe cît de împodobite sînt trupurile mucenicilor cu mulţimea ranelor" (Cuvînt la Duminica tuturor Sfinţilor, în Cuvîntări la Praznice Împărăteşti, trad. rom. Pr. D. Fecioru, Bucureşti, 1942, p. 281).

Sfinţii Părinţi, urmaşii Apostolilor, ne-au lăsat numeroase scrieri, în care au tîlcuit învăţătura creştină şi au apărat pe creştini de atacurile diferitelor învinuiri, fără temei, din partea necreştinilor sau a celor care se abătuseră de la dreapta credinţă.

Dar cine va putea oare să descrie toate nevoinţele sfinţilor? În calendarul nostru găsim mii de nume de sfinţi. În cărţile bisericeşti se află şi mai multe nume. Acolo e descrisă pe scurt şi viaţa lor. Despre unii aflăm că au fost chinuiţi cumplit, ca să se lepede de Biserică şi să treacă la alte credinţe. Cei care refuzau acest lucru era omorîţi în diferite feluri. Dar nici un fel de mijloace nu erau în stare să le înfrîngă răbdarea şi credinţa. Ei renunţau la avere, la bucuriile vieţii, la demnităţi şi ranguri mari, care li se promiteau, dar nu renunţau la un singur lucru: nu renunţau la Biserica lui Hristos. În acest fel, însă, ei dobîndeau totul, căci în locul celor pămînteşti şi vremelnice, ei cîştigau cele cereşti şi veşnice. În atitudinea lor, în caracterul lor, în dragostea lor statornică faţă de Hristos, în răbdarea lor uriaşă s-au împlinit cuvintele Mîntuitorului, citite în Evanghelia de astăzi: „Şi oricine a lăsat casa, sau fraţi, sau surori, sau tată, sau mamă, sau femeie, sau copii, sau ţarine pentru numele Meu, înmulţit va lua înapoi şi va moşteni viaţa veşnică" (Matei 19, 29). În aceste cuvinte se exprimă o făgăduinţă cu caracter sfinţitor, dată sfinţilor, în care Însuşi Mîntuitorul îi cinsteşte. Credincioşii Bisericii nu pot avea faţă de sfinţi decît aceeaşi atitudine de cinstire. In caz contrar, ei ar contrazice pe Mîntuitorul.

După anul 311, viaţa Bisericii a cunoscut o schimbare importantă. În urma unei legi, date de împăratul Constantin cel Mare, au încetat prigoanele împotriva creştinilor. Dar noile condiţii istorice au dat la iveală o altă categorie de sfinţi: Sfinţii Părinţi care şi-au închinat viaţa unei slujiri de mare valoare în folosul Sf. Biserici. Dintre ei, mulţi au luat parte la sfintele sinoade şi au depus acolo o mărturisire, neîntrecută în măiestrie, despre adevărurile credinţei celei neschimbate, primite de la Mîntuitorul şi Sf. Apostoli. Ei au luptat, uneori în condiţii foarte grele, cu diferiţi eretici, care propovăduiau învăţături greşite. Unii dintre eretici aveau trecere la curţile împăraţilor sau ale unor demnitari din acea vreme şi încercau să înăbuşe cu forţa pe apărătorii dreptei credinţe. În această privinţă este destul să amintim de Sfinţii Părinţi Ioan Gură de Aur, Grigorie de Nazianz, Grigorie de Nissa, Atanasie cel Mare ş.a. care au suferit numeroase exiluri şi pedepse, iar Sfîntului Maxim Mărturisitorul i s-a tăiat mîna dreaptă să nu poată scrie şi i s-a smuls limba să nu poată propovădui învăţătura dreptei credinţe.

Toţi aceşti Sfinţi Părinţi au depus o muncă uriaşă pentru întărirea Bisericii şi precizarea adevărurilor privitoare la credinţa şi rînduelile ei, alcătuind şi numeroase legi bisericeşti, numite canoane, care îndreaptă viaţa creştină pe drumul mîntuirii. Unii dintre ei, ca Sf. Vasile cel Mare, s-au făcut pildă tuturor în purtarea de grijă faţă de bolnavi, săraci, orfani, văduve şi alte categorii de nenorociţi.

Despre alţi sfinţi aflăm că au dus o viaţă cuvioasă de sfinţenie, petrecînd în rugăciune şi fapte bune şi s-au făcut pildă tuturor în acest sens.

Şi pentru poporul român este o mîngăiere că a fost binecuvîntat cu vrednicia de a avea sfinţi: Mucenicii Ioan Valahul şi Oprea Miclăuş: Cuvioşii Visarion, Sava, Iorest, Sofronie, Iosif de la Partoş, Mitrop. Antim Ivireanul, Constantin Brâncoveanu cu fiii.

Sfinţii sînt bineplăcuţi lui Dumnezeu şi s-au făcut ocrotitorii noştri şi rugători pentru noi. În viaţa pămîntească ei s-au nevoit pentru binele oamenilor, iar în cea cerească ei se roagă pentru fericirea şi mîntuirea acestora. Acest lucru stă scris în Sf. Scriptură, în cartea Apocalipsei (5, 8), unde se spune că rugăciunile sfinţilor se ridică ca tămîia înaintea tronului lui Dumnezeu (Apocalipsa 5, 8).

Sfinţii au fost învredniciţi să fie făcători de minuni, iar trupul lor n-a fost supus stricăciunii, ci a devenit izvorîtor de mir. De aceea, în multe biserici se

găsesc sfintele moaşte, cărora se închină mii de credincioşi şi primesc ajutorul de care au nevoie.

Sfinţii vor rămîne totdeauna modele de altruism, de moralitate şi de slujire devotată cauzei Evangheliei. Îi pot spune cu Sf. Apostol Pavel: „Lupta cea bună am luptat, călătoria am săvîrşit, credinţa am păzit. De acum mi s-a gătit cununa dreptăţii, pe care Domnul îmi va da-o" (II Tim. 4, 7—8). De altfel, sfinţii au şi primit această cunună şi formează Biserica triumfătoare, sau cerească, spre care noi privim cu încredere. Ne încredem în rugăciunile sfinţilor, ca să ne ajute să biruim păcatul şi să mergem pe drumul ce duce la sfinţenie în împărăţia lui Dumnezeu. Sfinţii au avut aceeaşi fire omenească ca şi noi. Dar credinţa şi puterile lor sufleteşti au fost mari şi i-au călăuzit spre veşnicie. Sfinţenia e un dar al lui Dumnezeu, unit însă cu un mare efort de colaborare şi participare la acest dar din partea omului.

Prin cuvintele Sf. Apostol Petru, Dumnezeu ne cheamă la sfinţenie: „După Sfîntul Care v-a chemat pe voi, fiţi şi voi înşivă sfinţi în toată petrecerea vieţii. Că scris este: „Fiţi sfinţi, pentru că Eu sînt Sfînt" (I Petru I, 15—16).

Să luăm aminte, ca şi sfinţii, la această chemare.

Pr. Mihail Colotelo

UN PĂCAT DE MOARTE: ÎNJURĂTURA

Fraţilor,

Cartea Apocalipsei, în capitolul 13, ne desrie un fapt îngrozitor. Spre sfîrşitul lumii, satana, în chip de fiară turbată, va fi o vreme slobozită să iasă pe pămînt şi să aibă stăpînire peste toate seminţiile de sub soare. Autorul sfînt spune că fiara va avea gură cu care să rostească hule cumplite. *„Ea şi-a deschis gura spre hule asupra lui Dumnezeu, ca să batjocorească numele Lui"* (Apoc. 13, 6).

Iar ceea ce este mai înfiorător e faptul că mulţi locuitori ai pămîntului se vor lăsa amăgiţi de fiară, vor imita-o şi se vor închina ei.

Fireşte, nu putem cunoaşte chipurile nenumărate prin care diavolul îşi cîştigă şi va avea peste vremi tovarăşi care să-i împlinească voia de răzvrătire împotriva lui Dumnezeu. Însă o fărădelege o ştim, o vedem acum spre adînca noastră durere şi spre osînda celor ce o fac. Ne gîndim la păcatul de moarte al sudălmilor, al înjurăturii de tot felul.

Păcatul acesta care rostogoleşte în iad pe atîţia din fraţii noştri creştini, trebuie înfierat şi arătat în toată urîţenia lui. Mai mult: el trebuie stîrpit cu totul din ogorul dreptei-credinţe, ca o buruiană otrăvită, aducătoare de moarte. Ferice de cei ce ne vor asculta şi ne vor urma!

Fraţi creştini,

Unul dintre cele mai preţioase daruri cu care Ziditorul a înzestrat pe om este cel al vorbirii. Expresie a inteligenţei şi a inimii, cuvîntul ne ajută să ne rostim gîndurile, simţirile, să ne arătăm dragostea faţă de prieteni, părinţi şi binefăcători. Limba este organul binecuvîntat prin care lăudăm pe Dumnezeu şi-I arătăm recunoştinţa.

Cu toate că ea deţine un loc atît de important între mădularele noastre, Sfîntul Apostol Iacov scrie că limba este un rău fără asemănare, *„plină de venin aducător de moarte"* (Iacov 2, 8).

Împrejurarea în care vorbirea se face plină de venin şi o lume a fărădelegii este mai cu seamă atunci cînd omul înjură.

Ştim cu toţii ce este înjurătura. Este un cuvînt de ocară împotriva lui Dumnezeu, a Maicii Domnului Iisus Hristos, a Sfintei Cruci, a Sfinţilor şi a tuturor lucrurilor sfinte.

Sudălmile se aud în tot locul în ţara noastră. Se aud în toiul mîniei, a certurilor între oameni, pe drum, prin pieţele tîrgurilor. „Creştinii" noştri înjură la cîrciumă, ostaşii în căzărmi, muncitorii în fabrici şi ateliere. Ba de multe ori unii înjură fără nici o pricină, doar aşa în glumă, ca să pară mai grozavi. Pînă şi din

gurile copiilor se aud batjocoriri ale persoanelor sau lucrurilor sfinte, fireşte deprindere învăţată de la cei în vîrstă.

Un trecător prin Olanda spune că în trenuri a văzut afişe ca acesta: „Călătorule, de crezi că Dumnezeu există, nu lua în deşert numele Lui. Iar dacă nu crezi în El, să nu-L batjocoreşti cu vorbe urîte ca să nu sminteşti pe semenii tăi!“ Ce frumos şi necesar ar fi ca şi la noi în ţară să se atîrne afişe ca cel de mai sus! ...

Să privim şi să judecăm puţin deprinderea hulitoare în lumina minţii şi a credinţei.

Din punct de vedere raţional, înjurătura este o dovadă de mare decădere şi sălbăticie.

Ca să poţi spune că eşti un om bine educat şi civilizat, o poţi arăta prin aceea că cinsteşti şi respecţi ceea ce este vrednic de respect: părinţi, bătrîni, convingerile sfinte ale semenilor tăi. Dar tu, cînd cu limba ta înjuri ceea ce este mai sfînt pe lume, te situezi sub nivelul triburilor sălbatice, care, oricît de primitive ar fi, nu-şi batjocoresc zeităţile.

În lumina minţii sănătoase, sudalma este o mare prostie.

Ori de cîte ori păcătuieşte omul, el urmăreşte satisfacerea unei dorinţi şi uneori se procopseşte cu ceva. Cînd fură, la avutul său adaugă avutul altuia. Cînd desfrînează, urmăreşte satisfacerea unei pofte trupeşti. Prin minciună vrea să-şi apere cumva onoarea.

Pe cînd atunci cînd înjură hulitorul nu se alege cu nimic decît cu o mare osîndă.

Se zice că unul ca acesta, cunoscut prin sudalmele groaznice, pescuia cu undiţa pe malul unei ape. Un vecin se apropie de dînsul şi-l întreabă de ce pune viermişori în cîrligul undiţei.

„— Peştele nu-i prost să apuce undiţa goală“, zise omul.

— Dar tu eşti mai neghiob decît dînsul, fiindcă te laşi prins în undiţa diavolului fără să cîştigi ceva. Necuratul te trage de partea lui fără nici o „rîmă“, te face să huleşti cele sfinte fără să devii prin asta nici mai avut, nici mai deştept ...“.

Pescarul a rămas impresionat de cuvintele vecinului şi din ziua aceea se lăsă de năravul blestemat.

Însă gravitatea păcatului de care vorbim se arată desăvîrşit în lumina învăţăturii de credinţă a Bisericii noastre.

Viaţa noastră, a creştinilor, trebuie să fie o neobosită manifestare a dragostei şi a recunoştinţei faţă de Dumnezeu. Din mila Lui trăim. Pîinea pe care o mîncăm, aerul pe care îl respirăm, raza de soare de la care ne încălzim sînt daruri ale Părintelui Ceresc. Mîntuitorul Iisus Hristos este Cel ce a murit pentru noi şi ne-a răscumpărat. Maica Domnului se roagă neîncetat pentru apărarea noastră. Crucea ne este pavăză, Biserica maică, Sfinţii sînt mijlocitori pentru noi...

Din nenorocire tocmai aceste slăvite nume sînt batjocorite prin sudălmile asociaţilor fiarei. E posibilă oare o mai mare fărădelege ca aceasta? Nu!

„Nici un păcat — zice Sfîntul Ioan Gură de Aur — nu cuprinde atîta răutate cîtă are înjurătura.“ Este mai greu păcatul acesta decît necurăţia, decît furtul, mai greu chiar decît uciderea. De ce? Pentru că aceste fărădelegi lovesc persoanele sau interesele semenilor noştri, oamenii. Pe cînd sudalma este o ofensă directă adusă Stăpînului Ceresc şi a operei Sale mîntuitoare. Pe drept cuvînt s-a zis că înjurătura este *„limba iadului“*.

Cît de mare mînie stîrneşte ocara cu limba ne arată o întîmplare din Biblie.

Odată, un israelitean într-o ceartă cu un oarecare, a hulit numele Domnului. Martorii prezenţi care l-au auzit l-au adus pe călcătorul poruncii sfinte la Moise, ca să-l judece. Conducătorul poporului nu ştia cum să-l pedepsească pe vinovat, se afla în nedumerire. Atunci Dumnezeu s-a arătat lui Moise şi i-a zis: *„Scoate pe hulitor în afară de tabără şi toată obştea să-l ucidă cu pietre. „Hulitorul numelui Domnului să fie omorît neapărat“* (Levitic, 24, 16).

Vedeţi cu cîtă asprime pedepseşte Dumnezeu pe nelegiuiţii care Îi ofensează numele?

Scrierile din Noul Testament nu cuprind porunci directe care să stăvilească înjurăturile pentru simplul fapt că pe vremea Mîntuitorului şi a Sfinţilor Apostoli credincioşii slăveau şi binecuvîntau numele Celui Preaînalt, nu-L huleau.

Totuşi, găsim şi în legea nouă locuri în care ne arată răspunderea pe care o avem faţă de orice cuvînt care iese din gura noastră.

Lămurit este locul din Evanghelie prin care Mîntuitorul arată ce pedeapsă se va aplica batjocoritorilor de cele sfinte.

„Adevărat grăiesc vouă că toate păcatele vor fi iertate fiilor oamenilor... Dar cine va huli împotriva Duhului Sfînt nu are iertare în veac, ci este vinovat de osînda veşnică". (Marcu, 28—29).

Vedeţi ce grozav păcat este înjurătura: cel ce comite această fărădelege n-are iertare în veci. În sute de locuri şi în sute de feluri ne spun Scripturile cît de milostiv şi iertător este Dumnezeu. Pline sînt paginile Bibliei de datornici iertaţi, de desfrînate absolvite de necurăţiile lor, de tîlhari mîntuiţi. Pînă şi pentru călăii care Îl răstigniră pe Cruce, Domnul Iisus s-a rugat Părintelui Ceresc de îndurare... Numai pentru hulitori nu se arată nici o rază de nădejde. Ei rămîn condamnaţi în iad pentru veşnicie. De ce oare? Vă spuneam mai înainte: pentru că înjurătura este o suliţă care loveşte în însăşi inima lui Dumnezeu. Suduitorul este un dezertor din oastea lui Hristos, un trădător trecut în tabăra satanii.

„Şi fiara şi-a deschis gura ca să-l hulească pe Dumnezeu".

Fraţi creştini,

Cunoscînd aceste adevăruri, să ne orientăm viaţa potrivit învăţăturilor mîntuitoare.

Datu-ni-s-a darul vorbirii. Să-l folosim pentru sfinţirea noastră. Să-L lăudăm cu limba pe Dumnezeu, preamărindu-L şi mulţumindu-I fierbinte pentru tot ceea ce a făcut şi face pentru noi. *„Tinerii şi fecioarele şi bătrînii să laude numele Domnului căci numai numele Lui s-a înălţat"* (Psalm 148, 12).

Cu mintea să ne gîndim la slava în care sălăşluieşte Dumnezeu, cu inima să-L iubim ca pe binele cel mai înalt, cu gura să-L preamărim pe Domnul în rugăciuni fierbinţi.

Dacă astăzi am aflat cît de mare este păcatul înjurăturii, să ne silim din toate puterile să nu-l săvîrşim niciodată. Mai bine este să ne pierdem graiul sau să murim decît să aruncăm spre ceruri veninul răutăţii.

„A înjura nu-ţi învăţa gura şi a ocărî pe Cel Sfînt nu te obişnui. Căci precum sluga rea multe bătăi primeşte, aşa şi cel ce înjură de păcat nu se va curăţi" (Înţelepciunea lui Iisus, fiul lui Sirah 23, 8).

Să nu uităm cuvîntul Domnului Iisus: *„Vă spun că pentru orice cuvînt deşert pe care îl vor rosti, oamenii vor da socoteală în ziua judecăţii"*. (Matei 12, 36).

Poate că pînă astăzi nu aţi ştiut cum vă omorîţi sufletul şi vă osîndiţi cu acest păcat. Hotărîţi-vă ca măcar de acum înainte să nu vă lăsaţi muşcaţi de şarpele veninos, de fiara iadului.

Altă mare datorie ce vă revine este aceea de a mustra şi a opri pe cei ce iau în deşert numele sfinte.

În legea veche citim că atunci cînd un iudeu auzea pe un alt cetăţean hulind numele lui Iehova, îşi astupa urechile, îşi rupea hainele în semn de durere şi indignare. Fireşte că odată cu aceste semne de protest îl mustra pe hulitor, sau, cum am arătat la început îl ducea înaintea căpeteniilor religioase spre judecată.

Aşa se cuvine să reacţionăm şi noi creştinii. Ori de cîte ori auzim pe un semen de-al nostru ocărînd numele Domnului să ne rupem nu hainele, ci inimile de durere, că este necinstit Împăratul cerului, Mielul lui Dumnezeu, care s-a lăsat jertfit pentru păcatele noastre, sau altă persoană sfîntă.

Cu mustrarea, cu povaţa, cu sfatul datori sîntem să intervenim ca să se stîrpească dintre noi această deprindere infernală.

Şi numai cînd vom smulge cu totul din grădina neamului nostru buruiana otrăvitoare a sudalmei, vom avea dreptul să ne numim oameni civilizaţi şi creştini buni. Amin.

Preot Dr. Şt. Slevoacă

PREDICĂ LA ÎNMORMÎNTARE*

„Fericiţi cei morţi, cei ce de acum mor întru Domnul!... odihnească-se de ostenelile lor, căci faptele lor vin cu ei" (Apoc. 14, 13).

Î. P. S. Părinte Mitropolit,
Îndurerată familie,
Întristată asistenţă,

Au trecut doar cîteva săptămîni de cînd vălul negru s-a aşternut peste sufletul multora dintre noi, prin trecerea la cele veşnice a unui vrednic slujitor al Bisericii şi al Facultăţii de Teologie sibiene, părintele Dorin Perian. Iată că Dumnezeu ne-a trimis o nouă încercare, acum, în preajma sfintelor şi înfricoşătoarelor Patimi ale Fiului Său, chemînd la Sine pe un alt distins slujitor al acestei venerabile instituţii de învăţămînt teologic, pe iubitul nostru coleg şi prieten, păr. arhidiacon Ion Popescu, dascălul de Muzică bisericească al studenţilor noştri teologi şi dirijorul corului catedralei mitropolitane. A fost voia lui Dumnezeu ca amîndoi să plece dintre noi în timpul postului Patimilor, unul la început, altul spre sfîrşit, cînd mai aveam doar cîteva zile pînă la luminatul praznic al Învierii. Amîndoi au fost chemaţi la Domnul unul după altul, ca doi prieteni de o viaţă, ca doi colegi buni de birou, ca doi oameni modeşti, sobri şi corecţi, cum au fost toată viaţa, unul după o suferinţă mai îndelungată, celălalt pe neaşteptate, doar după puţine zile de durere.

Părintele Ion Popescu ne-a părăsit tocmai în ziua de Vineri, înaintea Floriilor, în timp ce un sobor de şapte preoţi şi un diacon, colegi şi prieteni ai săi, îi făceau slujba maslului, rugînd pe Atotmilostivul Dumnezeu să-i uşureze suferinţa şi să-i redea sănătatea. Dar dacă Dumnezeu a voit să fie altfel, ne plecăm smeriţi genunchii în faţa voii Sale prea-sfinte şi neştiute de noi, zicînd cu psalmistul: „Căile Mele nu sînt ca şi căile voastre şi gîndurile Mele nu sînt ca şi gîndurile voastre".

Firul vieţii părintelui Ion Popescu s-a rupt mai devreme decît ne aşteptam, iar astăzi sîntem adunaţi aici — în număr atît de impresionant — în catedrala în care a înfrumuseţat de atîtea ori slujbele prin glasurile coriştilor pe care-i dirija cu dragoste şi competenţă — ca împreună să-i aducem omagiul preţuirii noastre, însoţit de făgăduinţa că-l vom păstra mereu în amintirea şi în sufletele noastre, pînă în clipa în care vom pleca şi noi pe drumul pe care porneşte el astăzi.

Sîntem cuprinşi cu toţii de întunericul întristării pe care ne-o aduce despărţirea de un soţ, tată, bunic şi frate iubitor de cei ai casei lui, de un coleg bun şi de un dascăl preţuit de foştii săi învăţăcei, de un iscusit dirijor al corului catedralei mitropolitane. Dar din adîncul durerii noastre, ochii sufletului ni se îndreaptă spre Acela a cărui Înviere o vom prăznui curînd, nădejdea tuturor creştinilor. După slăvita Sa Înviere din morţi, pe cînd se găsea în drum spre Emaus, la stăruinţele lui Luca şi Cleopa, Domnul a rămas cu ei, căci era spre seară (Cf. Luca 24, 28). Tot aşa şi părintele Ioan pleacă acum numai cu trupul dintre noi, dar va rămîne, în continuare, cu noi şi printre noi, atît prin chipul său luminos, prin cuvîntul său liniştitor, prin care ştia să se apropie de fiecare, prin firea sa optimistă, deschisă, dar mai cu seamă prin „omenia" lui, prin pilda vieţii lui, de dăruire pentru familie, pentru studenţii şi coriştii lui, după cuvîntul Sfîntului Apostol şi Evanghelist Ioan care zice: „Lumea trece cu pofta ei, dar cel ce face voia lui Dumnezeu rămîne în veac" (I Ioan 2, 17).

*

S-a născut la 9 iunie 1925 în Orleştii de Sus — Vîlcea, într-o familie de ţărani harnici şi cu frică de Dumnezeu, tatăl fiind şi cîntăreţul bisericii din sat, iar mama — originară din satul Rod, din „Mărginimea" Sibiului. Deşi familia era împresurată de felurite nevoi, avînd mai mulţi copii de crescut, a fost dat la învă-

* Rostită la adormirea întru Domnul a arhid. prof. Ioan Popescu.

țătură împreună cu un alt frate, azi tot profesor de Teologie, la Seminarul „Sfîntul Nicolae" din Rîmnicu Vîlcea, așa cum se obișnuia în multe familii din mediul rural — care respectau cu sfințenie frumoasele tradiții românești și creștinești ale satelor noastre de altădată — ca unul din copii să se pregătească spre a sluji la altarul bisericii din sat. A urmat cursurile acestei școli între anii 1938—1946, dobîndind o frumoasă pregătire teologică și educație morală, de la o seamă de dascăli de vocație, pe care îi amintea adeseori în discuțiile sale cu colegii și cu studenții. De aici, în toamna anului 1946 și-a îndreptat pașii spre Facultatea de Teologie din București, unde a urmat primii doi ani de studii, continuînd apoi, din 1948, la Institutul Teologic din Sibiu, unde și-a luat licența doi ani mai tîrziu. Trecerea lui prin aceste două venerabile instituții de cultură teologică a contribuit substanțial la formarea lui intelectuală și duhovnicească, pentru că a beneficiat de luminile învățăturii ce i-au împărtășit-o o pleiadă de mari dascăli de teologie, poate cei mai vrednici din toată istoria învățămîntului nostru teologic, deși era tocmai în perioada cea mai zbuciumată din istoria neamului nostru, cînd nori negri și amenințători se arătau deasupra cerului românesc, atît de senin și de liniștit altădată.

După cîțiva ani, s-a înscris și la cursurile de doctorat, de 3 ani, de la Institutul teologic din București, lucrînd sub directa îndrumare a cunoscutului profesor, dirijor și compozitor Nicolae Lungu, care astăzi, la venerabila vîrstă de 92 de ani, împărtășește durerea noastră, a tuturor, pentru pierderea unuia din vrednicii săi discipoli.

Venirea la Sibiu, în apropierea de satul străbunilor săi dinspre mamă, a fost hotărîtoare pentru tot restul vieții lui, căci aici s-a căsătorit și tot aici și-a împletit viața cu destinele Institutului teologic și ale catedralei, pe care le-a slujit, cu o rară abnegație, timp de 42 de ani. Încă din toamna anului 1950 a fost angajat în diverse funcții administrative la Institut, între care și cea de secretar II, funcții pe care le-a îndeplinit peste două decenii. În anul 1952 a fost hirotonit diacon de pururea pomenitul mitropolit Nicolae Bălan, iar în 1980, mitropolitul Nicolae Mladin, fostul său profesor, i-a acordat distincția de arhidiacon. Din toamna anului 1971 a fost promovat asistent la același Institut, o vreme pentru Limbile clasice, greacă și latină, apoi pentru Muzica bisericească, iar din 1976, pînă azi, deci aproape 16 ani, a funcționat ca lector de Muzică bisericească și Ritual. În felul acesta, părintele Ion Popescu a devenit urmașul la catedră și la conducerea corului catedralei mitropolitane a unor distinși dascăli de Muzică bisericească, precum au fost: Dimitrie Cunțan, Timotei Popovici, Candid Popa, Petru Gherman și apoi Gheorghe Șoima.

Dacă părintele Ion Popescu a slujit cu multă dăruire Institutul nostru timp de peste patru decenii, nu trebuie să nesocotim activitatea deosebit de rodnică pe care a desfășurat-o în corul catedralei mitropolitane, întîi ca dirijor secund și mai ales, după 1985, cînd a preluat conducerea lui. Înzestrat de Dumnezeu cu o voce plăcută și cu reale aptitudini muzicale, pe care le-a cultivat încă de cînd era elev de seminar, părintele Ion Popescu a înțeles slujirea lui ca dirijor ca o adevărată și sfîntă „diaconie". Dacă despre Sfinții Vasile cel Mare și Grigorie de Nazianz se spunea că în vremea studenției lor nu cunoșteau decît două drumuri, al bisericii și al școlii, socotesc că nu comit o impietate față de memoria acestor doi mari „dascăli ai lumii și ierarhi", dacă afirm că și părintele Ion Popescu n-a cunoscut, aici la Sibiu, decît două drumuri, al biroului — iar mai tîrziu al catedrei — de la Institut, precum și cel care ducea spre podiumul dirijorului din cafasul catedralei noastre. Aici — la Institut și la catedrală — a fost viața lui, cu acestea și-a identificat toată ființa lui, urmînd mereu îndemnul Sfîntului Apostol Pavel care scria efesenilor: „Vorbiți între voi în psalmi și în laude și în cîntări duhovnicești și cîntînd Domnului în inimile voastre" (Efes. 5, 19; cf. și Col. 3, 16). Așa a făcut părintele Popescu: a cîntat Domnului la altar, la strană și în corul catedralei; aceasta a fost „diaconia" sau „slujirea" lui! Bucurîndu-se de sprijinul statornic, dar mai cu seamă de prietenia marelui său „dascăl", părintele Gheorghe Șoima, plecat și el prea devreme dintre noi, dar pe care nu l-am uitat nici unul din noi, părintele Ion Popescu și-a desăvîrșit mereu cunoștințele de muzică bisericească și, mai cu seamă, măiestria dirijorală. Erau, de altfel, doi oameni de aceeași factură sufletească, doi oameni care au trecut discret prin viață, de o modestie rar întîlnită, dar însuflețiți mereu de rîvnă întru slujirea lui Dumnezeu prin cîntare,

dar și de rîvna de a face bine semenilor lor și în primul rînd studenților pe care-i pregăteau pentru preoție.

Cu plecarea părintelui Popescu dintre noi, corul catedralei noastre rămîne văduvit de experiența și de frumusețea glasului său, prin care știa să laude și să preamărească pe Domnul, încît vom simți mereu lipsa lui. Cum să uităm, oare, minunata melodie a antifonului: „Acestea zice Domnul către iudei", pe care o interpreta în fiecare an, cu multă profunzime, în Joia Patimilor? Cum să uităm minunatele concerte de colinde de Crăciun, fie ale corului catedralei, fie ale corului studenților teologi, pe care le pregătea cu atîta migală și prin care aducea tuturor vestea cea mare a Nașterii după trup a Mîntuitorului? Cum să uităm răspunsurile liturgice din fiecare Duminică și de la praznicele împărătești, care înfrumusețau slujbele noastre și care atrăgeau mulțimea credincioșilor, făcînd să vibreze de emoție sfîntă inimile tuturor? Cum să uităm concertele din aula Institutului date cu studenții pregătiți cu dăruire de el, cu ocazia unor festivități?

Este firesc atunci ca ochii tuturor celor care au participat la slujbele din această catedrală să li se umple de lacrimi și să-i aducem acum omagiul nostru de prețuire și de recunoștință pentru tot ce a făcut pentru noi, pentru dăruirea sa față de școala teologică sibiană și față de corul pe care l-a instruit și dirijat cu atîta dragoste și pricepere. Rîvna lui dirijorală îl așează în rîndul celor care au slujit cu vrednicie Biserica strămoșească și au iubit cu pasiune slova sfîntă, fiindcă el a știut, după cuvintele proorocului și psalmistului David, că „Dumnezeului nostru îi este plăcută cîntarea" (Ps. 146, 1).

Legată de preocupările sale muzicale este și munca sa de cercetare, prin care a făcut cunoscută — prin mai multe studii publicate în revistele noastre bisericești — personalitatea unor mari dirijori și compozitori ardeleni, ca Dimitrie Cuntan, George Dima, Petru Gherman sau a marelui psalt Anton Pann, care a activat o vreme și la Seminarul din Rîmnic și apoi la Brașov, și prin studiile consacrate învățămîntului muzical de la noi. A publicat, de asemenea, mai multe compoziții, prelucrări și armonizări psaltice (rev. Biserica Ortodoxă Română, nr. 7—8, 1970, p. 837—856), iar alte compoziții și colinde i-au rămas în manuscris, deși unele din ele au fost interpretate de corul catedralei și al studenților. O serie de articole, recenzii și cronici publicate în foile și revistele bisericești sibiene întregesc profilul cultural al celui care pleacă azi dintre noi.

Privind acum la viața sa, închinată lui Dumnezeu, familiei și semenilor, putem spune că părintele Ion Popescu se desparte de noi cu conștiința că și-a făcut pe deplin datoria față de toți, căci după cuvîntul Sfîntului Apostol Pavel, „cu vrednicie a umblat, după chemarea cu care a fost chemat" (Ef. 4, 1), fiind „pildă credincioșilor cu cuvîntul, cu purtarea, cu dragostea, cu duhul, cu curăția" (I Tim. 4, 12) și „următor în toate lui Hristos" (I Cor. 11, 1). Binecuvîntată și răsplătită să-i fie de Domnul toată rîvna-i pilduitoare pe care a dovedit-o de-a lungul vieții sale pămîntești, căci „lupta cea bună s-a luptat", în cei 67 de ani de viață pe care i-a dăruit Dumnezeu. Acum, în ceasul despărțirii noastre vremelnice de cel care a fost împreună cu noi slujitor al lui Dumnezeu, ne plecăm frunțile cu evlavie în fața voii Celui care pe toate le ține și îi cerem smeriți să dea iertare sufletului său bun și rîvnitor întru slujirea celor sfinte și bineplăcute Lui.

Iubitul și neuitatul nostru coleg și prieten. În numele colegilor tăi de la Facultatea de Teologie din Sibiu pe care ai slujit-o cu pilduitor devotament timp de 42 de ani, îți cerem acum iertare pentru tot ceea ce ți-am greșit — poate fără voia noastră — în această îndelungată perioadă cît am fost alături de tine și ne-am unit eforturile întru slujirea lui Dumnezeu și a studenților noștri. Durerea ne este cu atît mai mare cu cît am pierdut nu numai un om de o rară noblețe sufletească, ci mai cu seamă pentru că — după atîția distinși dascăli ai noștri pe care i-am condus pe drumul veșniciei tot din această catedrală — tu ești primul dintre noi, cei din generația actuală de dascăli în funcțiune ai Facultății noastre, care părăsește această lume spre a trece în veșnicie, ca să fii pururea cu Domnul, pînă cînd vom fi chemați și noi cei care am rămas, după cum ne încredințează tot Sfîntul Apostol Pavel (Cf. I Tes. 4, 17). Îți făgăduim, aici, în fața sfîntului altar, în catedrala în care ai slujit, ai cîntat și ai dirijat de atîtea ori, că îți

vom păstra mereu vie amintirea și că te vom pomeni pururea în rugăciunile noastre.

Îndurerată familie,

Sîntem cu toții conștienți de marea durere pe care o încercați în acest ceas greu al despărțirii de un soț și părinte iubitor, de un frate plin de dragoste față de toți cei care au odrăslit în familia cîntărețului bisericii din Orleștii de Sus, de un bunic atent și îngăduitor cu odrasla fiicei sale, de un socru, cumnat și unchi iubit de toți membrii numeroasei sale familii. Pe toți, adormitul în Domnul îi încredințează de toată dragostea sa. Tuturor le adresează cuvînt de iertare, de mîngîiere și de îmbărbătare, împreună cu Apostolul neamurilor care le zice: „Nu vă întristați ca și cei care nu au nădejde, pentru că de credem că Iisus a murit și a înviat, tot așa (să credem) că Dumnezeu pe cei adormiți întru Iisus îi va aduce împreună cu El" (I Tes. 4, 14), sau după cuvintele aceluiași Apostol: „Dacă nădăjduim în Hristos numai în viață, sîntem mai de plîns decît toți oamenii. Dar acum, Hristos a înviat din morți, fiind începătură învierii celor adormiți" (I Cor. 15, 19—20). Peste cîteva zile, Hristos-Domnul va pătimi, va fi răstignit, va muri și va învia pentru noi toți și pentru a noastră mîntuire. Drept aceea, să ne mîngîiem în fața morții sale, acum, în preajma Paștilor, și să fim încredințați de înviere, de o judecată dreaptă și de răsplătirea faptelor sale bune, care „merg cu el". Iar rugăciunea noastră, a celor rămași în viață — și în primul rînd a celor dragi ai familiei — ca o expresie a iubirii noastre, rămîne un mijloc de întărire și de mîngîiere, dar și o punte de legătură cu acela care astăzi se desparte de noi.

Drept aceea, în aceste clipe dureroase ale despărțirii, noi, toți cei de față, membri ai familiei, profesori și studenți ai Facultății de Teologie, slujitori, coriști și credincioși ai catedralei, să rugăm pe Părintele luminilor să-l ierte pe părintele și fratele nostru, arhidiaconul Ion Popescu, de tot ce a greșit ca om în această viață și să-i așeze sufletul în ceata aleșilor Săi, în rîndurile celor care au iubit „frumusețea casei Sale", adormiți în Domnul întru nădejdea învierii și a vieții celei veșnice. Să ne aducem mereu aminte de el, de bunătatea inimii lui, de frumusețea sufletului său, de credincioșia lui și să-i păstrăm neștearsă amintirea și să ne rugăm mereu lui Dumnezeu pentru odihna sufletului său ales. Să rostim și noi, împreună cu alcătuitorii minunatelor stihii pe care le-am auzit la slujba înmormîntării lui și să zicem: „Prieteni, rudenii și fii... aducîndu-vă aminte de dragostea mea către voi, însoțiți-mă și dați gropii acest lut al meu, iar pe Hristos cel care va judeca smeritul meu suflet, cu lacrimi rugați-L să mă izbăvească și să mă așeze cu drepții în Împărăția Sa".

Veșnică să-i fie pomenirea, Amin.

Pr. prof. Mircea Păcurariu

Punți între frații de aceeași limbă și lege

MARȘUL „DRUMUL CRUCII", LA BRAȘOV

„UNIREA" — este destinul poporului român. Este deviza sub care s-a întreprins actul apostolic „DRUMUL CRUCII".

Basarabia, pămînt însîngerat și frămîntat de chinuri și de dor, prin tinerii ei, își poartă crucea prin „Vatra de drept străbună". Timp de trei zile inima Basarabiei a bătut cu tărie la Brașov. Marșul „Drumul Crucii" a făcut un popas de credință și de întărire a frăției românești în orașul de la poalele Tîmpei.

Vineri, 20 martie 1992, — într-o după-amiază cu zăpadă tîrzie și cu un soare palid de primăvară, — tinerii basarabeni, reprezentanți ai „Organizației Tineretului Creștin și Democrat — Chișinău", purtători ai crezului unirii patriei, au fost primiți de brașoveni cu dragoste și creștinească datină.

La intrarea în Brașov, dinspre Sf. Gheorghe, junii brașoveni i-au întîmpinat cu pîine și sare. Fanfara militară a prezentat onorul, așa cum se cuvine unor români clăditori de nou drum pentru unitatea neamului, sub semnul credinței în Dumnezeu și al veșniciei poporului nostru. Un sobor de 15 preoți, în frunte cu Prea Sfinția Sa Părintele Serafim Făgărășanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Ortodoxe Sibiu, — le-au venit în întîmpinare cu Sf. Evanghelie, cu Sf. Cruce, cu icoana Sf. Mare Mucenic Gheorghe — purtătorul de biruință, și cu flori.

S-a oficiat un Te-Deum și rugăciuni pentru tinerii purtători ai Crucii.

Prea Sfințitul Părinte Episcop-vicar Serafim, — după ce i-a binecuvîntat, — li s-a adresat cu cuvintele: „Bine este cuvîntat cel ce vine în numele Domnului"... „și alte neamuri au pătimit ca noi, însă pătimirea lor s-a sfîrșit și se va sfîrși întotdeauna cu biruința Crucii, cu învierea lor, și, creștini fiind, noi știm că crucea nu-și are sensul în ea însăși, ci duce la izbăvire. Crucea este o punte către înviere. Mîntuitorul a murit pe cruce, dar a treia zi a înviat. Nu s-a sfîrșit viața Lui cu moartea pe cruce. Așa și viața popoarelor și cu deosebire viața poporului nostru, dacă a fost adeseori și timp îndelungat o cruce a pătimirii, iată că de multe ori în istorie am și înviat și biruința finală va fi aceea a Învierii noastre naționale".

Cuvinte patetice de întîmpinare au mai rostit preotul-pensionar Nil Ștefîrță, preotul-paroh al parohiei Brașov-Triaj, Andrei Sicoie, dl. vice-primar, arhitectul Cornel Popa. A răspuns reprezentantul grupului „Drumul Crucii" V. Ceremus.

Întru întîmpinarea „apostolilor unității" au fost prezenți membrii Ligii Studenților din Brașov și ai celei din București, din Institutul Militar „General Bengescu" Brașov, reprezentanți ai Asociației „Pro-Basarabia și Bucovina", oficialități ale primăriei și prefecturii Brașov, mulți cetățeni, care cu gîndul și cu sufletul înțeleg că granițele impuse nu pot sfîșia trupul și graiul unui neam.

După ceremonialul întîmpinării, — membrele Comitetului parohial al parohiei ortodoxe Brașov-Triaj, sub îndrumarea preotului-paroh Andrei Sicoe, au servit fraților basarabeni o gustare și un pahar cu vin.

Purtînd Crucea și drapelul cu stema Basarabiei, participanții la marș, însoțiți de preotul Andrei Sicoe și de un grup de brașoveni, au străbătut, apoi, orașul pe jos, spre monumentala biserică Sfîntul Nicolae, din Șcheii Brașovului. Pe tot parcursul traseului, brașovenii i-au întîmpinat cu flori, cu lacrimi în ochi sau cu zîmbetul pe buze, îndurerați sau fericiți.

În fața bisericii Sfîntul Gheorghe din Brașov au fost întîmpinați de o mulțime de credincioși și de preoții-parohi cu Sfînta Evanghelie, cu Sfînta Cruce, cu flori în mînă, așezîndu-se pe Crucea purtată de tinerii basarabeni o ghirlandă de garoafe.

La biserica Sf. Nicolae, junii brașoveni și mulțimea de credincioși i-au întîm-

pinat cu multă însuflețire.

S-a săvîrșit slujba vecerniei, în cadrul căreia s-au înălțat către veșnicul Dumnezeu rugăciuni pentru unitatea spirituală a românilor, pentru împlinirea reîntregirii României. Celor 40 de tineri basarabeni — din partea preoților din Brașov — li s-a dăruit fiecăruia cîte o mie de lei și cîte o carte de rugăciuni, fiind, apoi, generos găzduiți în timpul popasului lor în Brașov, de Institutul Militar de Artilerie „General Bengescu".

A doua zi, sîmbătă 21 martie a.c., începînd cu ora 10, „Cămășile albe", frații noștri de peste Prut au fost invitați în sala de marmură a Cercului militar din Brașov la o întîlnire solemnă, unde numeroși invitați au ținut să salute Basarabia și pe solii ei, mărșăluitori ai „Drumului Crucii".

Începutul acestei festive întîlniri s-a făcut în prezența Prea Sfințitului Părinte Serafim Făgărășanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Ortodoxe Sibiu.

După ce s-a dat binecuvîntarea, întreaga asistență a cîntat rugăciunea „Tatăl Nostru". Apoi Prea Sfinția Sa a rostit o însuflețitoare rugăciune: „Fă Doamne, ca virtuțile strămoșești, Credința, Nădejdea și Dragostea să încălzească inimile tuturor românilor și să trezească în ele cucernicia și rîvna pentru învățăturile cele mîntuitoare și pentru unitate adusă pe pămînt de Tine. Insuflă celor aleși iubire către țara noastră cea binecuvîntată de Tine. Auzi-ne Dumnezeule, Mîntuitorul nostru, pe noi cei ce în ceasul acesta ne rugăm cu deosebire pentru unirea tuturor românilor și binecuvintează, Doamne, această unitate a noastră, pentru ca neamul nostru să revină la virtuțile strămoșești, în care să se proslăvească preasfînt numele Tău".

In cuvîntul său, Prea Sfințitul Părinte Episcop-vicar Serafim a subliniat:

„După catastrofa comunistă de o jumătate de veac, noi trebuie să revenim la originile noastre. Și originile noastre sînt spirituale, sînt creștine. Ce inițiativă extraordinară au întreprins acești tineri basarabeni. Pe care eu, cel puțin, nu mi-aș fi putut-o imagina. Ar trebui să procedăm și noi în felul acesta, tinerii noștri să meargă în Basarabia, tot ca un simbol al unității noastre... Să ne cinstim istoria și în felul acesta, Dumnezeu va binecuvînta și unitatea noastră. Așa să ne ajute Dumnezeu".

Numeroși vorbitori au mai luat cuvîntul. S-au remarcat:

— Dl. Victor Curcudel, președintele Asociației „Pro Basarabia și Bucovina", filiala „Dimitrie Cantemir" Brașov.

— Dl. Viorel Badea (Liga Studenților), care a spus între altele: „Sîntem români și sîntem creștini ortodocși. Acest pelerinaj ar trebui să trezească multe conștiințe. Noi sîntem acea generație care am refuzat somnul, am refuzat pasivitatea...".

— Col. C-tin Liță (Asociația Națională a Veteranilor de Război): „Limba și credința sînt elementele care asigură dăinuirea și eternitatea unei națiuni. Și voi ați venit aici în numele limbii române și în numele credinței creștine. Sînteți un exemplu pentru toți tinerii din România".

— Popa Corneliu — viceprimarul orașului Brașov, a spus între altele: „Acela nu se va putea numi guvern român, care nu va acționa pe cale diplomatică, pentru a convinge pe toată lumea de cîtă dreptate avem. Nu este destul să declarăm nul și neavenit pactul Molotov-Ribbentrop, trebuie înlăturate și consecințele lui".

— Gabriel Filitti (Asociația 15 Noiembrie): „Tineretul este cel dintîi chemat să salveze această țară de la nimicire. Noi, cei care am suferit o viață, să ne alăturăm sufletelor lor curate și să facem ceea ce doresc ei și ce fac ei, pentru că dorința lor vine din curățenia sufletului lor."

În încheiere a vorbit reprezentantul grupului „Drumul Crucii" Veaceslav Ceremus: „Drumul acesta este pentru noi o *probă apostolică* ce trebuie să marcheze mobilizarea conștiinței naționale.

Ne aflăm în fața unui ev nou. Afirmăm: *Duhul României este viu.* Inițiativa noastră nu vrea să fie altceva decît un imbold, o mică contribuție la opera reîntregirii. Tinerii de azi sînt — cu toate virtuțile și cu defectele lor, — păstrătorii loialității, patriotismului și onoarei naționale. Nu ne este teamă că greșim, pentru că știm că există un drum care ne este menit. Fie ca această mișcare a noastră pe trupul țării, *să fie temeiul nașterii unei noi generații, pentru România*".

Seara, la orele 17,00, în biserica Sfîntul Gheorghe, tinerii basarabeni purtători ai Crucii suferințelor și a izbăvirii neamului românesc au fost primiți în glas de

clopot şi în intonarea imnului: „Bine-aţi venit voi, oaspeţi dragi...", fiind întîmpinaţi — după datina străbună — cu pîine, cu sare şi cu vin, înmînîndu-li-se spre sărutare Sfînta Evanghelie şi Sfînta Cruce. Tinere îmbrăcate în costume naţionale le-au oferit garoafe — simbolul iubirii frăţeşti.

Părintele Gheorghe Grindu — parohul bisericii, le-a urat: „Bine aţi venit, mesageri ai unităţii noastre naţionale, purtători de cruce sfîntă.

Deşi sînteţi obosiţi, după lungul drum ce-l faceţi din celălalt capăt de ţară, totuşi citim pe chipurile D-voastă că sînteţi împăcaţi cu menirea ce v-aţi ales-o.

Aveţi un crez sfînt. Vă rugăm să credeţi că acest crez este şi al nostru. Vă aflaţi în capul coloanei viitorului. Aveţi în faţă istorica răspundere de a construi drumul „Reîntregirii Ţării". La voinţa D-voastră se alătură şi dorinţa noastră.

Să fie bine primită jertfa D-voastră înaintea lui Dumnezeu, pentru refacerea trupului Patriei în hotarele ei fireşti şi pentru o pace trainică pe întreaga vatră românească".

Prea Sfinţia Sa Părintele Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul a oficiat slujba vecerniei, în cadrul căreia s-au săvîrşit ectenii stăruitoare: „Cu milostivire caută, Doamne, cu ochiul Tău cel a toate văzător şi vezi că au intrat vrăjmaşii în moştenirea noastră şi au pîngărit Biserica Ta cea sfîntă. Se varsă sînge nevinovat şi frica i-a cuprins pe fraţii noştri basarabeni. Miloştiveşte-Te, Doamne, pornirea vrăjmaşilor o risipeşte şi izbăveşte pe poporul Tău de strîmtoarea cumpliţilor vrăjmaşi. Ne rugăm Ţie, Celui grabnic spre ajutor şi tare în apărare, auzi-ne şi ne miluieşte".

„Să nu intri la judecată cu fraţii noştri din Basarabia, Doamne, şi să nu-Ţi depărtezi mila Ta de la dînşii, căci ne-au împuţinat mai mult decît toate făpturile şi sîntem umiliţi pentru păcatele noastre; ci îi scoate pe fraţii noştri din mîinile vrăjmaşilor lor şi ale tuturor celor ce le fac strîmbătate. Nu lăsa, Doamne, pe fraţii noştri din Basarabia a aluneca în ispite mai presus de putere şi nu-i lăsa să se afunde în necazuri, în primejdii şi în nesuferite prigoniri; ci degrab împacă-Te cu dînşii şi le uşurează întristarea.

Pierde cu Crucea Ta pe cei ce se luptă cu fraţii noştri, ca să cunoască puterea Ta. Ne rugăm Ţie, Celui ce sfarmi războaiele cu braţ înalt, auzi-ne şi ne miluieşte".

La sfîrşitul vecerniei, Prea Sfinţitul Părinte Serafim — cu mult duh — a rostit un ales cuvînt de învăţătură, subliniind că „renaşterea ţării se poate împlini numai prin renaşterea spirituală a poporului român. Poporul român, de altfel, a parcurs un permanent drum al Crucii, iar acum, aceşti tineri basarabeni continuă revoluţia română pe plan spiritual...".

În continuare, membrii „Ligii Tineretului Creştin Ortodox" cu sediul la biserica Sfîntul Gheorghe, au dăruit purtătorilor Crucii un moment de sensibilă şi adîncă semnificaţie, prezentînd scenariul religios: „Pe Născătoarea de Dumnezeu şi Maica Luminii, întru cîntări, cinstind-o, să o mărim". Pe parcursul acţiunii, corul Ligii Tineretului Creştin Ortodox a interpretat imne închinate cinstirii Maicii Domnului (Fiind foarte aproape Praznicul Bunei-Vestiri).

Spre finalul programului, în faţa sfîntului altar, îngenunchiaţi în rugă fierbinte formînd o Cruce vie din trupurile lor, şapte tineri ai Ligii, îmbrăcaţi în cămăşi albe, împreună cu preotul Gheorghe Grindu, au rostit o cutremurătoare rugăciune pentru „unirea-n cuget şi-n simţiri a fiilor poporului român şi pentru reîntregirea Patriei:

„Doamne, România are o singură inimă.

Graiul inimii e graiul sîngelui,

e graiul testamentului lăsat nouă de străbunii acestui pămînt: „Păstraţi-vă în hotarele pe care vi le-a rînduit Dumnezeu şi nu vă lăsaţi împărţiţi. Căci despărţiţi veţi fi slabi şi duşmanii vă vor cotropi şi uşor vă vor stăpîni. Şi-atunci, inima voastră nu va mai bate cu tărie pentru toţi, ca să încălzească şi să ţină viu trupul neamului nostru întreg".

Aşa grăit-au şi aşa voit-au înaintaşii noştri.

Dar, Doamne, venit-au peste noi mîini vrăjmaşe, cu cugete necurate, care ne-au împărţit, ne-au asuprit şi cumplit ne-au chinuit. Pe unii ne-au umilit, pe alţii cu ură nedreaptă i-au ucis, pe alţii i-au dus prin Siberii de iad şi de întuneric.

Nu ne uita pe noi, Doamne, Dumnezeul izbăvirilor, ci, precum prin providenţa Ta, ai rînduit ca în anul 1918 să se refacă trupul Patriei, aşa te rugăm, Părinte, sfarmă şi acum puterea vrăjmaşilor noştri. Pune pe fugă popoarele roşii ce muşcă

cu cruzime din pămîntul Basarabei şi-al Bucovinei şi refă iarăşi hotarele drepte în care ne-ai rînduit să trăim. Ridică, Doamne, ceaţa de pe lunca Prutului şi ne adună din nou sub un singur cer românesc.

Doamne, Tu ai creat naţiunile ca pe un întreg şi le-ai dat grai comun şi vetre de vieţuire, de împlinire şi de destin comun.

România are o singură inimă.

Doamne, fă ca inima aceasta să bată în acelaşi ritm în pieptul românilor de pe tot rotundul pămîntului nostru românesc.

Auzi, Părinte, glasul rugăciunilor poporului nostru şi-al fraţilor noştri basarabeni supuşi vreme îndelungată sub un imperiu satanic. Auzi glasul curmat silnic al celor ce-au cerut — în ultimul lor ceas de viaţă — dreaptă răsplătire. Auzi, Doamne, glasul celor ce-au fost jertfiţi în subpămînturi uraliene, întunecate de cărbune şi de gheţuri de taiga sălbatică, nimicitoare de trupuri şi schiloditoare de suflete. Drepte judecătorule, nu lăsa ca aceste jertfe să fie uitate, ci primeşte-le ca un Bun Părinte şi le aşează la temelia unirii ţării în hotarele pe care ni le-ai rînduit.

Binecuvintează cu har pe aceşti tineri purtători ai „Crucii suferinţelor" şi prin dragostea lor mare pentru credinţă, pentru neam, pentru ţară, aprinde, Doamne, în sufletul tuturor românilor flacăra sfîntă a credinţei şi voinţa ca toţi românii să fim una.

„Mîntuieşte, Doamne, poporul Tău şi binecuvintează moştenirea Ta. Biruinţă dreptcredincioşilor creştini asupra celui potrivnic dăruieşte şi cu Crucea Ta păzeşte pe poporul Tău". (Această rugăciune, alcătuită de preotul Gheorghe Grindu, este o prelucrare după cuvîntul Î. P. S. Mitropolit Antonie: „Ca toţi să fim una", publicat în Telegraful Român, 1 februarie 1992, pag. 3).

Programul din sf. biserică s-a finalizat cu cîntarea imnului: „Cu noi este Dumnezeu..." şi a compoziţiei: „Pentru unirea tuturor", interpretate de corul bisericii Sf. Gheorghe, sub conducerea prof. Andrei Volintir (originar din Basarabia).

A urmat, apoi, o agapă comună. Epitropul Trandafir Roşioru, membrii Consiliului şi ai Comitetului Parohial ai bisericii Sf. Gheorghe, împreună cu Liga Tineretului Creştin Ortodox i-au invitat pe fraţii basarabeni şi pe P. S. Părinte Episcop-vicar Serafim, cu însoţitorii săi, la cină.

În timpul mesei s-a toastat pentru sănătatea şi succesul deplin al apostolatului purtătorilor Crucii, cît şi pentru unirea tuturor provinciilor româneşti. Din partea bisericii Sf. Gheorghe şi a Ligii Tineretului Creştin Ortodox Braşov, — celor 40 de tineri participanţi la „Drumul Crucii" — li s-au dăruit daruri de cărţi şi *cu deosebire încredinţarea* că creştinii braşoveni sînt uniţi cu ei în acelaşi crez şi nutresc ferma convingere în izbînda acestui sfînt pelerinaj făcut cu gîndul şi cu inima, pentru reintregirea şi izbăvirea neamului şi-a ţării. Prin tot ce s-a făcut, considerăm că le-am încălzit inimile.

Duminică, 22 martie 1992, ultima zi de popas în cetatea Braşovului a participanţilor la „Drumul Crucii", a fost marcată de alte momente de intensă trăire spirituală şi de emoţie creştină, petrecute în cadrul Sfintei Liturghii arhiereşti săvîrşită de Prea Sfinţitul Părinte Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul, în biserica Sfînta Treime — Bariţiu.

Au fost rostite rugăciuni şi ectenii pentru refacerea unităţii patriei şi pentru ca Dumnezeu să reverse binecuvîntare părintească peste jertfa tinerilor basarabeni, purtători ai „Drumului Crucii". Cuvîntul „Ierarhului cu har", — al Prea Sfinţitului Serafim — credem că le-a încălzit sufletele şi le-a dat noi puteri pentru finalizarea misiunii lor sfinte şi patriotice.

În jurul orei 16,00, fraţii basarabeni au ridicat Crucea din biserica Sf. Nicolae şi şi-au reluat sfînta menire pe drumul vetrei străbune, mîngăiată de tricolorul dorului de împlinire a întregirii ţării. Unirea şi numai unirea va aduce puterea şi împlinirea destinului poporului român.

Sfînta Cruce a fost purtată de tineri, — de generaţia care are dreptul să decidă asupra viitorului lor.

Fapta tinerilor basarabeni este un act unic în istoria Ţării Româneşti, este un pelerinaj sfînt închinat reîntregirii neamului românesc, care nu se poate înfăptui decît sub semnul sfînt al Crucii.

Preot Gheorghe Grindu

SERAFIM DUICU:

Pe urmele lui Petru Maior, București, 1990, pp. 239.

Petru Maior a scris mult, peste două-sute de volume. El a avut șansa de a publica cea mai mare parte a operei sale încă în viață fiind. Douăzeci și patru de volume, cum consemnează autorul Duicu de care ne ocupăm Ca urmare, opera lui Petru Maior a fost cunoscută în toate teritoriile locuite de români.

Pe la 1820 cînd învățămîntul în Moldova ca și în Muntenia se făcea numai în grecește, tînărul Constantin Negruzzi, viitorul prozator, a fost incitat de tatăl său la cunoașterea slovei românești, pe care a învățat-o citind Istoria pentru începutul românilor în Dacia, a lui Petru Maior. În 1843, în cuvînt introductiv la cursul istoric național, Mihail Kogălniceanu punea în lumină, meritele excepționale ale istoricului „Petru Maior, de fericită aducere aminte, pentru cartea sa despre începutul românilor". Ion Heliade Rădulescu a văzut, în Istoria lui Petru Maior, un fel de toiag al lui Moise. Am reprodus aceste dovezi de prețuire a lui Petru Maior pentru că ele fac parte din acele înfăptuiri care merită să fie dezvăluite.

Pentru a actualiza prezența în mijlocul nostru a lui Petru Maior spunem că el s-a născut în 1760, trăindu-și copilăria în Capuș — Mureș, a murit în 1821, cu apostila de istoric și filolog român din Transilvania.

A urmat liceul la Tîrgu-Mureș și Blaj. A studiat la Roma și Viena, obținînd doctoratul în filosofie și Teologie. A fost rînd pe rînd, profesor la Blaj, protopop la Reghin și apoi angajat la tipografia universității din Budapesta.

Lucrările lui Petru Maior sînt: Propovăduire la îngropăciunea oamenilor morți 1809; Didahii, adică învățături, pentru creșterea fiilor... 1809; Predici sau învățături la toate duminicile și sărbătorile... 1811; Istoria pentru începutul românilor în Dacia, 1812; Învățătură pentru prășirea pomilor, 1812; Învățătură de a face sirop și zahăr din mustul tuleilor de cucuruz, 1812.

Disertație pentru începutul limbii românești... 1812; Disertație pentru literatura cea veche, 1812, Istoria Bisericii românilor..., 1813; Animadversiones în recensionem. Historiae de origine Valachorum în Dacia, 1814; Răspunsul la Cîrtirea care s-au dat asupra persoanei lui Petru Maior... 1814; Reflexiones in Responsum... 1815; Învățătură pentru doftorirea boalelor..., 1816; Întîmplările lui Telemach . , 1818; Ortographia română sine latino-valahica... 1818; Dialog pentru începutul limbii... 1819; Procanonul alcătuit în anul 1783, ce cuprinde în sine cele ce sînt de lipsă spre înțelesul cel deplin și adevărat al canoanelor și a toată tocmeala bisericească, spre folosul mai cu seamă a românilor — a apărut, post mortem, în București, 1894, ediție îngrijită de C. Esbiceanu, iar ediția a doua a apărut la Sibiu în 1948, sub îngrijirea pr. prof. dr. Grigorie Marcu.

Procanonul este un fel de sinteză teologic-bisericească a lui Petru Maior. O indică aceste titluri ale cărții: Despre împărățirea Bisericii, Hronologia patriarhilor Romii vechi, Hronologia patriarhilor Țarigradului, Hronologia patriarhilor de la Alexandria; Puterea și stăpînirea e dată Bisericii de asemenea și întocmai aceste întru toți apostolii. Se răsipesc ceale ce împotriva acestei învățături aruncă italienii, sfîntul Petru nu a fost cel dintîi în ceata Apostolilor. Din titlurile ce se dau papei nu urmează (că) Papa să aibă mai mare putere decît ceilalți arhierei, Soborul nu-l adună Papa, la Sobor toți și singuri arhiereii trebuie să aibă cuvînt.

Este grea ura dintre frați. P. Maior pare că nu judecă atît pe frații noștri uniți cu Roma, nu apără nici bătrîneasca noastră Lege, atît de consecvent, cît unitatea de neam, atît de necesară atunci, acum și totdeauna.

Tot postum au mai apărut: Protopopadichia, adică drepturile protopopilor din Ardeal; Capitole dintr-o posibilă gramatică; Scrisori și documente și Finalul izbăvirii Bisericii românilor.

Autorul Serafim Duicu își grupează materialul în capitolele: Primii pași pe drumurile cărții; Toate drumurile duc la Roma, Pași pe calea acumulărilor intelectuale; Popas vienez; La Blaj; La Reghin; Pe drumul marilor împliniri; Opera istoriografică, Opera polemică, Ideile lingvistice, Opera oratorică, Activitatea de traducător...

Referindu-ne la aspectul religios al operei lui P. Maior, spunem că scopul pe care l-a urmărit P. Maior a fost „de a pune în lumină vechimea creștinismului la români, vechime care merge pînă către începuturile lor ca neam." Într-un paragraf intitulat: Românii mai demult toți au fost neuniți, Maior elucida problema apartenenței românilor la ritul răsăritean nu la cel apusean. Subliniind că mai demult toți românii au fost neuniți, Maior atrăgea atenția asupra unității acestora și din acest punct de vedere el, unitul, educat la școlile Blajului, apărător al unirii și slujitor al ei, nu putea să nu recunoască realitatea slavică, nici nu se arată nicăieri urmă de unde măcar cît de mică ghicitură să se poată stoarce, că Biserica românilor cîndva a fost de legea latinească. „Anevoie era" a nu grăi adevărul"! Că o parte dintre români s-a unit cu Roma la 1700 este adevărat, dar „unirea" aceasta nu trebuie să meargă pînă mai departe de respectarea celor patru principii de dogmatică (primatul Papei, Purgatoriul, azima și filioque), adică nu trebuie latinizat cultul, el trebuie să rămînă cel vechi, pentru a nu se adînci scindarea românilor din Transilvania și pentru a nu fi rupți cei uniți de trunchiul românității întregi" (p. 153).

Urmărind eforturile celorlalte confesiuni de a atrage pe români spre ele P. Maior dezvăluia aceleași sensuri politice și economice, ascunse: Cucerirea supremației lor în Transilvania și consolidarea stăpînirii lor asupra ei.

În acest sens reforma religioasă e interpretată și sub forma ei politică, facilitarea întoarcerii limbii române în biserică în locul celei slavone, dar și sub forma cea negativă editarea catehismului, blestemat, de la 1544, cunoscut sub numele de Catehismul calvinesc de la Sibiu, bătăile, schingiuirile, maltratările suferite de români etc. Mai ales manifestările negative puneau în lumină puterea de rezistență a românilor, la presiunile de convertire la calvinism, venite chiar din partea principilor calvini ai Transilvaniei, culminînd cu adevăratul martiraj al mitropolitului Sava Brancovici, care, din ordinul principelui Mihai Appafi, fu bătut în biserica de la Vinț înaintea a tot norodul fu, în chip de disprețuire, dezbrăcat de veșmintele cele arhierești, după aceia din nou băgat în temniță și de acolo scos în toată vinerea, fu bătut cu toiage pînă la moarte. Aceasta survenită în anul 1683. Sau cazul mitropolitului Iosif Budai, aruncat, din ordinul aceluiași principe, în turnul castelului de la Brîncovenești, la 16 ianuarie 1682 (p. 154).

Legat de Școala ardeleană, strălucitul cărturar Petru Maior s-a inspirat din realitățile istorice, exprimînd adevăruri sub influența cărora au cugetat și au scris o serie de cărturari ardeleni mai ales.

Datorită exigenței lui Serafim Duicu cartea: Pe urmele lui Petru Maior, devine un fel de apax legomenon, despre care se poate vorbi cu multă apreciere.

Pr. prof. Nicolae Neaga

Prof. univ. Dr. VICTOR GIULEANU:

Ritmul în creația muzicală clasică, Editura Muzicală, București, 1990, 205 p.

Muzica fiind o artă prin excelență „temporală", orice considerații privind economia mijloacelor sale în raport cu această axă esențială pentru ființa sa, care este timpul, prezintă totdeauna interes. Și acest interes este îndoit atunci cînd analiza se apleacă asupra unei perioade dintre cele mai importante ale evoluției istorice a artei muzicale: clasicismul.

Preocupările Prof. dr. V. Giuleanu privind ritmul muzical, concept generic ce reuneşte toate aspectele teoretice şi practice ale structurării materialului sonor — prezentat concret în entităţi discrete, „durate" — în cadrul continuum-ului care este timpul, nu sînt noi, prezenta lucrare fiind a treia dintr-un ciclu, celelalte două — Teoria ritmului şi Evoluţia ritmului de la începuturi pînă la Bach — apărînd în Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor, Bucureşti, în anii 1968, respectiv 1969. În mod firesc, deci, „actualul volum... îşi propune să continue studiul evoluţiei ritmului muzical abordînd fenomenul în creaţia c l a s i c ă... reprezentată atît de elevat de către Haydn, Mozart şi Beethoven"[1]. Iar „criteriul principal pe care se axează cercetarea propusă... (fiind) cel sugerat de forma (tiparul) în care aceştia şi-au „turnat" operele lor",[2] după două subiecte prezentate drept prolegomene ale întregului studiu: ritmul muzical în lucrările lui Johann Sebastian Bach şi în suita instrumentală, materialul expunerii se organizează în două părţi mai întinse, precedate de o serie de consideraţii introductive generale (asupra ritmului muzical în creaţia clasică, omofonă): I. Aspecte configurative cu caracter general privind fizionomia ritmului în operele clasicilor (venind din perioada anterioară de evoluţie şi utilizate de către clasici) II. Aspecte configurative şi procedee (noi) specifice privind evoluţia formelor ritmului în operele clasicilor. Cîteva consideraţii finale trasează liniile de perspectivă ale evoluţiei ritmului muzical în perioada post-clasică, pînă în zilele noastre — ce va constitui, potrivit promisiunii autorului, obiectul unui viitor studiu.

Pentru domeniul muzicii bisericeşti un astfel de studiu prezintă o importanţă specială. Pe de o parte, cugetarea fundamentală asupra aspectelor generale ale muzicii poate oricînd folosi şi teoreticianului sau practicianului cîntării bisericeşti; de exemplu, rigoarea definirii şi folosirii unor noţiuni ca cele de „ritm" şi „metru", ca şi lămurirea fără echivoc a raportului dintre ele — teoretic şi estetic — înlătură multe confuzii şi „erezii" semidocte sau „şcolăreşti" (în sensul rău al cuvîntului), prin care ritmul — factorul artistic creator era subordonat măsurii — cadru metric şi factor secundar de măsurare.[3]

Pe de altă parte, muzica clasică, stilul componistic clasic a influenţat şi este prezent într-o mare parte a repertoriului coral bisericesc (ortodox) din ultimele două secole (la noi, mai ales de pe la mijlocul secolului trecut). În acest sens, atît cît este adevărat că „Haydn, Mozart şi Beethoven reprezintă gîndirea umană în universalitatea sa" aceasta poate ajuta şi la mai buna înţelegere şi simţire a structurilor ritmice, dar şi armonice şi melodice, ca şi a procedeelor de dezvoltare muzicală descoperite de aceşti mari clasici şi prezente în lucrările muzicale bisericeşti.

Şi deşi, totuşi, distanţa între cîntarea creştină ortodoxă tradiţională şi momentul de cristalizare stilistică şi spirituală (în general) al clasicismului european occidental este mare, cîntarea răsăriteană fiind mai apropiată de muzicile premergătoare clasicismului sau de cele ce i-au urmat mai tîrziu, raportarea lor este instructivă chiar şi numai pentru evidenţierea contrastelor.

Aceste cîteva observaţii sumare şi trimiterea la bogata ilustrare cu exemple muzicale a lucrării — un adevărat regal al varietăţii artistice imprevizibile şi inspirate, (de fapt al miracolului fiecărei părticele a creaţiunii), se doresc un îndemn la parcurgerea acestei lucrări, care, odată depăşite ariditățile tehnice ale expresiei muzicologice specializate, se relevă a fi o adevărată experienţă spirituală, ziditoare nu numai pentru muzician, ci şi pentru orice om de cultură.

Preot Vasile Grăjdian

1, 2 — din Prefaţă, p. 5.
3 — p. 59—61.
4 — motto-ul cap. de consideraţii introductive, p. 33, după Lenz W., Beethoven et ses trois styles, Paris, 1852, p. 45.

Făgăraş — 700 de ani, 1291—1991, pagini de istorie, (Editura Arta grafică, pg. 151), f. an.

Lucrarea este elaborată de un grup de autori, care, cu pasiune şi competenţă, expun într-un mănunchi de studii aspecte şi evenimente mai însemnate din trecutul de lupte şi jertfe al oraşului Făgăraş şi împrejurimile acestuia, străvechea Ţară a Făgăraşului, numită în documente vechi Terra Blachorum. Aşezată în depresiunea de pe valea Oltului, cu o populaţie românească compactă, avînd o organizaţie social-politică legată de Ţara Românească de la Mircea cel Bătrîn (1386—1418) pînă la Vlad Ţepeş (1564). La est se întinde de la munţii Perşani, la vest pînă la Porumbacu de Sus şi de Jos, fiind străjuită la sud de masivul munţilor Făgăraşului şi la nord de Podişul Transilvaniei.

Cartea este prefaţată de Octavian Paler, fiu al locului (com. Lisa), pentru care „Făgăraşul înseamnă, înainte de toate un mit" al copilăriei şi adolescenţei.

Vestigiile istorice descoperite prin săpături arheologice atestă numeroase şi însemnate aşezări dacice, concludente pentru gradul înaintat de cultură materială şi spirituală a strămoşilor geto-daci, cu o continuitate neîntreruptă de populaţii româneşti în „Terra Blachorum".

Cartea are 12 studii bine documentate, în care autorii dezbat următoarele teme: cadrul fizico-geografic, descoperiri arheologice, voivodatul făgărăşan, cetatea Făgăraşului, Ţ. Făgăraşului în sec. XIV—XVI, sec. XVII—XVIII (1691—1791), perioada 1848—1892, făgărăşenii în America, judeţul Făgăraş în perioada interbelică, rezistenţa anticomunistă în Ţara Făgăraşului şi principalele obiective turistice. Lucrarea are opt pagini cu imagini ale unor obiecte arheologice descoperite în zonă, cu cîteva vederi ale cetăţii Făgăraşului şi cîteva personalităţi ce aparţin prin naştere şi activitate acestui ţinut: Inochentie Micu Klein (1692—1768), Badea Cârţan (1848—1911), Aron Pumnul, Ion Codru Drăguşanu, cîţiva voluntari cu grad de ofiţeri în războiul de independenţă, şi martirul Ioan Senchea, avocat, ucis în 1916 de trupele maghiare.

Situaţia geo-fizică şi istorică în care s-a desfăşurat viaţa românilor făgărăşeni, le-a asigurat o identitate şi originalitate specifică, care s-au păstrat şi în veacurile de stăpînire a regilor maghiari asupra Ardealului începînd cu anul 1464.

În toate timpurile Ţara Făgăraşului şi-a păstrat împreună cu Ţara Amlaşului (Mărginimea Sibiului) o autonomie, în care populaţia românească îşi avea o organizaţie administrativă, juridică, voivodală şi spirituală legată de obiceiurile vechi ale locului, de legile pămîntului şi de cele din Ţara Românească.

Spre sfîrşitul secolului al XVII-lea începe stăpînirea habsburgică a Vienei asupra Ardealului, care va dura pînă la 1867, cînd începe epoca dualismului austro-ungar ce sfîrşeşte la 1918. Stăpînirea Vienei aduce în Ţara Făgăraşului, ca şi în toată Transilvania, influenţa prozelitismului catolic, cu toate luptele şi rezistenţele Ortodoxiei româneşti, desfăşurate în mişcarea lui Sofronie (1759—1761). Cele religioase se împletesc cu cele naţional-sociale în răscoala lui Horia, în revoluţia din 1848—1849 şi în anii memorandiştilor (1892—1894).

Autorii subliniază permanent unitatea de rezistenţă, luptă şi acţiune între reprezentanţii Bisericilor Ortodoxă şi Greco-catolică în vederea eliberării de servituţi sociale şi naţionale şi cîştigarea de drepturi pentru naţiunea română, cea mai veche şi numeroasă, ţinută în afara oricăror libertăţi şi drepturi individuale şi politice.

În expunerea motivelor sociale, naţionale şi religioase ale emigraţiei făgărăşenilor în America se folosesc între alte documente şi materialul din „Telegraful Român" de la Sibiu. Din 1880 românii făgărăşeni se îndreaptă spre lumea nouă a Americii. Hărnicia, spiritul de întreprindere şi propăşire sînt calităţi şi virtuţi cu care făgărăşenii s-au făcut cunoscuţi peste tot. Prin emigraţia din America, numărul făgărăşenilor a ajuns la sute de mii în timpul celui de al doilea război mondial (1916—1918). Pe lîngă manifestările patriotice făcute în America în favoarea războiului de Reîntregire, cîteva sute de făgărăşeni s-au înrolat voluntar în armată pentru întregirea neamului. După 1918 s-a resimţit o reală emancipare economică, socială şi naţională în toate satele din Ţara Făgăraşului. Această propă-

șire se întemeia pe cîștigurile cu care se întorceau majoritatea emigranților, pentru a-și reface gospodăriile familiilor de acasă.

Momente dramatice de eroism în lupta pentru libertate și demnitate românească au dovedit făgărășenii prin rezistența armată anticomunistă din munții Făgărașului. Cu mii de jertfe, în multe feluri de situații de opoziție, cu lupte armate în munți, românii făgărășeni au acționat în cîteva organizații anticomuniste, formate din elevi, studenți, militari, țărani și intelectuali, începînd din 1918 pînă în 1957. Rezistența armată din munți a fost ajutată de populație cu alimente, îmbrăcăminte, încurajări și colaborări pentru a face față acțiunilor securității și ale armatei introduse pe urma lor. Între cei care i-au sprijinit efectiv moral și material au fost preoții ortodocși și uniți, care au fost arestați, anchetați și închiși pe zeci de ani.

Țara Făgărașului cu o străveche tradiție de împotrivire la împilare și tiranie, a dat și cu acest prilej al înrobirii comuniste, tributul de jertfe, de sînge și de vieți a unor fii curajoși și eroi, care au ridicat demnitatea neamului prin acțiunile lor.

Se așteaptă o recunoaștere publică a acestor martiri și eroi, prin ridicarea unui monument potrivit ce ar trebui să fie în orașul Făgăraș, întru cinstirea memoriei tuturor celor care au luptat și s-au jertfit pentru libertatea, dreptatea și demnitatea neamului românesc.

Recunoștința și cultul acestor eroi și martiri vor trezi în sufletele noastre sentimente și acțiuni patriotice benefice de unitate, solidaritate și demnitate creștină și românească.

Preot Filaret Costea

† ARHIDIACONUL PROFESOR ION POPESCU

Vineri 17 aprilie 1992, după o scurtă și aprigă suferință, a trecut la cele veșnice Părintele Arhidiacon Ion Popescu, distins compozitor și dirijor al corului catedralei mitropolitane, profesorul de Muzică bisericească al Facultății de Teologie din Sibiu. Vestea, neașteptată, a îndoliat sufletele tuturor celor care, ca și rude sau prieteni, colegi sau studenți, l-au cunoscut și s-au împărtășit din alesele daruri cu care bunul Dumnezeu l-a înzestrat — și mai ales din smerenia și seninătatea unui suflet creștinesc ales și din bucuria cîntării bisericești, pe care a slujit-o cu devotament decenii de-a rîndul...

Născut la 9 iunie 1925 în comuna Orlești-Vîlcea, într-o familie de țărani harnici, cu mai mulți copii — tatăl fiind și cîntărețul bisericii din sat și, cu siguranță, primul său „dascăl de suflet" în ale cîntării — și-a început Seminarul „Sfîntul Nicolae" din Rîmnicu Vîlcea studiile pregătitoare pentru viitoarea sa slujire, pe care le va continua apoi la Institutele Teologice din București și Sibiu, luîndu-și licența în Teologie, cu calificativul excepțional, în anul 1950. A urmat și cursurile de doctorat la Institutul din București, sub îndrumarea cunoscutului profesor, dirijor și compozitor (astăzi nonagenar) Nicolae Lungu.

Mai tîrziu, a păstrat mereu, o caldă amintire pentru toți venerabilii săi profesori, ca și pentru Părintele Gheorghe Șoima, care, la Sibiu, i-a fost un adevărat mentor în problemele de muzică bisericească. De fapt, acestuia, după ce a funcționat o vreme ca asistent al său, i-a și urmat la catedră după pensionarea sa, și la conducerea corului catedralei mitropolitane.

Și se poate spune că întreaga activitate a Părintelui Ion Popescu a fost pusă în slujba Institutului Teologic și a Catedralei Mitropolitane din Sibiu. Angajat încă de la terminarea studiilor în diferite funcții administrative la Institut, în anul 1952 a fost hirotonit diacon de Mitropolitul Nicolae Bălan, în anul 1980 Mitropolitul Nicolae Mladin, fostul său profesor, acordîndu-i distincția de arhidiacon. De asemenea, promovat în anul 1971 asistent pentru limbile clasice, greacă și latină, apoi pentru Muzica bisericească, din anul 1976 a devenit lector de Muzică bisericească și Ritual.

Și în ceea ce privește corul catedralei mitropolitane Părintele Ion Popescu a desfășurat o rodnică și îndelungată activitate, mai întîi ca dirijor secund, iar din anul 1985 ca dirijor prim.

Astfel, el s-a înscris în șirul marilor săi înaintași, muzicienii transilvăneni din Sibiu: Dimitrie Cunțan, Timotei Popovici, Petru Gherman și Gheorghe Șoima, contribuția sa la dezvoltarea muzicii bisericești mai constînd și din numeroasele studii — multe publicate — dedicate personalităților mai înainte amintite, și din compozițiile, prelucrările și armonizările sale — și dintre acestea unele publicate, iar altele încă în manuscris, deși au fost cîntate fie de corul catedralei, fie de corul studenților teologi...

Dar, mai ales — și aceasta va fi probabil urma cea mai importantă și mai durabilă pe care Părintele Ion Popescu a lăsat-o în cîntarea bisericească românească — trebuie să punem în lumină aportul său la păstrarea și, uneori, la redescoperirea spiritului și rosturilor autentice ale cîntării bisericești ortodoxe, întorcînd și îmbisericind decenii anterioare de ispitiri culturale și muzicale mai laice, lucrare începută încă de Părintele Gheorghe Șoima și săvîrșită mai puțin teoretic, prin scrieri, cît mai ales practic, prin întruparea acestui duh al cîntării bisericești, același cu al învățăturii mîntuitoare a Domnului nostru Iisus Hristos, în viața și slujirea lor.

Amintirea frumoaselor concerte anuale de colinde, ca şi a răspunsurilor corului catedralei la Sfînta Liturghie vor rămîne atît de vii în sufletele credincioşilor sibieni...

*

Slujba înmormîntării s-a săvîrşit luni 20 aprilie 1992, în Catedrala Mitropolitană din Sibiu, de către Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Dr. Antonie Plămădeală împreună cu un sobor de 15 preoţi şi 5 diaconi — răspunsurile fiind date de Corul catedralei şi un grup numeros de studenţi teologi.

Pioase omagii celui adormit în Domnul au adus, în cuvîntările lor, Î. P. S. Mitropolit Dr. Antonie Plămădeală, Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu, Decanul Facultăţii de Teologie din Sibiu, Pr. Conf. Dr. Nicu Moldoveanu, din partea Facultăţii de Teologie din Bucureşti, Dl. Romulus Petrişor, din partea corului catedralei şi Dl. Ion Vizeteu.

Întru fericită adormire, veşnică, fă, Doamne, pomenirea robului Tău, Arhidiaconul Ion...

V. G.

† PREOTUL BRIOTA VICTOR

După o suferinţă de aproape 3 ani s-a mutat la cele veşnice preotul pensionar Briotă Victor.

Născut în anul 1903 în localitatea Tohanu-Nou, jud. Braşov, din părinţii Ioan şi Maria Briotă, urmează şcoala primară în satul natal, apoi Şcoala Normală din Sibiu, după care se înscrie la Academia Teologică „ANDREIANĂ“ din Sibiu, ale cărei cursuri le absolvă în anul 1929.

Căsătorit în acelaşi an cu Anghel Mariana din Tohanu-Nou, este hirotonit preot (1930) pe seama parohiei Holbav, prot. Braşov. După o păstorire de 18 ani, timp în care vin pe lume cele două fete: Minodora şi Felicia, în urma unui concurs se transferă (1948) în parohia Tohanu-Nou (satul natal), păstorind această enorie pînă la data pensionării (1972).

Pensionat fiind, dar încă în putere, a fost sprijin preoţilor ce s-au succedat la Tohanu-Nou (Pr. A. Gontea, pr. T. Ţintea şi celui ce scrie aceste rînduri) atît timp cît sănătatea i-a permis.

Ultimii ani ai vieţii i-a petrecut în neputinţe, sfîrşitul survenind în dimineaţa zilei de 6 aprilie 1992.

Slujba înmormîntării s-a săvîrşit în biserica parohială din Tohanu-Nou, soborul de preoţi avînd în frunte pe P. C. Z. Moşoiu, protopopul Braşovului, care a rostit un succint cuvînt despre misiunea preoţească, după care a dat citire scrisorii de condoleanţe trimisă şi semnată de Înalt Prea Sfinţitul Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului. A vorbit apoi actualul preot paroh al Tohanului-Nou, descriind pe scurt viaţa pr. Briotă Victor, luînd cuvenitul rămas bun de la familie şi credincioşii prezenţi în număr mare la slujbă.

Dumnezeu să-l ierte şi să-l odihnească.

Pr. Părăianu Dorin

† MONAHIA EVGHENIA LĂPĂDAT

În amiaza zilei de 13 iulie 1992 s-a stins din viaţă, după o lungă şi grea suferinţă, la vîrsta de 80 de ani una din vrednicele călugăriţe ale cinului monahal ortodox. Glasul clopotelor sfintei biserici din comuna Gura Rîului însoţeşte sufletul monahiei Evghenia spre cele veşnice, ducînd, în acelaş timp, mesajul de compasiune pentru aceea ce a fost învrednicită, din copilărie, de haina călugărească, timp de 68 de ani.

În ziua de 14 iulie ora 12, trupul neînsufleţit al maicii Evghenia a fost aşezat în biserica parohială Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil din localitate.

Neamuri, vecini, credincioşi şi cunoscuţi s-au perindat prin faţa catafalcului, pentru a-i aduce un ultim omagiu.

În ziua de 15 iulie orele 13 a început slujba înmormîntării cu un sobor din care au făcut parte: P. S. Serafim Făgărăşanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, P. Cuv. Arhimandrit Stelian Achim, P. C. diac. Achim Băcilă, P. C. Pr. Aurel Hărşan, P. C. Pr. Mirel Şpan şi P. C. Pr. Ioan Peană.

După săvîrşirea slujbei rînduielii înmormîntării călugărilor la care răspunsurile de la strană au fost date de un sobor de călugăriţe, P. S. Serafim a rostit un ziditor cuvînt pentru cei mulţi aflaţi în biserică. Printre altele, P. S. Sa a arătat rolul benefic al mînăstirilor şi călugărilor în viaţa spirituală a credincioşilor, valoarea, importanţa şi necesitatea tagmei călugăreşti în viaţa noastră cea de toate zilele: „De aceea cred, a spus P. S. Sa, că şi în inimile credincioşilor din această comună, a avut şi are un răsunet trăirea şi viaţa călugărilor prin aceste două surori-maici Evghenia, cea pe care azi am prohodit-o, şi Teodosia, cea care a rămas să ducă mai departe lumina strălucitoare a călugăriei. De aceea socotesc că adormita întru Domnul va avea parte de fericirea cea veşnică pe care Dumnezeu o pregăteşte celor aleşi ai Săi."

A vorbit, apoi P. C. Pr. Ioan Peană — parohul locului, care, în cuvîntul său, a omagiat întreaga familie a acestei măicuţe. Printre altele, vorbitorul a arătat că după ce tatăl adormitei în Domnul a murit în primul război mondial, văduva Maria, mama a 4 copii, a luat drumul mînăstirii. Mama se călugăreşte la mînăstirea Sărăcineşti primind numele de Sofia, devine schimonahie. Gheorghe la vîrsta de 15 ani pleacă la Sfîntul Munte Athos, la schitul Lacu, se călugăreşte primind numele de Gavriil. Maria la vîrsta de 19 ani se călugăreşte primind numele de Teodosia. Paraschiva — decedata noastră — la vîrsta de 17 ani se călugăreşte primind numele de Evghenia. Radu face şcoala de cîntăreţi bisericeşti la Curtea de Argeş şi se stabileşte la Craiova.

Prin ateul decret din 1958 maicile se reîntorc în comuna natală. Schimonahia Sofia, mama lor, moare în 1959 la mînăstirea Bistriţa, după 7 ani osemintele sînt aduse şi depuse în cimitirul bisericii parohiale din Gura Rîului.

În încheiere, parohul locului mulţumeşte P. S. Sale pentru dragostea şi bunăvoinţa de a participa la slujba prohodirii maicii Evghenia şi pentru sprijinul moral, dat prin prezenţa Sa, atît celei rămase în viaţă, maicii Teodosia cît şi tuturor credincioşilor aflaţi în biserică. De asemenea mulţumeşte soborului de slujitori şi maicilor prezente la această sfîntă slujbă.

În armonia cîntărilor funebre şi în dangătul clopotelor, sicriul cu trupul neînsufleţit a fost dus şi aşezat în cimitirul bisericii lîngă osemintele mamei sale.

Bunul Dumnezeu să-i facă parte de împărăţia Sa cea cerească!

Veşnică să-i fie pomenirea!

Pr. Ioan Peană

ÎNDRUMĂRI OMILETICE

PUNŢI ÎNTRE FRAŢII DE ACEEAŞI LIMBĂ ŞI LEGE

RECENZII

TRECERI LA CELE VEŞNICE